

Professor på rekordtid

Hvordan bli professor før fylte 40?
Tenk publisering. Vær sta. Hold deg unna Internett.
Slik lyder noen rådene fra professor Gunnar Hartvigsen.
Møt noen av dem som har forsert hinderløypa.

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Professorat i nordisk litteratur

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab

Professorat i nordisk litteratur til besættelse 1. marts 2009 eller snarest herefter.

Ansøgere skal kunne dokumentere særlige kvalifikationer i nordisk litteratur med hensyn til forskning, undervisning og formidling.

Den foretrukne ansøger skal være en forsker på højt, internationalt plan, som inden for fagområdet kan varetage undervisning og vejledning på alle niveauer, ligesom den pågældende må kunne bidrage væsentligt til den videre udvikling af instituttets studier og formidling. Det forventes yderligere, at den pågældende kan være drivende kraft i større forskningsprojekter og i fortsat udvikling af instituttets eksterne samarbejde. Ansøgere skal desuden kunne redegøre for, hvorledes de vil kunne bidrage til udvikling af instituttets forsknings-, uddannelses- og formidlingsprofil på det litterære område.

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab er, nationalt og internationalt, et ledende og dynamisk miljø for forskning, uddannelse og formidling af viden inden for: Dansk litteratur, sprog og medier (herunder fagdidaktik), Skandinaviske studier (herunder finsk), Audiologopædi, Sprogpsykologi, Kønssstudier samt Sprogvidenskab (herunder indoeuropæisk, lingvistik, sprogpsykologi og fonetik).

Yderligere oplysninger om instituttet, inkl. institutkontrakten samt studieord-

ningen fås på hjemmesiden: www.nordisk.ku.dk

Yderligere oplysninger om stillingen fås ved henvendelse til institutleder, professor Finn Hauberg Mortensen, tlf.: 3532 8317, mail: finn@hum.ku.dk

I øvrigt henvises til cirkulære nr. 9427 af 13. juni 2007 om Stillingsstruktur for videnskabeligt personale www.ku.dk/regel/2/2050.html

Ansøgningen, vedlagt curriculum vitæ, skal indeholde dokumenterede oplysninger om videnskabelige, undervisningsmæssige, administrative og evt. andre kvalifikationer. Der skal vedlægges en fuldstændig og nummereret publikationsliste. Ansøgere skal angive, hvilke arbejder de ønsker at påberåbe sig – markeret med en * i publikationslisten. Der kan højst vælges seks publikationer, der skal indsendes i 3 eksemplarer. Det øvrige ansøgningmateriale skal indsendes i 4 eksemplarer, hvoraf et skal være i løsark.

Ved sagens afslutning vil alene originalmateriale blive returneret.

Ansøgeren skal rekvirere en oversigt over, hvilke oplysninger og hvilket materiale der skal indsendes sammen med ansøgningen samt en liste over de parametre, der vil indgå i bedømmelsen af det indleverede materiale. Oplysningerne findes på <http://intranet.hum.ku.dk/startside/ansoegningerlektogprof/>.

Yderligere oplysninger om proceduren kan fås hos personalemedarbejder

Mette Christensen, telefon 3532 8087 eller E-mail: mec@hum.ku.dk

Efter ansøgningsfristens udløb nedsætter dekanen et fagkyndigt bedømmelsesudvalg med henblik på at bedømme ansøgerne i forhold til den konkrete stilling. Ansøgerne orienteres om udvalgets sammensætning, og hver ansøger får lejlighed til at kommentere den del af bedømmelsen, som angår ansøgeren selv, inden stillingen besættes. Der henvises til bekendtgørelse nr. 170 af 17. marts 2005 om ansættelse af videnskabeligt personale ved universiteter <http://www.ku.dk/regel/2/2056.html>.

Løn- og ansættelsesvilkår i henhold til overenskomst mellem Finansministeriet og AC om akademikere i staten. Udover den anciennitetsbestemte løn og et årligt pensionsgivende tillæg på kr. 159.546,60 samt et årligt ikke-pensionsgivende tillæg på kr. 47.742,19 er der mulighed for individuel forhandling af tillæg.

Alle kvalificerede uanset personlig baggrund opfordres til at søge.

Ansøgninger stiles til rektor for Københavns Universitet og fremsendes med henvisning til journalnummer 211-0174/08-4550 til Det Humanistiske Fakultet, Njalsgade 80, 2300 København S, således at ansøgningen er fakultetet i hænde senest 1. maj 2008 kl. 12.00. Ansøgninger modtaget efter ansøgningsfristens udløb vil ikke komme i betragtning. Ansøgninger på e-mail vil ikke blive accepteret.

Københavns Universitet er Danmarks ældste universitet, grundlagt 1479. KU er med cirka 37.000 studerende og 7.500 medarbejdere det største universitet i Norden og - ifølge en international undersøgelse - det ottendebedste universitet i Europa. www.ku.dk

12: I sin beste alder

Professorer er blant arbeidstakerne med høyest gjennomsnittsalder i landet. Men det er fullt mulig å bli ung professor, mener Gunnar Harvigsen.

20: Samtalen

– Jeg går ikke akkurat inn i ukjent terreng, sier Sigrud Lem. Forskerforbundets nye generalsekretær har jobbet i organisasjonen i mer enn 20 år.

28: Bomber og granater

– Å ødelegge kulturminner er et angrep på identitet, historie og felles tradisjoner, sier arkeologiprofessor Axel Christophersen. Gjennom en fotoutstilling i Kabul vil han vise afghanerne hvordan deres kulturminner blir rasert.

4: Vil endre opprykk

Annenhver professor får tittelen ved å søke personlig opprykk. UHR mener ordningen med nasjonale opprykkskomiteer bør revideres.

5: Fra feil land

Likestillingsombudet mener UMB har drevet åpenbar diskriminering i en ansettelsessak. – Dette handler ikke om diskriminering, sier rektor Knut Hove.

6: Kvalitetstid

Nokut har blitt evaluert: Sats mer på kvalitetsutvikling, ikke bare på kontroll.

7: Dyr alderdom

Statens pensjonskasse er blitt for dyr for forskningsinstituttet NINA. Nå står valget mellom økonomisk krise eller en dårligere pensjonsordning, ifølge hovedtillitsvalgt Dagmar Hagen.

8: – Mer betaling enn antatt

Hvor utbredt er betaling av informanter i forskning? Dette bør kartlegges, mener etikkexpert Ragnvald Kalleberg. Han tar til orde for etiske retningslinjer for informantbetaling.

9: Stoppet kritikk

Ledelsen ved UiS ga munnkurv til professor Jan Erik Vinnem fordi den ikke ønsket kritikk av sin største sponsor, hevder Vinnem. Nå sier han opp i protest.

FASTE SIDER

- 27: Historiske bilder
- 33: Leder
- 34: Kronikk
- 36: Debatt
- 37: Gjesteskribenten
- 38: Bøker
- 41: Stillingsannonser
- 45: Informasjon fra forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 4/2008 – 40. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no.

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no JOURNALIST: IDA KVITTINGEN, ida.kvittingen@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRAÐ: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø. Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Stai/Patron. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 17 000

Vil kutte ut nasjonale komiteer

UHR foreslår å la hver enkelt institusjon oppnevne bedømmelseskomiteer.
– Kan gi faglig innavl, hevder Forskerforbundet.

Universitets- og høgskolerådet (UHR) administrerer dagens ordning hvor nasjonale bedømmelseskomiteer vurderer personlig opprykk fra førsteamanuensis til professor basert på kompetanse. Ordningen gir ifølge UHR et økende tilfang av problemer på grunn av manglende nasjonale retningslinjer for vurderingsarbeidet i komiteene.

– Jeg tror ikke vi kan få til en professoropprykkssordning som alle vil være fornøyd med og ingen vil oppleve som problematisk. Men tiden er kanskje inne for at man ser nærmere på bruk av nasjonale komiteer og eventuelt vurderer andre løsninger, som for eksempel å la søkers institusjon oppnevne opprykkskomité, sier underdirektør Guri Bakken i UHR til Forskerforum. Hun viser til at forslaget kan kreve en forskriftsendring.

– Dermed vil det trolig også være en forhandlingssak mellom departementet og fagorganisasjonene, sier Bakken. Hun regnes som den personen i Norge som har hatt mest å gjøre med den gjeldende professoropprykkssordningen.

– Jeg kjenner personlig ikke til andre land som har en tilsvarende opprykkssordning, der det benyttes nasjonale sakkyndige komiteer for å bedømme kompetanse, sier Bakken.

Advarer mot innavl

Leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne vurderer dagens opprykkssordning som en god og riktig ordning, men han ser svakheter ved regelverket. Han er imidlertid skeptisk til å la søkerens egen institusjon oppnevne bedømmelseskomité.

– Om man skal gå bort fra de nasjonale komiteene og la komiteene springe ut fra søkerens

Paul Goring er bedømt som professorkompetent i Uppsala, men har fått avslag av den nasjonale komiteen i Norge. Han mener Universitetet i Tromsø har gjort det meste galt i opprykkssaken hans.

egen institusjon, kan man risikere for tett kopling mellom komité og søker, noe som vil svekke legitimiteten av komiteens konklusjon, uansett om den blir positiv eller negativ sett fra søkerens synspunkt, sier Hodne. Han viser til at Stortinget nettopp har innført ekstern sensor helt ned til bachelor-nivå for å sikre nødvendig avstand mellom student, lærer og sensor.

– Det som kunne være en løsning, er et opplegg hvor styret ved søkerens institusjon oppnevner en komité etter forslag fra fakultetet, og at komiteen har et så sterk internasjonal innslag som mulig, sier Hodne, som ser det som grunnleggende å ivareta søkerens rettssikkerhet og å motvirke faglig innavl.

Dype konflikter

Forskriften som i dag regulerer opprykk i professorstilling, krever at bedømmelseskomiteen viser til innsendte arbeider og forklarer på hvilket grunnlag søkeren erklæres kompetent. Det stilles ikke krav til å beskrive vurderingskriteriene som komiteen har anvendt. Dette har ført til at søkere som f r avslag på opprykk, har klaget på mangelfull begrunnelse av avslaget.

I vinter gikk førsteamanuensis i samfunns -

konomi ved NTNU Rune Skarstein ut i Klassekampen og hevdet at han hadde fått avslag på opprykkss knad på feilaktige premisser. Fordi han ikke tilhører den største skolen i faget, hadde han levert inn arbeider som var publisert i tidsskrifter komiteen ikke vurderte som tilstrekkelig anerkjente. Skarstein mente komiteen ikke hadde vektlagt innholdet i arbeidet hans tilstrekkelig, men stirret for mye på selve publiseringen.

Et annet problem med dagens opprykkssordning er at kandidater med avslag fra den norske nasjonale komiteen kan søke på utenlandske professorstillinger og få vurdert sin kompetanse. Ifølge UHR eksisterer det ikke faste regler for hvordan norske UH-institusjoner skal vurdere slik kompetanse fra utlandet. Etter det Forskerforum erfarer, er det allikevel vanlig å godkjenne professorkompetanse fra land det er naturlig å sammenligne med Norge. Dette gjelder spesielt de skandinaviske landene.

Avslag i Tromsø

NTNU-amanuensis Paul Goring har ligget i konflikt med Universitetet i Tromsø (UiT) siden 2005, da han fikk avslag på søknad om person-

lig opprykk til professor etter kompetanse. UiT hadde ansvaret for å oppnevne komité på det tidspunktet Goring søkte. Bedømmelseskomiteen, som hadde tre utenlandske medlemmer, begrunnet sitt avslag med at Goring manglet doktorgradskompetanse i «two distinct fields within the discipline.» Kravet om doktorgradskompetanse innen to ulike områder står ikke omtalt i norske retningslinjer for opprykk, noe Goring bemerket overfor UiT. Han viste til tidligere professoropprykk ved sitt institutt – hvor forskningsarbeid tilsvarende to doktoravhandlinger innenfor samme felt ble godkjent. Bedømmelseskomiteen til Goring hadde allerede konkludert med at Gorings arbeider tilsvarte nettopp to doktoravhandlinger.

Konfrontert med disse opplysningene valgte tilsettingsutvalget i Tromsø allikevel å opprettholde avslaget.

– Tromsø ble gjort kjent med sin feil på et tidlig stadium men har gjort alt som står i deres makt for å unngå å ordne opp i saken, hevder Goring overfor Forskerforum.

– Ikke v r skyld

Etter avslaget fra UiT t k Goring saken opp gjennom Forskerforbundet ved NTNU, som gikk til forbundet sentralt og videre til Sivilombudsmannen. Der fikk forskeren medhold; UiT ble bedt om å vurdere opprykkssaken på nytt, noe Tromsø imidlertid utsatte   gjøre.

Juridisk rådgiver og advokatfullmektig Mariann Helen Olsen i Forskerforbundet sier til Forskerforum at uttalelsen fra Sivilombudsmannen er en av de klareste hun har sett.

– Sivilombudsmannen er det organet vi har som kan hente inn opplysninger fra begge parter og opptre som en nøytral tredjepart i forhold til å sjekke forvaltningen på dette området, sier Olsen.

Mens Gorings sak var under behandling i det norske systemet for professoropprykk, søkte han på en professorstilling i britisk litteratur ved Uppsala universitet. Der fikk han adgang til å levere bare ti av de 15 arbeidene som bedømmelseskomiteen i Tromsø hadde vurdert. Det ene av medlemmene i Uppsala-komiteen satt også i Tromsø-komiteen, og i Uppsala ble Goring samstemmig vurdert som professorkompetent og innstilt på førsteplass blant sju søkere. UiT har samtidig oppnevnt en ny komité for å vurdere om Goring er professorkompetent, og det er fremdeles uklart om denne komiteen vil tre i funksjon.

– Det er en utfordring at de nasjonale komiteene for professoropprykk bruker lang tid, og denne saken viser at kriteriene som komiteene jobber ut fra, ikke er klare nok, sier universitetsdirektør Lasse Lønnum ved UiT. Han understreker at det ikke har gått prestisje i Gorings sak.

– Omstendighetene er ikke noe Universitetet i Tromsø har skyld i, sier Lønnum.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Diskriminert, mener ombudet

Den beste søkeren ble forbigått fordi hun var indisk. Det fastslår Ligestillings- og diskrimineringsombudet.

– Jeg trodde ikke det fantes så åpen diskriminering i et land som Norge, sier Uniza Khan på telefon fra USA.

Den indiske biologen ble forbigått da hun søkte en postdoktorstilling ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) i fj r.

Bedømmelseskomiteen rangerte henne som den best kvalifiserte kandidaten, men lederen ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap gjorde om på rekkefølgen og innstilte Khan som nummer to. Begrunnelsen var at søkere fra EØS-land skulle prioriteres.

– Det kom som et sj kk. Ingen hadde nevnt noen EØS-regel, sier Khan.

Feil argument

Utlysningsteksten presiserte at stillingen var « pen for alle søkere med faglig forankring innen UMBs fagområder», og at det ville bli lagt vekt på kandidatens vitenskapelige produksjon, prosjekt og kjønn. UMBs eget personalreglement krever at kandidatene vurderes i forhold til utlysningen.

I innstillingen framheves derimot fagstrategiske hensyn og nasjonal tilhørighet.

Daværende instituttleder Jessica Kathle viser til en regel som det i ettertid viste seg at UMBs personalavdeling hadde tolket feil. For å kunne favorisere EØS-søkere, må den årlige kvoten på 5000 spesialister v re fylt opp, opplyser Utlendingsdirektoratet. Det har aldri skjedd.

Dermed er ikke Kathles argument gyldig, forklarer Elisabeth Lier Haugseth, leder for juridisk avdeling ved Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO).

– Om man ønsker å gjøre om på anbefalingen fra fagkomiteen, må man ha en legitim begrunnelse.

Ville slippe br k

Det mener Kathle hun hadde. Derfor endret hun ikke innstillingen da hun ble klar over feiltolkningen. – Det var fagstrategiske hensyn som lå til grunn. Jeg ville prioritere et av våre kjerneområder, som hadde blitt forsømt i mange år, sier hun.

– Hvorfor opplyste du ikke om dette med en gang?

– Det var en lettvin  m te å fortelle Khan at hun ikke fikk stillingen på. Dessuten visste

jeg at EØS-regelen ville stoppe enhver diskusjon om fagstrategi. For å være  rlig, ville jeg slippe br k internt.

– I ettertid ser jeg at det hadde vært greiere om den ikke hadde blitt blandet inn, sier Kathle.

Hun hevder at nasjonalitet aldri har vært et motiv, og at Khans lokale meds kere klaget fordi de følte at deres fagområde ble tilsidesatt.

– Klagerne bruker alle muligheter de har til å prøve omkamp. Jeg synes de misbruker systemet, og at LDO begår en generaltabbe når de kaller dette diskriminering.

F r ny stilling

– Det er Kathle som har begått en generaltabbe, ved ikke å ta hensyn til norsk lov, sier Øyvind Øverli, en av klagerne.

UMB klaget først LDOs avgjørelse inn for Ligestillings- og diskrimineringsnemnda. Rett før Forskerforum gikk i trykken, trakk universitetet klagen.

– Selv om vi fortsatt mener det ikke ligger diskri-

minering til grunn, erkjenner vi i ettertid at vi har begått en saksbehandlingsfeil internt, sier rektor Knut Hove.

Ett år etter at klagen ble fremmet, vil UMB nå gjøre opp for seg ved å tilby Khan en annen stilling. Med ny jobb i USA, er det uklart om hun vil takke ja.

– Det ligger en lærdom i slike saker, og vi vil skjerpe rutinene v re. UMB er en internasjonal institusjon, og skal ikke bomme på sånt, konkluderer Hove.

AV IDA KVITTINGEN

Diskriminering, UMB

- April 2007: Innstillingen klages inn for Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO). Ansettelsen foretas likevel.
- November 2007: LDO konstaterer brudd på diskrimineringsloven.
- Desember 2007: UMB klager avgjørelsen inn for Ligestillings- og diskrimineringsnemnda.
- Mars 2008: UMB trekker klagen rett før behandling i nemnda, og tilbyr den diskriminerte en stilling.

Nokut er godkjent:

Best på kontroll, ikke på kvalitet

Nokut må i større grad vektlegge kvalitetsutvikling og ikke bare bedrive kontrollvirksomhet, heter det i evalueringen.

Nylig ble det klart at Nokut, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, tilfredsstiller europeiske standarder og krav til organer som kvalitetssikrer høyere utdanning. Evalueringen ble foretatt av en internasjonal forskergruppe på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (KD).

– Nokut har stor nytte av en slik evaluering. Komiteen som har evaluert oss er en svært kompetent arbeidsgruppe, og rådene de gir er det all grunn til å feste seg ved. Vi er fornøyde både med dens overveiende positive konklusjoner og at den har så klare anbefalinger. Da får vi noe å jobbe med framover. Det blir krevende, men jeg ser fram til det, uttaler Petter Aaslestad, styreleder i Nokut og professor ved NTNU.

Mer strategisk styre

Selv om Nokut nå er godkjent, påpeker evalueringskomiteen at organet bør forbedre seg på en rekke punkt. Særlig framheves det at Nokut må ta en mer proaktiv rolle for å fremme kvalitet på et mer generelt nivå. Spesielt oppfordres styret til dette, slik at det jobber med strategi og rådgiving heller enn å involvere seg på detaljplan i akkrediteringsbeslutningene.

– Det er lett å slutte seg til denne anbefalingen. Særlig ser jeg fram til at styret får en enda tydeligere strategisk oppgave, sier Aaslestad.

– Vi må likevel komme mer på offensiven i forhold til å bidra til kvalitetsutviklingen, og trenger nok litt tid på oss til å finne ut hvordan vi best kan gjøre det, sier Aaslestad.

– Dette markerer fase to av Nokuts virksomhet. Nokut er relativt nytt, og det at fokus lå så veldig på kontroll i starten, hadde både med oppdragets art å gjøre og de forventninger som Nokut selv, sektoren og departementet stilte til organet. Tenkningen rundt kvalitet i utdanning har utviklet seg veldig i senere år, ikke minst som en del av Bologna-prosessen, sier Aaslestad. For å øke innsatsen når det gjelder kvalitetsutvikling har Nokut opprettet en Utrednings- og analyseenhet.

Nokut

- Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen.
- Statlig uavhengig organ opprettet i 2002.
- Skal kontrollere og utvikle kvalitet ved norske universitet, høyskoler og fagskoler.
- Oppfyller nå kriteriene for medlemskap i European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA).

– Institusjonene har fått merke at Nokut forvalter viktige beslutninger. Det er ikke et «synse-organ», sier Nokuts styreleder, professor Petter Aaslestad.

– Men vi må ikke glemme at kontrollaspektet også er svært viktig. Institusjonene har fått merke at Nokut forvalter viktige beslutninger. Nokut er ikke et «synse-organ», poengterer han.

Evalueringskomiteen framhever i tillegg at organet bør se mer på *resultatene* av evalueringene av kvalitetssikringssystemene til institusjonene.

– Nokut må forsikre seg om at systemene faktisk bidrar til at utdanningene blir bedre, påpeker Liv Langfeldt (Nifu Step), forsker og medlem av evalueringsgruppen, et syn Aaslestad slutter seg til.

Drilles til godkjenning

Evalueringen avdekker at noen institusjoner synes det var noe tilfeldig hvilke kvalitetssikringssystem som ble godkjent av Nokut, og at det kunne være problematisk at institusjonsinspeksjoner ble tillagt så stor vekt.

– Institusjonsbesøk spiller en sentral rolle når komiteen skal vurdere om systemene fungerer. Noen informanter oppfattet det slik at hvis den enkelte institusjon drillet de som skulle intervjues til å fortelle at systemet fungerer, så ville det bli godkjent. Selv om dette ikke var et utbredt syn, er det noe Nokut bør ta tak i. Det er vanskelig å hjelpe institusjonene til å forbedre sine kvalitetssikringssystemer hvis ikke institusjonene oppfatter at de har interesse av å være åpenhjertige, sier Langfeldt.

Aaslestad svarer at Nokut ikke bare baserer seg på inspeksjoner, men at også innsendt mate-

riale blir grundig vurdert.

– Mitt inntrykk er for øvrig at institusjonene har langt høyere ambisjoner med kvalitetsarbeidet enn å forsøke «lure» Nokut, sier Aaslestad.

Helhetlige kriterier

I evalueringen kommer det fram at Nokut bør tilstrebe en felles forståelse av hva som er hensiktsmessige kriterier i vurderingen av institusjonenes stab og deres kvalifikasjoner. Reakkrediteringene har skapt mye fokus på hvordan undervisningspersonalet skal beregnes, og komiteen mener det trengs mer helhetlige kriterier.

– Det er opplagt viktig å fokusere på behovet for tilstrekkelig vitenskapelig bemanning, men enkelte av reakkrediteringene har fått et for ensidig fokus på en mekanisk prosentutregning av fagpersonalet. Komiteens anbefaling om bruk av mer helhetlige kriterier tar vi til etterretning. I akkreditering av nye universiteter har det vært et tilbakevendende problem å finne frem til en felles forståelse av begrepet «stabil forskerutdanning». Det er uheldig både for Nokut og sektoren om en uklarhet blir værende for lenge i systemet. Det er også uheldig hvis slike overordnede spørsmål utvikler seg til å bli noe bare jurister kan finne riktig svar på. Anbefalingen om å finne frem til mer helhetlige kriterier, krever dialog med sektoren, påpeker Aaslestad.

Habilitetsproblemer

Nokut bør også bedre prosedyrene for å unngå

tvil om habilitet.

– Det er svært viktig at vi har tiltro til habiliteten til de sakkyndige. Men jeg tror at evalueringskomiteen tar opp dette i sin rapport mer på prinsipielt grunnlag, og ikke fordi det har vært et stort problem, sier Aaslestad.

Langfeldt bekrefter at de fleste har god tillit til Nokut.

– Men vi har eksempler på enkelte episoder. Det kan gjelde faglig partiskhet, som at man har en forutinntatthet i forhold til studiets relevans eller innhold, eller tilknytning til konkurrerende institusjoner eller studieprogram. Dette bør føre til diskvalifisering i forhold til å sitte i de sakkyndige komiteene. Disse sakene har Nokut tatt tak i, men de kunne ha unngått slike situasjoner ved å ha bedre prosedyrer i forkant, sier Langfeldt.

– Det er selvsagt ikke utenkelig at det oppstår habilitetsproblemer. Det er ofte snakk om små felt der folk kjenner hverandre, sier Aaslestad.

– Mitt inntrykk er likevel at de som går inn i komiteer, er i stand til å forstå rollen de går inn i. I tillegg må vi opplyse om hvilken rolle de skal innta, og det har vi gode rutiner på allerede, opplyser han.

Dialog med KD

Evalueringskomiteen anbefaler KD å involvere seg i prosessen videre, da de er ansvarlige for reguleringer og ressurser overfor Nokut. Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland har allerede uttalt at departementet gjerne går i dialog med Nokut for se på regelverket og muligheten for å gi organet en friere rolle.

Liv Langfeldt mener Nokut kan ha tolket sitt mandat for snevert og at de bør få et mandat som kan tolkes videre.

– Her må man ikke nødvendigvis endre lover og retningslinjer, det viktigste er at Nokut ser at de har det rommet vi anbefaler dem å ha for å finne en bedre balanse mellom kontroll og kvalitetsutvikling, sier hun.

Aaslestad påpeker at organet har forsøkt å utnytte det handlingsrommet de allerede har.

– Men rolleforståelsen til departement, sektoren og Nokut har ikke alltid vært avklart. Etter evalueringen blir det lettere å understreke Nokuts uavhengige rolle. Vi er avhengig av en felles virkelighetsforståelse med hensyn til våre oppgaver, og er glade for at statsråd Aasland har sagt at vi må sette oss ned sammen og tydeliggjøre departementets og Nokuts ulike roller, sier Aaslestad.

Avventer

Toril Johansson, ekspedisjonssjef i Universitets- og høyskoleavdelingen i KD opplyser at departementet ennå ikke har bestemt en vei videre for Nokut.

– Vi er veldig glad for at rapporten har kommet. Det er en interessant utredning og gir viktige råd til både oss og Nokut. Vi har imidlertid ennå ikke tatt stilling til rådene eller hvordan de vil bli fulgt opp. Men vi vil raskt avgjøre hvordan vi skal følge opp dette, sier hun.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Dyr pensjonsavtale trugar forskingsinstitutt:

– Tilsette hamnar i skvis

Skal instituttet gå konkurs, eller byte til ei dårlegare pensjonsordning? Slik er dilemmaet til NINA, meiner hovudtillitsvald Dagmar Hagen.

Beløpa som skal inn til Statens pensjonskasse (SPK) aukar så radikalt at arbeidsplassar står i fare. NINA kan verte skrapa heilt ned til grunnkapitalen. Slik framstiller Dagmar Hagen, hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved NINA, situasjonen ved forskingsinstituttet med hovudsete i Trondheim.

Prisgitt ytre faktorar

Stortinget vedtok å opprette NINA – Norsk institutt for naturforskning – som privat stifting i 1988. Forskingsavdelinga i Direktoratet for naturforvaltning, som ligg under Miljøverndepartementet, utgjorde hovuddelen av det som vart NINA. Medlemskapen i SPK vart vidareført etter privatiseringa.

– Dette vart fyrst og fremst vurdert som eit gode for dei tilsette og instituttet, ikkje ein kostnad. Men dette gjeld berre så lenge instituttet *har råd*, seier Hagen.

No aukar innbetalingane til SPK kraftig.

– I perioden 2000-2003 vart tilhøvet mellom input og output tydeleggjort. Det viste seg at mange private institutt var underfinansierte, og at fondet til NINA rundt rekna måtte doblast. Og dette var berre ein smak, seier Hagen.

Norsk Regnskapsstiftelse (NRS) utarbeider rekneskapsstandardar, og i fjor kom NRS med nye utrekningar om forhold som påverkar storleiken på pensjonsutbetalningar framover – ikkje minst lønsutviklinga. Dei nye kalkuleringane får konsekvensar for NINA:

– NRS ventar seg høg lønsvekst. Også ein *svak* lønsvekst vil føre til stor auke i dei framtidige pliktene fordi *sluttløna* er utgangspunkt for pensjonsutrekning. Innbetalingane frå NINA må dermed verte tilsvarande høge. Vi er prisgjevne faktorar utanfor oss sjølve, seier Hagen. Ho presiserer at utrekningane frå NRS er usikre, men at dei likevel er det beste ein har. Verken økonomisjef eller revisor ved NINA vil våge å sjå bort frå dei.

Frå yting til innskot

NINA vurderer å gå over frå ytingsbasert pensjonsordning i SPK til innskotsbasert pensjonsordning frå private aktørar. Fyrstnemnde er ei

bruttoordning der arbeidstakaren er garantert ein pensjon på 66 prosent av løna, og risikoen ligg hjå arbeidsgjevar. Ved overgang til innskotsbasert pensjon, vil det verte vanskeleg å oppnå 66 prosent av løn, og risikoen går over til arbeidstakar.

Fagforeiningane ved NINA har sams interesse med leiinga i denne saka, meiner Hagen.

– Vi må førebu oss på å fremje konkrete krav i høve til ytingane vi har rett på og møte leiinga ved forhandlingsbordet, seier Hagen.

Administrerende direktør Norunn S. Myklebust ved NINA vonar å kunne verte samd med dei tilsette:

– Dette er ei viktig sak for oss – både for å behalde konkurransekrafta overfor statlege verksemdar, og for å sikre dei tilsette. Vi vil at NINA skal vere ein attraktiv arbeidsplass, ikkje minst sidan vi konkurrerer om arbeidskraft med statlege institutt, universitet og høyskular, seier ho.

Offentleg ansvar

Pensjonsspørsmålet går inn i ein større samanheng – av fråskriving av offentlig ansvar, meiner Hagen. Ho beklagar at rammevilkåra til NINA og andre fristilte miljøinstitutt er vesentleg dårlegare enn for statlege institutt.

– Miljøverndeparte-

mentet har svikta ansvaret sitt, seier Hagen. Ho meiner Fiskeridepartementet og Landbruksdepartementet har større omsorg for institutta sine.

Direktør Myklebust kommenterer det statlege ansvaret slik:

– I den grad eg vil peike på staten, ser eg pensjonsspørsmålet som ein del av eit større forskingspolitisk bilete. Rammevilkåra for dei private institutta må betrast, og konkurransevilkåra mellom dei ulike typane institutt på bli meir lik. Dei statlege institutta får store løyvingar frå departementa sine, dei får tilskot til bygningar, og dei tilsette har statlege villkår som til dømes gode pensjonsordningar. Dei private institutta har låge basisløyvingar, og dei må konkurrere i marknaden både om prosjekt og kvalifisert arbeidskraft.

AV KJETIL A. BROTTVEIT

– Må kartlegges systematisk

Alle aspekter ved betaling bør vurderes, mener ekspert på forskningsetikk, Ragnvald Kalleberg. Både forsker- og informantrollen må klargjøres.

Forskerforum har i flere artikler belyst ulike sider ved betaling av informanter som fenomen (se ramme). Er det behov for formelle forskningsetiske retningslinjer som kan bistå forskere i slike situasjoner? Det finnes i dag ingen slike retningslinjer, ifølge professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo, Ragnvald Kalleberg. Han arbeider med forskningsetiske spørsmål som del av sin vitenskapssosiologiske forskning.

– Den mest vanlige praksis blant samfunnsvitere er at man *ikke* betaler. Nå viser det seg at det er tatt i bruk betaling i flere tilfeller enn man har vært klar over. Vi bør skaffe oss en oversikt over omfang og typer av betaling, sier Kalleberg, som har vært leder for Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Nå er han medlem av det nyopprettede nasjonale utvalg for granskning av redelighet i forskning og av de forskningsetiske utvalgene ved Politihøgskolen og BI.

– Betaling kan krenke Kalleberg foreslår at institusjoner som NESH og Norsk samfunnsvitenskapelig datateneste (NSD), i samspill med relevante forskningsmiljøer, utarbeider etiske retningslinjer om betaling. Slikt arbeid inviterer til vitenskapssosiologisk og vitenskapsteoretisk forskning, mener han. Da kan man se på ferdige prosjekter og gjøre intervjuer med forskere og deres informanter. Han påpeker at det ikke er sikkert forskerne har forstått informantene rett med hensyn til hva direkte betaling betyr i en intervjusituasjon.

– Hvordan forholder informanter seg til å bli intervjuet? Mitt inntrykk er at de fleste liker det. Da får de snakke om ting de er interessert i og mener er viktige. Hvordan forholder informanter seg til betaling for intervju? Jeg har fått beskrevet ett tilfelle hvor informanten ikke ville ta i mot betaling for selve intervjuingen. Men vedkommende tok imot penger for å dekke utgifter til reise og opphold, sier Kalleberg.

Dette er saken

I Forskerforum nr. 2/08 hevdet sosiolog Jon Rogstad at taushet rundt betaling av informanter kan lede til uetisk praksis og tvilsomme forskningsdata. Fafo-forsker Guri Tyldum forsvarte betaling fordi det kan motvirke emosjonelt press som oppstår i intervjusituasjonen. I nr. 3/08 ble det bl.a. diskutert om feltarbeid i antropologien spesielt kunne være problematisk mht. til betaling.

FOTO: ELIN HAVELIN REKDAL

– Underforståtte moralske synspunkter når det gjelder betaling av informanter må gjøres eksplisitte, sier professor Ragnvald Kalleberg.

Han synes reaksjonen er interessant, ikke minst fordi den tilsvarer en vanlig holdning også blant kultur- og samfunnsvitere.

– Forskning befinner seg i sivilsamfunnets diskusjonsprosesser hvor vi snakker med hverandre fordi vi er interessert i saker. I slike tekster kan det være krenkende å bli tilbudt betaling for å la seg intervju. En slik holdning blant informanter er nok den mest alminnelige, men dette er naturligvis også noe som kan kartlegges i forskningsprosjekter, sier Kalleberg.

Forskningsetisk analyse En typisk tilnærming i forskningsetiske analyser er den «kasuistiske», ifølge Kalleberg. Da tar man for seg bestemte saker og diskuterer dem på en allsidig måte.

– Man er prøvende i forhold til forhåndsopfatninger av normativ karakter, belyser feltet fra mange slags kanter og prøver ut ulike forskningsetiske synspunkter. Saker sammenlignes med hverandre og med etiske normer. Slik virksomhet kan både føre til at underforståtte normer gjøres eksplisitte og til endring av

eksisterende. Forskningsetiske retningslinjer bør tydeliggjøres og modifiseres i nær kontakt med forskningens hverdag. Slik bør vi også behandle de eksemplene som nå kommer opp om betaling av informanter, sier Kalleberg.

I likhet med Rogstad og Tyldum (se ramme) bekrefter han at noen forskere blir sjokkerte over å høre at andre betaler informanter.

– En vitenskapssosiologisk oppgave her består i å gjøre eksplisitt de underforståtte moralske synspunkter som er basis for slike reaksjoner, sier Kalleberg. Han tror de fleste forskere mener at penger ikke hører hjemme i selve intervjusituasjonen. Denne situasjonen må tilrettelegges slik at både intervjuer og informant spiller med åpne kort.

– «Dette gjør jeg fordi jeg er interessert i temaet, ikke for å tjene penger», er tankegangen, sier Kalleberg.

Ellers kan man risikere at noen har en skjult dagsorden. Da blir det ikke lenger en åpen dialog hvor folk er oppriktige. Betaling kan undergrave slik oppriktighet, mener han.

Institusjoner må ta ansvar

– En av Fafo-forskerne, Guri Tyldum, sier at intervjusituasjonen blir mer tydelig og ryddig når hun betaler. «En time prat og så er det ferdig». Men det går an å gjøre situasjonen tydelig på andre måter, uten betaling. Man kan opplyse informanten om at det ikke vil bli snakk om gjenytelser. Det vil nok være tilstrekkelig i de fleste situasjoner, hevder Kalleberg.

Han synes at forskerne ved Fafo bør utfordres til gå mer i detalj om bruken av metoden «respondentdrevet utvalg», for eksempel om beløpsstørrelsen.

– Etter mitt skjønn er det i utgangspunktet ikke rimelig å knytte betaling som fast element til en metode, sier Kalleberg.

Han spør seg om forskere som velger betaling framfor å bruke mer tid på relasjonen kan være under et urimelig tidspress.

– Har oppdragsgiver lagt opp til for korte tidsfrister for forskerne? Det tar tid å bygge opp tillit i feltet og dette bør innarbeides i realistiske prosjektplaner og presenteres overfor oppdragsgivere. Her bør forskningsinstitusjonen engasjere seg i forhandlinger med oppdragsgivere og ikke la det være overlatt til den enkelte forsker. Forskningsetikken stiller ikke bare krav til individer, men også til institusjoner, påpeker Kalleberg.

– Arbeid med denne type forskningsetiske spørsmål bør plasseres i en større diskusjon om kommersialisering av forskning. Det kan være sentrale forskningsetiske verdier som undermi-

neres når betaling kommer inn i bildet. Hvis forskere og forskningsinstitusjoner skal fungere godt, må de fungere i en slags lønnsomhets- og forvaltningsfrie soner, hvor det bare er pålitelig dokumentasjon og gode argumenter som teller.

Akademiske roller

Kalleberg opererer med begrepet ”det akademiske rollesettet”.

– Det akademiske rollesettet er femdelt: forskeren, underviseren, formidleren, ekspertene og institusjonsforvalteren. I ekspertrollen samhandler vi med klienter som betaler for seg. Typiske eksempler fra samfunnsfagene er psykologer som driver terapi og sosiologer i konsultantselskaper som tilbyr organisasjonsutvikling. Forskere er kulturborgere i det sivile samfunn. Når vi holder på med forskningsformidling samhandler vi med andre i deres roller som kulturborgere og statsborgere, ikke med kunder og brukere. Det er i dag en altfor sterk tendens til å gjøre oss til kunder, klienter og brukere og usynliggjøre andre sentrale roller. Som samfunns- og kulturvitere har vi også en oppgave i å klargjøre informantrollen som en rolle i det sivile samfunn, mener han.

Han bemerker at det i henhold til en slikt syn ikke ville være rimelig å få betaling av Forskerforum for dette intervjuet.

– Denne serien i bladet er snarere ledd i en kollegial diskusjonsprosess i det sivile samfunn, hvor vi deltar som kulturborgere fordi vi mener spørsmålene er viktige.

Dette er temaer som bør kartlegges og analyseres grundigere, mener Kalleberg.

– Slikt arbeid vil være verdifullt, ikke bare for norsk forskning, men også internasjonalt. Jeg tviler på at det finnes klare retningslinjer for betaling av informanter andre steder i verden. Vi i Norge har generelt vært tidlig ute med forskningsetisk avklaring innen kultur- og samfunnsfagene, avslutter han.

Sentrale aktører på banen

Hege Torp, avdelingsdirektør i Divisjon for vitenskap, avdeling for samfunnsvitenskap i Norges forskningsråd, mener det er opp til fagmiljøene selv å vurdere om det skal lages retningslinjer. Hun opplyser at Forskningsrådet foreløpig ikke har tatt initiativ til noe konkret utadrettet virksomhet, men at det har vært kontakter mellom sentrale aktører.

– Det planlegges et møte i mai mellom NSD og NESH, der også Forskningsrådet er koblet inn. En mulighet som diskuteres er et større, åpent møte høsten 2008 – for bred diskusjon av sakskomplekset, sier Torp.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Sa opp etter sponsorablett

Etter press fra universitetsledelsen trakk professor Jan Erik Vinnem tilbake et avisinnlegg mot gassanlegget til Lyse – den største sponsoren bak UiS. Nå sier han opp stillingen i protest mot arbeidsgivers håndtering av saken.

Professor i risikostyring Jan Erik Vinnem krevde en uforbeholden unnskyldning fra Universitetet i Stavanger (UiS). Grunnen er at han følte seg presset til å trekke tilbake et kritisk avisinnlegg om en av universitetets største sponsorer, energiselskapet Lyse. UiS-ledelsen avsto blankt å komme med en unnskyldning overfor Vinnem, og rett før Forskerforum gikk i trykken rapporterte Stavanger Aftenblad at han hadde sagt opp. Ifølge avisa klandrer Vinnem UiS for å kritisere ham, som offentlig ansatt, gjennom pressen. Han reagerer særlig på beskyldningen om at opptreden hans var i strid med UiS’ etiske retningslinjer.

– Annen agenda

Konflikten begynte i vinter da Vinnem offentlig kritiserte Lyse-konsernets sikkerhetsanalyser i forbindelse med bygging av nytt anlegg for flytende naturgass utenfor Stavanger. Vinnem har fått støtte fra beboerne rundt gassanlegget, som frykter ulykker. Lyse gikk kraftig ut mot utspillet fra Vinnem og hevdet at han er inhabil fordi han sitter i styret for et konkurrerende selskap som leverer risikoanalyser.

I januar kalte universitetsledelsen Vinnem inn til samtale om Lyse-kritikken.

– Jeg ble innkalt for å redegjøre for mine eierskap, men det viste seg raskt at møtet hadde en litt annen agenda, sier Vinnem til Forskerforum. Etter møtet trakk han et avisinnlegg hvor han imøtegikk Lyses kritikk av ham som fagperson i saken om gassanlegget.

– Universitetet ønsket fred og ro, og jeg trakk avisinnlegget for å komme i en konstruktiv prosess med Lyse. Vi hadde et par møter, men så viste det seg at selskapet overhodet ikke var interessert i å gå inn i en konstruktiv prosess slik vi foreslo, sier Vinnem.

UiS-rektor Aslaug Mikkelsen skriver i et avisinnlegg at det er forskjell på å legge lokk på en debatt og å sørge for at partene får snakke sammen uten at avisene er til stede.

– Vi har en intensjon om at våre ansatte skal klargjøre rollene sine, fordi enkelte rollekombinasjoner kan føre til spørsmål om våre ansattes uavhengighet og integritet. Jeg anser at Vinnem er habil og kan delta i denne debatten, sier Mikkelsen. Hun understreker at UiS ønsker at alle

ansatte deltar aktivt i samfunnsdebatten – også den kritiske.

– Det er tatt helt ut av luften at vi skulle ha noen bindinger til Lyse, selv om det kan se slik ut for noen, sier Mikkelsen. Hun viser til at UiS svarer på spørsmål fra mediene i denne saken som i alle andre saker, når universitetet blir spurt.

Aktør i saken

– Mine kommentarer til Lyses LNG-anlegg ligger så til de grader inne på mitt fagområde. Da Lyse gikk til personangrep på meg, ventet jeg faglig støtte fra ledelsen, ikke en fight, sier Vinnem oppgitt. Førsteamanuensis Preben Lindøe ved UiS støtter Vinnem og mener det blir feil av Mikkelsen å hevde at hun som rektor foreslår at parter setter seg sammen for å prøve å finne løsnin-ger i vanskelige saker uten at avisene er til stede.

– Debatten om samfunnssikkerhet berører mange eksterne parter. Mange av dem er ikke eksperter på sikkerhet, mens andre har tunge fagmiljø å støtte seg til, sier Lindøe. Han viser til at universitetet lett kan oppfattes som en aktør i saken om Lyses gassanlegg, hvor universitetet har eierskap gjennom randsoneinstitusjonen Iris (International research institute of Stavanger).

– Både samfunnsinteresser og store økonomiske interesser står på spill, og universitetsledelsen skal ikke bidra til å skjerme saken fra offentligheten, sier Lindøe til Forskerforum.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

LNG-kritikken

- Energiselskapet Lyse bygger et utskipingsanlegg for naturgass i havnen Risavika utenfor Stavanger.
- UiS-professor Jan Erik Vinnem har kritisert risikoanalysene bak prosjektet, men trakk et avisinnlegg etter et møte med UiS-ledelsen.
- Lyse har donert 100 millioner kroner til UiS. UiS har selv interesser i gassanlegget gjennom forskningsselskapet Iris.

– Flyttinga er ei tapt sak

n Rektor Lars Moe ved Veterinærhøgskulen (NVH) har vore open mot-standar av å flytte skulen til Ås, slik regjeringa gjekk inn for i januar. Han ville helst hatt NVH lokalisert på Adamstuen i Oslo, som i dag. Ved ei eventuell omorganisering, ville Moe heller ha knytt seg nærare til Univer-sitetet i Oslo (UiO). No ser han flyttesaka som tapt. Saka om flytting av NVH og Veterinærinstituttet er til handsaming i Stortinget 7. april, og Moe har forsona seg med flyttevedtak.

– Sjølv om eg ser på Ås som det *nest* beste alternativet, bør det vere mogleg å skape entusiasme rundt at vi får ein ny stad, nye lokale og nytt utstyr, seier Moe til forskerforum.no. Han meiner ei sterkare vektlegging av det medisinske aspektet er ein føresetnad for entusiasme. Motstanden mot flytting har vore sterk blant ein del NVH-tilsette, og eitt av hovudar-gumenta har vore omsynet til medisinsk forskning og det tette samarbeidet med fleire forskingsinstitusjonar i Oslo.

Todelt Abelpris

n John Griggs Thompson (USA) og Jacques Tits (Belgia) fikk årets Abel-pris. Dette ble kunngjort av Det Norske Videnskaps-Akademi 27. mars. Prisen på 6 millioner norske kroner deles ut for fremragende matematisk arbeid. Vinnerne får prisen for sine «fremragende prestasjoner innenfor algebra, og særlig for utformingen av moderne gruppeteori,» heter det i Abelkomiteens uttalelse. Thompson er tilknyttet University of Florida, mens Tits har tilhold ved Collège de France.

Kong Harald vil stå for selve overrekkelsen i Universitetets Aula i Oslo 20. mai.

Kristne høgskoler på topp

n Menighetsfakultetet og Misjonshøgskolen ligger i topp-sjiktet i vitenskapelig publisering. Det viser statistikken over vitenskapelig publisering i 2007, som nylig er offentliggjort av Database for høre utdanning (DBH).

Dersom man regner publi-sering ut fra antall forskere (i førstestillinger og postdokto-rer) troner Det teologiske menighetsfakultet (MF) på toppen, i likhet med i 2006. Samisk høgskole kommer på andreplass, og Misjonshøgsko-len i Stavanger på tredjeplass. Universitetet i Oslo er best av universitetene med sin fjerde-plass. Se side 34 for mer publi-seringsstatistikk fra DBH.

Retting

n Forskerforum trykte i nr. 3 eit bilete av sosiologiprofessor Fredrik Engelstad. Vi oppgav feil fotokreditering. Institusjo-nen vi har grunn til å takke er Institutt for samfunnsfors-kning, der Engelstad har del-stilling som forskar 1.

NHH gir kvinnebonus

n Styret ved Norges Handels-høyskole (NHH) har vedtatt å gi instituttene 125 000 kroner per nytilsatte kvinne i viten-skapelige stillinger.

– Dette er et tiltak som vi tror kan sikre en bedre kjønnsbalanse, sa prorektor Gunnar E. Christensen ved NHH til forskerforum.no før i år. Det har vært klart siden desember i fjor at skolen ville bruke økonomiske virkemid-ler for å oppmuntre institut-ten med lavere kvinneandel enn 40 prosent til å ansette kvinner, men beløpets stør-relse var ikke fastsatt.

Tror bjelken er identifisert

n Forskerforum trykker i hvert nummer et historisk bilde fra fors-kningssammenheng. Dette bildet fra utgravningene på Bryggen i Bergen, tatt av Gustav Brosing, fikk spalteplassen i forrige utgave (nummer 3).

Vi brakte kun sparsomme opplysninger om bildet, som tilhører Universitetsbiblioteket i Bergen. Nå har vi mottatt et brev som bøter på dette. Avsender er Arne Emil Christensen, professor eme-ritus i nordisk arkeologi. Han var selv gravningsassistent på Bryg-gen i 1955:

«Bildet kan ikke være tatt før 1955. Bryggen brant i 1954, første gravningssesong var året etter. Jeg vil tro at bjelken som gravnings-mannskapet holder, med en fornøyd utgravningsleder Asbjørn Herteig til høyre, er en skipsbjelke som fikk nr. 90659. Nærmest Herteig har bjelken et hode som har stukket ut gjennom skipssi-den, så den er ikke så vanskelig å identifisere. Den lå i fundamen-tene i Bugården Søndre, i utbyggingen etter brann IV, og kan tidfestes ca 1350–1400. Jeg skulle gjerne kjent dette bildet da jeg skrev om skipsdelene fra Bryggen. Det viser hvilke dimensjoner det var på deler av funnmaterialet. Bjelken var 7,82 meter lang, og det har ikke vært lett å holde den, selv for sju sterke sivilarbeidere fra Hustad Leir. Hvis min identifikasjon av bjelken er riktig, er bildet tatt i 1955.»

Dermed takker vi Christensen.

Tromsø: Stor søking på Mohn-midler

n 48 personer har søkt på midler fra «Tromsø Forskningsstiftelse», melder Bladet Tromsø. Stiftelsen ble opprettet etter en gave på 100 millioner kroner fra Trond Mohn til Universitetet i Tromsø (UiT). Avisen opplyser at 10–15 millioner kroner av pengene skal deles ut i år. 48 forskere har søkt om til sammen 100 millioner kroner.

Pengene fra Mohn-stiftelsen skal gå til langsiktig, grunnleggende forskning. Mohn ga selv fra seg all beslutningsmedvirkning da han forærte pengene til universitetet. Forretningsmannen fra Bergen har tidligere gitt en rekke store pengebidrag til forskning. I 2004 ga han 250 millioner kroner til forskningsformål ved Universitetet i Bergen.

Stortinget vedtok ekstern sensor

n Stortinget går enstemmig inn for å gjeninnføre krav om ekstern sensor for all høyere utdanning.

– En veldig viktig seier for studentene. Med bare faglærer som sensor er det fare for trynefaktorvurdering, sier leder Per Anders Langerød i Norsk Studentunion. Stortingets vedtak ble gjort under behandlingen av Statusrapport for Kvalitetsreformen for høyere utdanning tidlig i mars.

FOTO: ARILD HJELM

Debatt om øremerking

n Regjeringen går inn for å opprette øremerkede vitenskapelige stil-linger for kvinner. Det kunngjorde statsråd Tora Aasland på det strate-giske tidspunktet 7. mars – i tide før kvinnedagen.

– Jeg ønsker å øremerke stillinger på høyt nivå for kvinner. For eksempel i fysikk, kjemi, matematikk, innenfor realfagene, sa Aas-land til NRK.

Mange reagerte positivt: – Dette er en jubeldag, sa leder Per Anders Langerød i Norsk Stu-dentunion.

– En viktig avgjørelse som kan være et gjennombrudd for likestil-ling i academia, sa generalsekretær Sigrid Lem i Forskerforbundet. – En seier for likestilling, sa AUF.

Men noen røster i sektoren har også vært kritiske: Studenttinget ved NTNU er motstander av tiltaket. Og denne replikken fra Aasland på Dagsrevyen fikk ansatte ved Universitetet i Bergen (UiB) til å rea-gere: «Menn har fått de stillingene som også kvinner har vært kvalifisert til og burde hatt, så her er det bare snakk om å gjøre opp en gammel urett, og en urettferdighet som kvinner har vært offer for alt for lenge.» – Det er alvorlig når en statsråd kritiserer universitetene på denne måten uten å fremlegge dokumenta-sjon, sa førstebibliotekar og styremedlem i Forskerforbundet ved UiB, Pål Hermod Bakka til På Høyden.

– Akademisk innavl

n– Når en ny stilling skal besettes er det gjerne kronprinsen i fagmil-jøene som anses som den natur-lige kandidaten, sier Kåre Rommetveit til På Høyden. Rom-metveit er tidligere universitetsdi-rektør ved Universitetet i Bergen. Han mener universitetsmiljøene i altfor stor grad rekrutterer fra sin nærmeste krets, og at dette er skadelig for forskningens framtid.

– Kronprinsen er ikke alltid det lureste valget. Det trenger ikke bety at vedkommende ikke er kva-lifisert, men kanskje er det andre i utkanten av den harde kjernen på instituttet som kunne bidratt mer

rent faglig. Det er viktig å oppfor-dre fagmiljøene til å fornye seg gjennom å hente forskere utenfra, understreker han.

Rommetveit er nå forretnings-fører i Bergen forskningsstiftelse (BFS), som har opprettet et eget rekrutteringsprogram nettopp for å løfte blikket. Det viser det seg at omtrent like mange kvinner som menn blir valgt når man leter etter de beste.

BFS deler ut midler til unge forskningsledere over fire år, og har siden oppstarten i 2006 delt ut over 66 millioner kroner til unge, fremragende forskningsledere i Bergen.

Tromsø-fusjon uten Stjernø

n Det blir ikke aktuelt å vente med behandling av UiT og HiTøs fusjonssøknad til Stjernø-innstil-lingen er ferdigdiskutert, opplyser regjeringen.

– Fusjonssøknaden behandles uavhengig av Stjernø, sier politisk rådgiver for Tora Aasland, Kyrre Lekve, til Bladet Tromsø.

Han antyder at regjeringen stiller seg positiv til fusjonspla-nene.

– Det er et spennende prosjekt. De ser ut til å finne en gjensidig, faglig møteplass, sier Lekve.

FOTO: SARA JOHANNESSEN/HIO

Likestilte høgskoler

n Høgskolene har dobbelt så mange kvinnelige ledere som universitetene, skriver Morgenbladet. Grunnlaget er tall fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Høgskolen i Oslo (HiO) har eksempelvis 43 prosent kvinner i ledelsen. HiO-rektor og nestleder i Universitets- og høgskolerådet Sissel Østberg tror et sterkt fokus på like-stilling har vært avgjørende for kjønnsbalansen i høgskoleledelsene. Hun legger også vekt på det sterke innslaget av profesjonsutdanninger ved høgskolene.

– Bortsett fra ingeniørutdannin-gene er dette kvinnelederte yrker. Virksomheten ved høgskolene appellerer nok mer til kvinnelige ledere, sier Østberg til Morgenbladet.

Tariffsesong

n – Årets tariffoppgjør må bli et positivt vendepunkt for utdanningsgruppene i offent-lig sektor. Denne gangen må vi se seks-tallet, sa Unio-leder Anders Folkestad på en tariff-konferanse. Dermed har han satt i alle fall en av tonene for vårens drakamp om lønn. I det denne utgaven av Forsker-forum når leserne, er tariff-forhandlingene på flere områder i startfasen. Forsker-forbundet forhandler gjen-nom sin hovedorganisasjon Unio. Forbundet er represen-tert blant annet ved sin nye generalsekretær Sigrid Lem (se intervju side 20), som er nestleder i Unios forhand-lingsutvalg for stat.

Forhandlingsstart er på de følgende datoer:

- Stat: 4. april
- KS og Spekter: 7. april
- Oslo kommune: 9. april.

Forhandlingsfrist for alle disse tariffområdene er 1. mai.

BI blir vitenskapelig høyskole

n Nokut-styret har godkjent Han-delshøyskolen BI som vitenskape-lig høyskole.

– Dette er en viktig kvalitetsga-ranti, som jeg tror vil gjøre det lettere for oss å tiltrekke oss faglig personale, uttalte BI-rektor Tom Colbjørnsen til Dagens Næringsliv da søknaden tidligere i år ble god-kjent av en enstemmig fagkomité. Han la til:

– Dessuten gir det oss sjansen til å snu oss fort rundt og gjøre endringer tilpasset etterspørselen i markedet, noe som er svært inter-essant med tanke på næringslivet.

HALLGJERD AKSNES (41)
Ble professor i musikkvitenskap 35 år gammel, gjennom utlyst stilling.

ESPEN FRED BENTH (38)
Ble professor i matematikk 34 år gammel, ved opprykk.

KRISTINE WALHOVD (31)
Ble professor i nevropsykologi 30 år gammel, ved opprykk.

Bak den høye gjennomsnittsalderen blant norske professorer skjuler det seg noen unge fjes. Hvordan bli professor før fylte 40?

AV IDA KVITTINGEN

Professor før 40

ANDERS MALTHE-SØRENSEN (39)
Ble professor i fysikk 37 år gammel, ved opprykk.

ANDERS FJELL (33)
Ble professor i kognitiv psykologi 32 år gammel, ved opprykk.

ØYSTEIN ELGARØY (36)
Ble professor i astrofysikk 34 år gammel, ved opprykk.

Den gjennomsnittlige norske akademiker har rukket å bli 48 år gammel før han kan smykke seg med tittelen professor. Et kjapt søk på nettet gir indikasjoner på at det var greiere før i tida – vitenskapsmenn som folklorist Molkte Moe og filosof Arne Næss fikk tittelen lenge før de var tretti. I dag hører purunge professorer til sjeldenhetene.

Men du kan trygt satse på å bli professor før du er 40, mener Gunnar Hartvigsen (46). Informatikkprofessoren ved Universitetet i Tromsø har lang erfaring i å kurse unge forskerspirer, og har utarbeidet en guide til rask suksess bygget på egne og andres erfaringer. Selv ble han professor som 32-åring.

– Hvor raskt du oppnår professortittelen avhenger av hvor hardt du arbeider og hvor godt du planlegger. Som Einstein sa: Det handler ikke om å være den flinkeste, men om å være én dag før alle andre, sier Hartvigsen.

Professoren har tolv tips til den som higer etter tittelen (se egen tekstboks). Det viktigste budet er å tenke publisering. Det er «publish or perish» som gjelder.

– Forskningen din kan være så god som bare det, men uten publiserte resultater kommer du ingen vei. Satt på spissen er det bare publikasjonene du måles etter når du skal kvalifisere deg til professor.

Han framhever også det å tenke strategisk. Tid er et knapt gode i en hektisk forskerhverdag, og du vil ikke risikere at årene løper fra deg.

– Det gjelder å være målrettet, å prøve å gjøre riktige ting til rett tid. Ikke kast bort tida på oppgaver som ikke gir resultater verken for deg selv eller for arbeidsgiver. Det kan lønne seg å bære med seg en slags mental lapp med påskriften «slik blir du ikke professor!», sier Hartvigsen.

«Det er ingenting som står i veien for den enkelte. Jeg er nesten fristet til å si at du ikke gjør jobben din om du ikke klarer det.»

PROFESSOR GUNNAR HARTVIGSEN

Bare 3,5 prosent av norske professorer var i fjor under 40. Gjennomsnittsalderen var nærmere 56 år. Anders Fjell (33) ved Universitetet i Oslo (UiO) bidrar til å dra ned snittet. Den unge psykologiprofessoren er langt på vei enig i rådene til Hartvigsen.

– Han har mange gode poeng. For eksempel at det er viktig å lære seg å si nei. Administrative oppgaver tar altfor mye tid, sier Fjell.

– Vær gjerrig med tida di, råder han.

– Det kan være ubehagelig og upopulært, men det er helt nødvendig. Man må ha en umenneskelig arbeidskapasitet, om man skal produsere god forskning samtidig som man skal inneha alle mulige verv. Dette er ikke bare den ansattes ansvar. Universitetene burde skjerme unge forskere i større grad.

– Det å si nei har vært avgjørende for min vitenskapelige karriere. Som eneste kvinnelige professor har jeg blitt spurt om å sitte i utallige komiteer, sier Karen Helene Ulltveit-Moe (40) ved Økonomisk institutt, UiO.

De to professorene har lært seg å prioritere vekk ikke-meritterende oppgaver. Instituttledelse og utvikling av studieprogram er eksempler på oppgaver som krever faglig innsikt og

er viktige for institusjonen, men som har lav status.

– Det er ingen som kommer til å takke deg om du lar dine egne aktiviteter ligge for å ivareta fellesskapets behov. Man bør i hvert fall si nei til de tyngste vervene, sier Hartvigsen.

Om man skal opp og fram, må man være litt egoistisk, mener han.

– Jeg tenkte ikke strategisk i forhold til professortittelen, sier Fjell.

– Jeg ønsket bare å få en stilling der jeg ville få tid og ressurser til å forske.

Når det gjaldt forskningen, derimot, tenkte han høyst strategisk. Han kontaktet de beste forskerne på sitt område, og fikk kontakter verden over.

– Det er klart man må tenke strategisk, karrieren din avhenger mye av hvor aktiv du er. Man må gripe de mulighetene man får underveis, si ja til de «riktige» vervene og tenke nettverk, sier Ulltveit-Moe.

– Barn tar tid

De tre kan enes om flere av tipsene. På ett punkt er «ungdommen» imidlertid uenig med Hartvigsen: I det at man skal vente med barn

til man er ferdig med å klatre på karrierestigen.

– Mange har vanskelig for å akseptere at de som virkelig ønsker å vie seg til forskerkarrieren, vil kunne oppnå mye mer. Men det er naivt å tro at barn ikke tar tid. Man må akseptere at man ikke kan få alt på en gang, sier tobarnsfar Hartvigsen.

– Barn er altfor verdifulle til å bli prioritert bort, sier Ulltveit-Moe, som også er mor til to.

Hun peker på at det for kvinner er vanskelig å vente til de er 40, og at mange rundt henne i samme situasjon ender opp barnløse.

– Men det er mulig å time barna i forhold til milepæler i den akademiske karrieren. Vent med barn til doktorgraden er levert, ellers kan det lett skli ut, sier økonomiprofessoren.

– Det er klart barn tar tid. Man må jobbe hardt for å bli professor. Det å ha barn i tillegg, innebærer at man må gjøre noen valg. Færre pauser på jobb, null Internett og lunsj foran PC-en. Men jeg tror også man blir mer effektiv. Man er definitivt ikke nødt til å jobbe 78 timer i uka for å bli ung professor, men det er helt nødvendig med gode rammebetingelser, som barnehageplass. Det er ikke bare opp til deg selv, slår Ulltveit-Moe fast, og får støtte av småbarnsfar Fjell.

– Universitetene må legge bedre til rette. De står overfor en stor utfordring: Den nye generasjonen forskere er annerledes. De nyansatte har ofte barn, og vil ikke forsake familien. Det gjør at det blir færre som kan ha 70 timers arbeidsuker, særlig i starten av karrieren, sier Fjell, som for øvrig er gift med en annen ung psykologiprofessor, Kristine Walhovd.

Latskap eller uflaks?

Om man følger de tolv trinnene er det umulig ikke å bli professor, mener opphavsmannen.

– Med den nasjonale opprykksordningen som kom i 1993, er det ingenting som står i veien for den enkelte. Hvis du publiserer jevnt og trutt, vil du bli professor til slutt. Jeg er nesten fristet til å si at du ikke gjør jobben din om du ikke klarer det, sier Hartvigsen, som selv har sittet i en rekke bedømmelseskomiteer.

Opprykksordningen, som har blitt både hyllet og kritisert, skal sørge for at alle som er kvalifisert kan søke personlig opprykk, uten å være avhengig av et ledig professorat. (Se egen artikkel om opprykksordningen på side 4. Red. mrk.) Med et viktig forbehold. For å søke opprykk, må man ha fast stilling som førsteamanuensis eller høgskoledosent.

– Det er et dårlig råd å vente med barn til man er blitt professor. For kvinner kan det være altfor seint, sier økonomiprofessor Karen Helene Ulltveit-Moe (40). Selv hadde hun to barn da hun fikk professoratet 37 år gammel. (Foto: Sigurd Fandango)

FOTO: FIN SERCK-HANSEN

Blir professor før fylte førti
Professor Hartvigsens 12 tips:

- 1) Ta imot faglige utfordringer.** Det handler ikke om å være den mest briljante, men å være en dag før alle andre. Det er lettest å finne ny kunnskap på et område hvor grensenytten er stor.
- 2) Tenk publisering.** Det er dette du blir målt etter. Minst to artikler per år i internasjonale tidsskrift eller på internasjonale konferanser.
- 3) Barn tar tid.** Vent med barn til ønsket stilling er oppnådd. Uten barn kan du jobbe dobbelt så mye – 78 mot 41 timer i uka.
- 4) Begrens forelesningsforberedelser.** Forelesningene blir ikke bedre av at de blir større. Merk deg hvor mange timer du får uttelling for i arbeidspliktreglementet.
- 5) Ha faste veiledningstidspunkter for studentene dine.** Samle all veiledning til en dag i uka. Still krav om at studentene er forberedt. Ikke vær tilgjengelig hele tida.
- 6) Forelesningsfri i perioder som er mest travle.** Dette er ikke tida for ferie. Her kan du få forsket mye. Forbered arbeidet lang tid i forveien.
- 7) Aksepter ditt kompetansenivå.** Men det er lov å delta i eliteserien likevel, og klokt å alliere seg med flinkere folk.
- 8) Etabler en infrastruktur for forskning.** Ha et godt hjemmekontor hvor du kan skjerme deg i dine mest produktive perioder av døgnet.
- 9) Overlat de tyngste tillitsvervene til professorene.** Administrative oppgaver tar tid, er krevende, og gir lite uttelling når din professorkompetanse skal vurderes.
- 10) Hold deg unna Internett.** – og alt annet som kan ta oppmerksomheten bort fra forskningen, f.eks. power point, husbygging og feriereiser. Ikke meld deg ut av samfunnet, men lag uke-, måneds- og årsplaner.
- 11) Vær sta.** Iherdighet kan kompensere for det meste. Finn ut når du er mest kreativ, og utnytt denne kunnskapen.
- 12) Vær strategisk – ikke kynisk.** Tenk hele tida noen trekk framover. Ha en mental lapp som sier: «Du blir ikke professor på denne måten!». Lær deg å si nei. Etabler forbindelser, men ikke trakk på andre på vei opp.

LES MER:

www.gunnar.cs.uit.no/gunnar/div/pub/prof-before-40.pdf

– Det er merkelig at karriereveiledning nærmest er fraværende for vitenskapelig ansatte. Det kunne gjort det mindre skummelt å skulle bli professor, sier Live Rasmussen, hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiO. (Foto: Sigurd Fandango)

– For meg ser det ganske håpløst ut. Det finnes ikke noen faste stillinger å søke på, sier postdoktor Bjørn Samset oppgitt.

Det kommer det sannsynligvis heller ikke til å bli i løpet av de neste fem årene innenfor partikkelfysikk ved UiO, der han er forsker.

– Jeg er allerede kvalifisert som førsteamanuensis, men det er mange med langt mer erfaring foran meg i køen. Før ville jeg satse på å bli professor. Nå er jeg ikke så sikker lenger. Det forutsetter mange år med midlertidige stillinger, også i utlandet. Kona måtte satt sin vitenskapelige karriere på vent. Med to små barn i tillegg, vet jeg ikke om vi er villige til å ofre så mye.

Professorene er ikke blitt yngre med opp-

rykksordningen, slik Hartvigsen forventet. Bare 17 prosent får tittelen før de fyller 40. Det skyldes ikke latskap hos forskerne, understreker forsker Elisabeth Hovdhaugen i Nifu Step.

– Dette handler mye om strukturelle forhold. Det varierer fra fag til fag hvor mange stillinger som finnes, og hvor god tilgangen på ressurser er, sier hun.

Systemets makt

Det tar noen år å få fast jobb, viser tall fra Nifu Step. Når gjennomsnittsalderen for gjennomført doktorgrad er 37 år og 43 år for ansettelse som førsteamanuensis, kan det holde hardt å bli professor før man er 40. Kvinner kommer dårligst ut. Menn blir professorer 2,5 år før sine kvinnelige kollegaer, og får også tidligere førsteamanuensisstilling og ferdig doktorgrad.

– En av grunnene er at det fortsatt er kvinner som tar ut mest permisjon i forbindelse med barn. En annen er at det i humaniora og samfunnsfag, fag med mange kvinner, ofte tar lengre tid å oppnå doktorgrad, forklarer Hovdhaugen.

Mange mener det vil bli lettere når en rekke vitenskapelig ansatte snart går av med pensjon. Gjennomsnittsalderen øker, og Forskerforbundet anslår at vi må bytte ut en tredjedel innen ti år. Da

kan det åpne seg muligheter for yngre talenter.

– Jeg håper det blir bedre framover, sier Bjørn Samset.

– Men det er veldig usikkert. Instituttet mitt har bare råd til å erstatte halvparten av dem som går av med pensjon.

Det er fristende å konfrontere Hartvigsen med den harde virkeligheten:

– Er alt virkelig bare opp til en selv når det er så vanskelig å oppdrive en fast stilling?

– Jeg har tatt utgangspunkt i at leseren har fast stilling, men ser jo at det i mange fagområder er vanskelig. Det er blitt tøffere i den akademiske verden, med økt internasjonal konkurranse. Det har også blitt et kraftigere press på publisering. Det er ikke bare negativt; konkurransen løfter oss, sier Hartvigsen.

– Uansett er situasjonen slik, og jeg prøver å gi råd om hva den enkelte kan gjøre for å tilpasse seg den. Jeg vil ikke anbefale dem som skal bli unge professorer å bruke tida si på å prøve å forandre systemet, sier han tørt.

Ofrer seg

Professorkompetanse krever en vitenskapelig innsats som tilsvarer to-tre doktorgrader. Mange bruker flere år på å kvalifisere seg. Er det mulig

Gjennomsnittsalder ved tiltredelse, universitet og høyskole 1991–2001

Stilling	Kvinner	Menn	Alle
Professor	50	48	48
Førsteamanuensis	44	43	43
Postdoktor	36	35	35
Stipendiat	32	31	31

Kilde: Forskerpersonalregisterert, Nifu Step

å ha professorsyslene bare som en «vanlig jobb»?

– Nei. Forskning er en livsstil, sier Hartvigsen.

De to andre professorene er enige.

– Det er en karrierejobb. Det er umulig ikke å ofre noe for den, sier Ulltveit-Moe.

– Kristine og jeg får til vanlig arbeidstid fordi vi jobber sammen og er del av en forskningsgruppe. Vi kunne ikke gjort alt selv. Når vi går for å hente i barnehagen klokka halv fem, er det alltid noen andre som sitter og jobber til langt på kveld, sier Fjell.

– Det går selvsagt an bare å produsere helt grei forskning. Men virkelig god forskning handler blant annet om å være tidlig ute. Da må man tenke fort og arbeide hardt.

– Ved universitetene ønsker vi jo å tiltrekke oss folk som bruker mye tid på forskergjerningen. Som Gudmund Hernes har sagt: forskere er «folk som driver med det de drives av», sier Hartvigsen.

– Hernes har også sagt at man ikke kan holde seg i verdensfronten og forlange en arbeidsuke på 37,5 timer. Men skal man måtte jobbe 78 timer i uka for å bli professor før man er førti?

– Du er nødt til å jobbe en god del i perioder. Du kan ikke stykke opp arbeidsdagen i små bolker og forvente at du får god forskningsaktivitet. Jeg vil ikke si noe om timeantall, det er veldig individuelt. Med jevn produksjon kan du jobbe nesten innenfor ordinær arbeidstid og likevel bli professor, men det vil ta mange år, sier Hartvigsen.

Da er det kanskje en trøst å vite at man er i godt selskap. 22 prosent av førsteamanuensene som blir professorer bruker mer enn 13 år fra de blir fast ansatt.

– Det må være lov å ofre seg for forskningen, hvis arbeidet er det morsomste du gjør, sier Hartvigsen.

– Er det lov ikke å ofre seg?

– Det må man selvsagt akseptere. Men det blir vanskeligere og vanskeligere å komme inn i systemet om man ikke legger ned en innsats som er større enn normal arbeidsdag, i hvert fall i en periode.

– Så kan man heller ta det litt roligere når man er blitt professor, legger han til.

Taust press

Om den skal vinnes med hardt arbeid og en vilje av jern: Er professortittelen egentlig noe å strebe etter? Er det slik at alle vil og skal bli professor?

Nei, mener førsteamanuensis i geologi Jørn Hurum ved Naturhistorisk museum i Oslo.

– Jeg har det så bra at jeg ikke kan se hva den tittelen gir meg, annet enn forpliktelser til å være med i masse komiteer og utvalg, sier han.

– Hovedsaken må være å ha det gøy med faget sitt og å publisere god forskning. Jeg synes folk skal belønnes ut fra det de gjør, ikke etter tittelen.

Hurum er en av få som snakker åpent om en akademisk karriere uten professortittelen blinkende i horisonten.

Det ligger en forventning i luften om at man skal bli professor, bekrefter en kilde som ikke ønsker å stå fram med navn. Blir man det ikke, som et bevisst eller ubevisst valg, kan det føles ubehagelig.

– Det blir jo et diskusjonstema om noen parkerer karrieren med en gang de har blitt førsteamanuensis, sier Karen Helene Ulltveit-Moe.

– Det oppleves nok ofte som et press, tror Live Rasmussen, tillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiO.

– De vil jo bli professorer alle sammen. Det er målet for den akademiske reisen, og det at man ikke kommer dit, kan være tungt å akseptere, sier hun.

– De vil ikke snakke om det. Det er det siste tabu, det at de ikke blir professorer. Det handler kanskje om at identiteten er så tett knyttet opp mot det faglige.

Universitetet bør tilby karriereveiledning, mener hun, slik at man åpent kan diskutere ambisjonsnivå.

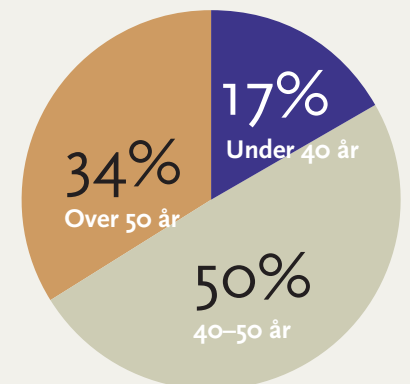
For mange innebærer professortittelen prestisje og en følelse av å lykkes, tror Rasmussen.

– Ikke for min del, sier Anders Fjell.

– For meg var det viktigste å få en fast stilling, slik at jeg kunne forske mer. Hadde jeg vært 50, ville jeg sikkert følt at det var på tide å bli professor. Men jeg tror uansett det er vanskelig å skulle ha det som et styrende mål. Det viktigste er å prøve å skape best mulig forskning underveis. Man er heller ikke i mål med en professortittel, man må stadig utvikle seg videre, sier Fjell, og legger til:

– Jeg skulle gjerne byttet bort tittelen mot mer tid til forskning.

Alder ved ansettelse som/opprykk til professor 1992–2001

Kilde: Nifu Step

Hvordan bli ung professor?

Hallgjerd Aksnes Professor i musikkvitenskap, UiO

Vær sta! Ikke la andre bestemme hva du skal mene faglig sett. Jeg har trakkert opp nye, tverrfaglige løyper og fått anerkjennelse for det.

Øystein Elgarøy Professor i astrofysikk, UiO

Bruk tida som postdoktor godt. Etter at du har fått fast jobb, er det vanskelig å få tid til å publisere mye, noe som må til for å kvalifisere seg.

Espen Fred Benth Professor i matematikk, UiO

Du må ha flaks. Det er ikke lett å komme inn i en fast stilling. Ellers publisere mye, være internasjonalt aktiv – og ikke

glemme at erfaring fra undervisning og administrasjon også teller ved opprykk.

«Det finnes ikke noen faste stillinger å søke på.»

POSTDOKTOR BJØRN SAMSET

DANMARK

Allianse med Berkeley

n Det danske Videnskabsministeriet har inngått en partnerskapsavtale med det amerikanske forskningsnettverket CITRIS (Center for Information Technology in the Interest of Society). Flaggskipet er universitetet UC Berkeley i California. Nettverket har fokus på it, energi, samt nano- og bioteknologi. Det omfatter forskergrupper i verdensklasse, samt noen av de største it-virksomhetene i Silicon Valley, skriver departementet i en pressemelding. Avtalen skal følges opp med felles konferanser og gjesteopphold i California for danske forskere. CITRIS har dessuten valgt å avholde sin årlige europeiske konferanse i København i juni i år under tittelen «Innovation in Climate and Energy». Departementet har fra før inngått en lignende partnerskapsavtaler med forskningssenteret H-STAR ved Stanford University og med Japan Science and Technology Agency (JST).

TYSKLAND

Familievennlige høgschooler

n Åtte høgschooler er belønnet med 100 000 euro hver de neste to årene. Pengene skal gå til å videreutvikle konsepter for et arbeidsmiljø som tar hensyn til hele familiens behov. Høgschoolene arbeider for å skape en hverdag der studenter med barn skal kunne forene studier med det å være foreldre. Men det handler også om å kunne ta imot internasjonale forskere med familier. Juryen, oppnevnt av Centrum für Hochschulentwicklung, var imponert over søknadene også fra andre skoler, men mente generelt at på dette området hadde Tyskland dårligere resultater enn andre industriland. Høgschoolene som vant, deriblant Medizinische Hochschule Hannover og Philipps-Universität Marburg, får i oppdrag å spre kunnskap om tiltakene sine.

MIDTØSTEN

Utdanning granskes

n Verdensbanken mener at mye har hendt innen utdanningssektoren i Midtøsten og Nord-Afrika siden 1960-tallet. Framfor alt er man i en ny rapport positiv til utviklingen innenfor skolevesenet når det gjelder tilgang og kvalitet. Samtidig gjenstår mye når det gjelder elevenes resultater sammenlignet med andre land. I tillegg er det slik at mange unge mennesker blir arbeidsløse etter endt utdanning, og mange eldre har avbrutt utdannelsen sin. Verdensbanken mener at regionen, til tross for framgangen, fortsetter å henge etter i utviklingen i forhold til andre sammenlignbare land. Les mer:

<http://web.worldbank.org>

TYSKLAND

Familievennlige høgschooler

n Åtte høgschooler er belønnet med 100 000 euro hver de neste to årene. Pengene skal gå til å videreutvikle konsepter for et arbeidsmiljø som tar hensyn til hele familiens behov. Høgschoolene arbeider for å skape en hverdag der studenter med barn skal kunne forene studier med det å være foreldre. Men det handler også om å kunne ta imot internasjonale forskere med familier. Juryen, oppnevnt av Centrum für Hochschulentwicklung, var imponert over søknadene også fra andre skoler, men mente generelt at på dette området hadde Tyskland dårligere resultater enn andre industriland. Høgschoolene som vant, deriblant Medizinische Hochschule Hannover og Philipps-Universität Marburg, får i oppdrag å spre kunnskap om tiltakene sine.

USA

Open Access blir obligatorisk

n Det amerikanske universitetet Harvard påbyr vitenskapelig ansatte å publisere elektronisk, skriver På Høyden. Fakultetet for humaniora og naturvitenskap ved prestisjetunge Harvard har nå vedtatt å gi universitetet retten til å publisere alle fakultetets vitenskapelige artikler i Harvards eget elektroniske arkiv. Samtidig skal de vitenskapelig ansatte fremdeles ha opphavsretten til artiklene sine. Initiativet til vedtaket kom ikke fra fakultetsledelsen, men fra ei gruppe vitenskapelig ansatte, og har vakt stor oppmerksomhet i forskningsverdenen, skriver På Høyden.

IRLAND

Ikke all nyskaping er en suksess

n Den irske regjeringen vil innføre et system der finansiering til universiteter og høgschooler knyttes til nasjonale mål. De som ikke oppfyller målene om for eksempel bred rekruttering, antall studenter, kvalitet i undervisningen samt strukturforandringer, risikerer å tape opp mot ti prosent av sine bevilgninger. Det irske finansieringsrådet, Higher Education Authority (HEA), har sendt ut et forslag til høring til institusjonene. Den nye irske planen for høyere utdanning gjelder for perioden 2007 til 2013, og i løpet av den tiden planlegger regjeringen å investere 13 millioner euro. Ifølge HEA vil det bli viktig for lærestedene å kunne vise at de bidrar til de nasjonale målene, men samtidig skal institusjonenes autonomi respekteres. Det nye forslaget vil også ta hensyn til at ikke all nyskaping vil være en suksess, ifølge Times Higher Education.

AUSTRALIA

Færre vil studere, men flere vil bli ingeniører

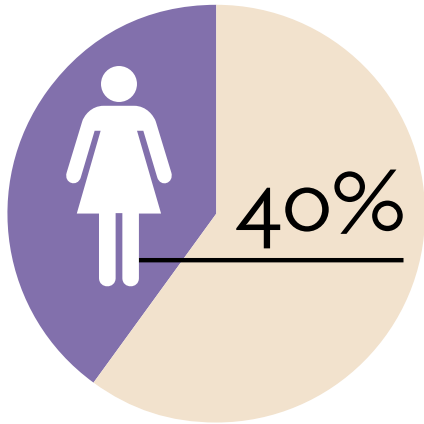
n Antall søkere til høyere utdanning i Australia har minket med to prosent. Nedgangen varierer mellom landets provinser, men det virker som om den store etterspørselen på arbeidskraft gjør at mange 18-åringer heller velger å begynne å arbeide, melder The Australian. Tross nedgangen, viser det seg at studenter i økende grad velger ingeniørutdanning og realfag. I Queensland har for eksempel økningen i antall søkere vært på 16, 2 prosent innen disse fagene.

PAKISTAN

Røykeslutt

n I 2002 trådte en ny lov i kraft som pålegger lokaler for høyere utdanning å være røykfrie. Men hittil har ikke mye vært gjort for å implementere loven. I mars avholdt imidlertid Higher Education Commission (HEC) i samarbeid med Verdens helseorganisasjon (WHO) og de pakistanske helsemyndighetene en seminarserie ved landets universitet som opplyste om risikoen ved røyking. Håpet er at dette kan føre til bedre forhold. I Pakistan resulterer røyking i om lag 100 000 dødsfall årlig, opplyser en talsmann fra HEC til avisen Daily Times. Hvor mange av disse som skyldes røyking på universitetene, framkommer ikke av tallene.

INDIA

Satser på fjernundervisning

n Informasjons- og kommunikasjonsteknologi skal hjelpe til med å øke tilgangen til høyere utdanning til en lavere kostnad for massene, opplyste Indias visepresident Hamid Ansari i en tale ved Indias fremste universitet for fjernundervisning, Indira Gandhi National Open University. Utbygging av fjernundervisningstilbudet vil ikke minst komme kvinner til gode. De utgjør 40 prosent av fjernstudentene, ifølge den indiske avisen The Hindu. Til sammenligning utgjør kvinner ellers 28 prosent innenfor høyere utdanning. Teknologi som gjør det mulig å følge undervisning via mobilen er et område det satses på. Et firma tilbyr nå nedlasting av forelesninger i mp3-format, melder nettstedet indiatimes.com.

USA

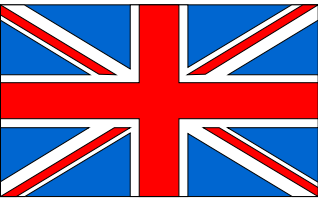
Gratis utdanning

n Det amerikanske prestisjeuniversitetet Stanford vil slutte å kreve skolepenger fra studenter fra familier som tjener under 100 000 dollar i året, skriver nettstedet E24. Vedtaket kommer etter hardt press fra politikere. Studenter fra familier som tjener under 60 000 dollar i året vil i tillegg få gratis kost og losji. De nye tilbudene kommer kort tid etter at eliteuniversitetet innførte ordninger for å hjelpe studenter fra familier med under 180 000 dollar i årlig inntekt. Disse familiene skal ikke måtte betale mer enn 10 prosent av familiens årlige inntekt i skolepenger, altså 18 000 dollar. Vanligvis må en bachelorstudent ved Stanford betale 36 030 dollar i året i skolepenger. På toppen kommer utgifter til kost og losji på over 11 000 dollar årlig.

STORBRITANNIA

Universitetsgjelden øker

n Britiske studenter forventer bedre boliger nå som de betaler studieavgift, rapporterer The Guardian. Det har ført til at lærestedene har begynt å renovere bygningene sine. Ifølge Steve Egan ved den engelske finansieringsmyndigheten HEFCE er lærestedenes gjeld i forhold til inntekter den høyeste siden 1997. Phil Harding, leder for de britiske lærestedenes samarbeidsgruppe for økonomisjefer, sier at flere institusjoner regner med at regjeringen øker avgiftene ved neste revisjon i 2009. En talsmann for studentene mener at det ikke er rimelig at avgiftene skal bli høyere.

Forskerforbundet prioriterer stabilitet.
Selv lurte Sigrid Lem på om hun var gammel.

GENERALSEKRETÆREN

GENERALSEKRETÆR SIGRID LEM I SAMTALE MED JON HUSTAD.
FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

SIGRID LEM ER FORSKERFORBUNDETS nye generalsekretær. Tyve år etter at hun begynte som avdelingssjef, ¹ har hun i en alder av 60 sagt ja til å bli den øverste sjefen.

– *I det de fleste gjør seg klar for AFP, takker du ja til å bli sjef for en stor fagorganisasjon?*

– Ja, det har jeg, og jo, alderen ble tatt i betraktning da jeg vurderte om jeg skulle søke i det hele tatt, sier Lem.

Digresjon: Sånn er det altså blitt i Norge. Konrad Adenauer var 73 da han ble kansler i Vest-Tyskland. Han gikk av da han var 87. Alderen til Ronald Reagan og John McCain kjenner leserne av Forskerforum. Men her til lands går man av med pensjon når man endelig har lært seg noe. Joseph Ratzinger var for øvrig 78 da han ble pave.

– Jeg lurte både på om jeg var for gammel til å komme i betraktning, og om de ville vurdere en intern søker som hadde vært ansatt så lenge.

– *Så hvorfor søkte du?*

– Vel, jeg hadde lyst på stillingen og kom til at jeg fortsatt hadde mye å bidra med.

Dessuten kjenner Lem stillingen, hun har vært nummer to i Forskerforbundet i mange år.

– Jeg går ikke akkurat inn i ukjent terreng. Det er en spennende og krevende stilling med mange utfordrende oppgaver som jeg ser frem til å arbeide med i fremtiden. Så lenge har jeg jobbet tett sammen med den tidligere generalsekretæren ² at det vet jeg.

For øvrig er det bare to andre av dem som var ansatte da Lem ble ansatt, som fortsatt er en del av administrasjonen.

– *Det må kjennes rart å bli sjef når du så lenge har vært en vanlig kollega?*

– Nei, det synes jeg ikke. Jeg har fulgt utviklingen, og det må være positivt at jeg kjenner dem jeg nå skal lede og arbeide nært sammen med.

– *At styret ansetter deg, er vel i og for seg en anerkjennelse av det som er blitt gjort i organisasjonen?*

– Ja, jeg velger å se det slik. Dessuten har jeg vært gjennom en normal ansettelsesprosess, der jeg regner med at jeg er blitt vurdert på lik linje med de andre søkerne, sier Lem.

Nå er det kanskje et tankekors at styret har brukt noen hundre tusen på en ekstern prosess for å få ny sjef, for så å ende opp med den tidligere nestsjefen.

– *Og det er du som blir ansvarlig for å finne dekning for de pengene som er gått til headhuntingen?*

– Jeg synes det er betryggende at prosessen har vært så grundig. Man bør bruke tid på å finne ledere. Det hadde ikke vært hyggelig for meg å få stillingen etter en intern prosess.

Så hvor kommer Lem fra? Jo, hun er noe så sjeldent som en bergenser som har flyttet fra Bergen. Utdanningen er fra Universitetet i Bergen, hun er realist med hovedfag i geologi.³ Etter utdanningen begynte hun i 1977 som studieveileder ved Mat.-nat.fakultetet, og var også en periode leder for administrasjonen ved fakultetet.

– *Hvorfor forlot du Bergen?*

– Det er nå en gang slik at arbeidsmarkedet i Bergen er begrenset. Og ved UiB var det ikke lenger så mange muligheter for å komme videre. Så ble jeg bedt om å søke jobben som avdelingssjef her i forbundet. Jeg svarte først at jeg ikke kunne flytte, men jeg endte nå likevel opp med å sende inn en søknad. Det var sådd en spire. Jeg sa ja. Men avdelingen var altså bare meg. Jeg fikk ansvaret for høyskolene og universitetene, og jobbet med alt fra forskningspolitikk til lønnsforhandlinger til personalpolitikk.

Da hun ble ansatt, hadde forbundet under 5000 medlemmer, og det var bare 10–11 ansatte. Nå er det tre ganger så stort.

– Vi er blitt mye mer profesjonelle siden jeg begynte. Saksmengden har økt dramatisk i takt med medlemstallet. Alt er større og mer strømlinjeformet. Vi har gått fra å være et forbund av medlemsforeninger til å bli en tjenestemannsorganisasjon der medlemmene er direkte medlemmer hos oss.

Skal man tro organisasjonsforskere, så er visst vekst noe av det mest vanskelige å håndtere. Man vet at hvert år fører til mer penger og mer makt. Men møter man ikke sparekniven, blir man sklerotisk og topptung og mangler evne til omstilling, er påstanden. Norsk u-hjelp kan være et tilfeldig valgt eksempel. Helsevesenet et annet.

– Slike observasjoner kan det jo være noe i, uten at vi har vært i en slik situasjon. Endringen i organisasjonsstruktur som jeg nevnte var en stor omstilling på slutten av 1990-tallet. Nå var ikke den forårsaket av noen krise, men vi så at både lov- og avtaleverket gjorde det nødvendig med endring, og at endringen var viktig for at vi skulle kunne gjøre en god nok jobb for medlemmene våre, sier Lem.

For dem med litt hukommelse: En gang i tidene var det noe som het Akademikernes fellesorganisasjon. Den er borte.

– Oppløsningen begynte ved at Legeforeningen gikk ut og etter kort tid fikk følge av andre organisasjoner som dannet Akademikerne. Vi hadde ikke fått noe signal om dette på forhånd og ble i første runde i AF. Det var en problematisk tid, men vi brukte de nærmeste månedene til en grundig organisatorisk behandling, som endte med at vi sluttet oss til Akademikerne.

– *Som dere ikke lenger er medlemmer av. Hva mente du dere burde gjøre?*

– Jeg mente vi gjorde det rette den gangen. Vi gjennomførte en ryddig prosess, og hadde full oppslutning i hele organisasjonen om overgangen til Akademikerne.

– *Som dere senere kom til var feil?*

– Etter noen år gikk Akademikerne i en retning som ikke var i tråd med vår politikk. Jeg støttet derfor beslutningen om å melde oss ut og delta i dannelsen av Unio, sier Lem.

1. Hun var for øvrig den eneste på avdelingen.
2. Den forrige generalsekretæren var Kari Kjenndalen, som nå er blitt ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementet.
3. I tillegg har hun fysikk, kjemi og matematikk i fagkretsen.

Og dette har vært en tradisjonell utvikling i alle paraplyorganisasjoner som står utenfor LO. De vokser og vokser, og så sprenget de. De interne spenningen blir for store, og hva har egentlig norske professorer til felles med politi, førskolelærere og sykepleiere og alle de andre gruppene i Unio? Ikke for det, i Forskerforbundet alene har man både korttidsutdannede funksjonærer og internasjonale toppforskere.

– Du mener vi også kan bli sprenget?

– Vel... dere har personer som fortsatt anser seg som frie akademikere, og dere har rent administrativt personale som skal regulere den frie forskeren?

– Jeg tror ikke det er noen fare for at vi skal bli sprenget på grunn av dette. Spenningen mellom vitenskapelig og administrativt ansatte har vi levd med i alle år. I 1994 hadde vi derimot en situasjon hvor faren for å sprekke var stor. Dette skyldtes at forholdet mellom universitetssektoren og høyskolesektoren ble satt på spissen. Departementet ville innføre førstelektorstillinger og reservere førsteamanuensisstillingen for personer med doktorgrad. Medlemmene ved høyskolene var imot innføringen av førstelektorstillingen, mens universitetene ville ha den.

– Men det ble jo sånn?

– Ja, Hovedstyret hadde en lang og opphetet debatt og endte opp med å gå i mot forslaget med en stemmes overvekt. Men departementet innførte den nye stillingen, og vi fikk faktisk ingen negative reaksjoner fra medlemmene verken ved universitetene eller høyskolene. I ettertid kan det høres ut som en bagatell, men det var en grunnleggende forskjell på hva de høyskoleansatte mente og de universitetsansatte, og situasjonen var dramatisk for forbundet. Høyskolene så det blant annet som en trussel mot forskningsretten. Og slike saker kan selvsagt dukke opp på nytt, sier Lem.

Så litt om makt: En kynisk maktpolitisk analyse vil kunne innebære at den lønssammenpressingen som har vært blant medlemmene i Forskerforbundet, er en fordel for et fagforeningssekretariat. Medlemsmassen blir mer lik, og potensialet for flere medlemmer øker. I stedet for å representere medlemsmakten, blir sekretariatet makten.

– Er det slik? Har det vært en fordel for forbundet at de tradisjonelle professorene har fått mindre makt og relativt mindre lønn?

– Min holdning er helt klar: Det er svært beklagelig at lønnen til vitenskaplig personale har gått ned sammenlignet med en del andre stillinger. Det er også svært beklagelig at utdanning verdsettes så mye lavere i offentlig sektor enn i privat sektor. Dette er vi opptatt av, og dette ønsker vi å gjøre noe med. Men det er bare å innrømme at dette er det svært vanskelig å få til. Våre medlemmer er nok ikke alltid like villige til å stå på barrikadene for høyere lønn. Vi har eksempelvis ikke samme engasjementet i vår medlemsmasse for høyere lønn som den de har i politiet.

Idet dette blir skrevet, har flere hundre politifolk i Oslo varslet jobboppsigelse dersom de ikke får en dramatisk mye høyere lønn, og en professor har rykket ut og kalt politiet en gjeng med sutrere, for øvrig det samme Kristin Clemet kalte norske professorer.

– Det er kanskje et paradoks at mange forskere ønsker å ta et stort samfunnsansvar, at de ønsker å være solidariske med de som har mindre, noe som på sikt kan gjøre det vanskeligere å rekruttere forskere?

– Det kan være noe rett i en slik påstand. Blant mange av våre medlemmer er ønsket om å være solidarisk stort. De er for eksempel for en lønnspolitikk som gir alle noenlunde like lønnstillegg. Men de er samtidig opptatt av relasjoner. Det er også en økende aksept for større lokale tillegg. Lokale tillegg betyr mye fordi de ansatte føler at de blir satt pris på, og får anerkjennelse for den jobben de gjør, sier Lem og legger til:

– Det er samtidig klart at lønnsnivået har stor betydning når det gjelder rekruttering av forskere til både høyere utdanning og forskning. Rekruttering er antagelig den største utfordringen sektoren står overfor de kommende årene.

Men nå ser det kanskje ut som markedsmessig lønn tvinger seg frem.

Stjernø-utvalget er allerede dødt. Det blir ingen tvangssammenslåinger av de ulike institusjonene. Konkurransen vil bare fortsette å øke.

– Og prioriteringer må likevel komme. De ulike universitetene må bevare enkelte sterke miljøer, og kommer det ikke grep ovenfra, vil universitetene måtte tilby høyere lønn til viss grupper; medisinere, fysikere, ingeniører og jurister peker seg vel ut noen som bare vil måtte få mer lønn?

– Vi håper jo ikke at styresmaktene bare blir sittende og se på at miljøene som disse gruppene representerer, forvitrer. Vi må få inn nye rekrutter, og disse må ha høyere lønn. Kjernefunksjoner må et samfunn ha. Men hele sektoren er nå truet. Vi står foran en betydelig aldersavgang: Hvor får vi fatt i folk, og hvor høyt må vi gå i lønn for å få disse? Gang etter gang forteller vi regjeringen om de kommende problemene, men det ser ut som at departementet og myndighetene ikke tror det blir en krise. Men det blir det.

Lem tror heller ikke at den varslede rekrutteringsmeldingen vil innholde de gode og drastiske grepene.

– Men da må vel institusjonene selv ta ansvar?

– Men de har svært dårlig økonomi. Institusjonene har nesten ikke

– Gang etter gang forteller vi regjeringen om de kommende problemene, men det ser ut som at departementet og myndighetene ikke tror det blir en krise. Men det blir det.

egne midler til å legge inn i de lokale oppgjørene utover det som kommer i hovedtariffoppgjørene. Universitetene og høyskolene er nettobudsjetterte og får dermed ikke full kompensasjon for den lønnsøkningen som kommer i de sentrale oppgjørene. Selv om systemet åpner for at institusjonene på egen hånd kan øke lønnen, så er det altså ikke penger. Jeg har fått klare innspill blant annet fra Universitetet i Oslo om at dersom lønnsoppgjøret blir bra, vil mye kunne gå galt for den samlede driften.

– Jeg så en innstilling fra HF i Oslo. De skulle igjen satse på store forelesinger. Det kan virke som om kvalitetsreformen blir reversert grunnet personalkostnader?

– Ja, flere institusjoner har varslet nye nedskjæringer i undervisning og veiledning. Nå kan du hevde at dette er krisemaksimering, men kvalitetsreformen er i ferd med å bli underminert. Reformen har gått ut over forskningsmulighetene, og nå står undervisningen for tur. Men ingen er tjent med at kvalitetsreformen reverseres. Det var nødvendig å gi studentene et godt undervisningstilbud.

Men noen må få mindre om noen skal få mer. Ser man på norsk historie de siste 40 årene, så er det tre grupperinger som hele tiden får mer, de trygdede, kommunene og sykehusene. Alle andre områder får relativt mindre. I så måte kan universitets- og høyskolesektoren sies å være relative vinnere, ved at de har holdt sin andel av de offentlige utgiftene rimelig konstant.

– Du representerer tross alt et forbund som har vært i vekst og en sektor som har maktet å holde sin relative del av BNP, er det vanskelig å få medlemmene til å forstå at det i hovedsak er oppholdende krigføring dere driver med?

– Jeg ville kanskje ikke brukt de ordene, men det er naturlig at medlemmene sammenligner seg med dem som til enhver tid er vinnere i lønnskampen. Sammenligner vi oss derimot med andre land i Europa, er det mye positivt. Norske stipendiater er privilegerte, mange i mellomssjiktet har en brukbar lønn, arbeidsvilkårene og arbeidstagers rettigheter kan være langt verre i andre land, mens de i toppstillinger får mindre enn ellers i verden, sier Lem.

Journalisten kommer på et siste spørsmål: Hva mener Forskerforbundet prinsipielt om AFP?

Bare synd at intervjuet er over.

– Rekruttering er antagelig den største utfordringen sektoren står overfor de kommende årene.

HVEM: Postdoktor Pravin Israel ved Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling ved Stavanger Universitetssjukehus. Samarbeider med to behandlere og en forskningsassistent.

HVA: Forsker på hvordan tilknytningen mellom barn og foresatte kan utnyttes til å behandle depresjon hos ungdom mellom 13 og 17 år.

HVORDAN: Systematiske samtaler med ungdom og deres foreldre. Samtalene gjøres hver for seg.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN (TEKST) OG HUNG NGO (FOTO)

Vil hjelpe de deprimerte hjem

Å gjenskape den gode tilknytningen mellom foreldre og barn er en effektiv behandling av depresjon, ifølge (fra venstre) prosjektleder Pravin Israel, familierapeut Vigdis Ness, forskningsassistent Petter Kolrud og psykolog Mette Brenna-Lund.

TEMA/PROSJEKT: Family-based treatment of depressed adolescents: an empirical study with Norwegian adolescents in specialty health care. **INSTITUSJON/AVDELING:** Psykiatrisk klinikk ved Stavanger Universitetssjukehus, Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling. **FINANSIERING:** Forskningsrådets Program for psykisk helse, støttemidler fra RBUP (Regionsenter for barn og unges psykiske helse) ved UiB, støttepersonal fra BUPA. **PUBLISERINGSFORM:** Forsøker å publisere i Journal of Child and Adolescent Psychiatry og/eller Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. **NY KUNNSKAP:** Skal finne en familiebasert behandling av ungdom med depresjoner. **UUNNVÆRLIGE VERKTØY:** Videokamera og notisblokk. **FRAMLEGG TIL VIDERE FORSKNING:** Prosjektet gir empirisk grunnlag for å forske videre på ABFT-metoden (attachment-based family treatment) som alternativ til farmakologisk behandling.

– **SANNSYNLIGHETEN FOR TILBAKEFALL** er kjempestor når du tar ungdom ut av sin vante kontekst, gir dem behandling for depresjon og så sender dem tilbake til den samme konteksten, forteller psykologspesialist og forsker Pravin Israel. Siden sommeren 2006 har han jobbet intenst med et klinisk forskningsprosjekt om nye metoder i behandlingen av deprimert ungdom som sendes fra fastlegen til spesialisthelsetjenesten. Den gamle metoden går ut på intensiv medisinerings kombinert med tradisjonelle psykologtimer, og Israel står selv bak ett av de nyere alternativene.

– Jeg trener opp foreldre og unge til å skape en trygg relasjon som gjør at tilbakefall blir mye mindre sannsynlig enn det er per i dag, sier Israel. Han har selv stått sentralt i arbeidet med å videreutvikle metoden ABFT, attachment-based family therapy, som er basert på tilknytningsteorien til John Bowlby fra 1970-tallet. Israel konstaterer at terapiformen har innlysende fordeler, og nå gjelder det å opparbeide klinisk dokumentasjon.

– Når et barn blir født, kommer det *hardwired*, for å bruke dataspråk, altså med behov for å være knyttet til én omsorgsperson. Hvis moren er tilgjengelig fysisk og emosjonelt, blir det trygt for barnet å utforske verden. Du ser det straks hvis et barn ikke er trygt, for da begynner det å skrike og er utrøstelig straks moren går ut av rommet, forklarer Israel.

Ødelagte familieforhold

Den norskindiske psykologen flyttet til Sandnes i Rogaland i 1992, fordi kona kommer derfra. Siden har han jobbet ved familievernkontolet i Stavanger og barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling ved Stavanger Universitetssjukehus (SUS). Forskningen hans har foregått ved SUS og ved Universitetet i Bergen, hvor han avla doktorgrad i 2006, samt ved University of Pennsylvania i Philadelphia. Der forsket han i storbygettoen sammen med et team fra Children's Hospital of Philadelphia, hvor for-

skerkollegaen Guy Diamond opprinnelig hadde utviklet ABFT – basert på ideen om at kunnskapen om tilknytning mellom mor og spedbarn kan overføres til situasjonen for større barn og ungdom. En grunnleggende hypotese bak ABFT-metoden er at tilknytningen mellom foreldre og barn kan bli ødelagt av konflikt, sterk kritikk og forskjellige typer omsorgssvikt. Kombineringen av en brutt tilknytning og negative familieomgivelser hindrer barn i å utvikle de nødvendige ferdighetene til å motstå fysisk sårbarhet og sosialt stress, noe som igjen kan utløse depresjon.

Bak panseret

– Vi bruker tanken om at ungdommens tilgang til å utforske verden og finne balansen mellom å være selvstendig og å være knyttet til familien, er basert på kvaliteten på tilknytningen til foreldrene. Deretter søker vi tilfeller hvor tilknytningen er blitt slik at ungdom *ikke* går til foreldrene når livet blir vanskelig, sier Israel. I gettoen i Philadelphia jobbet han med deprimerte ungdommer som også har blitt sviktet, slått ned og banket opp hjemme. Noen har blitt voldtatt og utsatt for pistolskyting i nabolaget. Faren har ikke vært hjemme, eller moren har stått maktesløs mens faren var full og banket dem opp.

– I vår populasjon i Rogaland er ungdommen ikke fullt så traumatisert, påpeker Israel. Han viser til at de afroamerikanske familiene som dannet grunnlaget for ABFT-metoden, var emosjonelt tilgjengelige for barna sine på tross av høyt konfliktnivå. Mens mange nordmenn gemmer følelser og tanker bak et panser som barna ikke kan trenge gjennom, snakket gettoinnbyggerne i forsøksgruppen rett ut til barna sine.

Uten medikamenter

Hypotesen om at depresjon hos barn og unge henger sammen med tilknytning mellom foreldre og barn, kan best undersøkes ved å studere ungdom under psykiatrisk behandling. Mens

depresjon rammer cirka ni prosent av alle unge, er forekomsten over 60 prosent blant dem under behandling. Ved å jobbe med tilknytningen mellom disse unge og foreldrene deres, kan Israel følge utviklingen av depresjonen.

– Det første vi gjør, er å kartlegge depresjonen og å finne relevante bidiagnoser som psykose, høy grad av suicidalitet, Aspergers syndrom, bipolar lidelse eller utviklingshemming. Har ungdommen noe av dette, blir han eller hun ekskludert fra forskningsprosjektet. Stemmer alt overens med den nøyaktige kliniske definisjonen av depresjon, blir ungdommen og foreldrene invitert, forteller Israel. Forsøkspersonene blir delt i to grupper, som enten får behandling i 12 uker med ABFT-metoden eller vanlig klinisk behandling. Det er forskjellen mellom gruppene som etterpå vil fortelle Israel om han sitter på et gullegg – en medikamentfri behandling som gir raske og varige resultater for en stor gruppe pasienter med et langt liv foran seg.

Blankt avslag

Forhåpningene er store, og prosjektet blir fulgt nøye fra Universitetet i Bergen og i de tunge pediatriske forskningsmiljøene i Pennsylvania. Fra Helse Vest, det regionale helseforetaket som skal oppmuntre og finansiere forskning i klinikkene, var det lite hjelp å hente – i hvert fall i den kritiske oppstartsfasen av prosjektet.

– Da vi var kommet fram til den kliniske testingen av metoden for et par år siden, søkte jeg støtte fra helseregionen men fikk blankt avslag, forteller Israel. Avslaget kom to dager før fristen til å søke på Forskningsrådets program for psykisk helse, hvor Israel imidlertid fikk fullt tilslag på hele prosjektsøknaden. Dermed kunne han starte forskningen på fulltid. BUPA ved SUS har siden stilt opp med to behandlere og en forskningsassistent som jobber på deltid. Midler til administrasjon finnes ikke, og Israel anslår at over halvparten av regulær arbeidstid går med til administrasjon.

Postdoktor Israel Pravin har et omfattende samarbeid med Guy Diamond ved Children’s Hospital of Philadelphia, som er verdensledende på flere pedia- triske forskningsfelt. Helse Vest ga kontant avslag på Pravin Israels søknad om forskerstøtte, mens Forskningsrådet ikke holdt tilbake noe.

– Jeg tar ettermiddagene og kveldene til hjelp, og på grunn av tidsforskjellen til USA så kan jeg sitte oppe til ett-to om natten og korre- spondere med de andre forskerne, medgir Israel.

– Eg gidde ikkje
Samtalen i skinnstolen på Israels kontor i Sta- vanger begynner alltid med å avklare målene for dialogen – og oppgavene. For at ABFT skal fun- gere må ungdommen akseptere at psykologen ønsker å snakke med både barnet og foreldrene. Dette er ikke lett, ifølge Israel.

– «Neil! Eg gidde ikkje, ho høyre ikkje på meg alligavel», er det vanlige svaret når jeg spør om vi skal snakke med mor om problemene, fortel- ler Israel. Den første tiden av den forskningsba- serte behandlingen går med til å bygge allianser, noe psykologene er kjent for å kunne gjøre med nesten hvem som helst.

– Vi overlater ikke allianser til tilfældighe- tene, for det er her pasienten får opplevelsen av å bli tatt på alvor, understreker Israel. Så snart alliansen er opprettet med pasienten og forel- drene, begynner det virkelige arbeidet med å reparere bristen i tilknytningen mellom dem. Dette er en systematisk identifikasjon av kjerne- familiens konflikter – enten det er fysisk mis- bruk eller at barnet blir overlatt til seg selv – og

tilknyttede såre reaksjoner som tristhet, frykt, skuffelse eller hat. Å anerkjenne disse følelsene er et viktig skritt mot å gjenopprette familien som en trygg base for de unge.

Håper på revolusjon
– Behandlerens jobb er å skape en trygg kon- tekst der ungdommen og foreldrene kan snakke sammen og lære å takle hverandres følelser og reaksjoner. Ideelt sett vil terapien gjøre samta- len mellom ungdommen og foreldrene mer til et møte mellom to modne mennesker som ønsker hverandre det beste, sier Israel. Han kon- staterer at behandlingsapparatet ser mye mer til foreldrene til små barn enn til foreldrene til dem over 13 år. Dessuten kommer foreldrene til gutter i høyere grad enn jentenes foreldre. På den andre siden er de aller fleste deprimerte ungdommer jenter i alderen 13-17 år, ifølge Israel. Han tror mange familier er klar over at de har problemer som henger sammen med bar- nas psykiske helse, men de gjør det til et ikke- tema fordi de er rådløse.

– Vi har allerede påvist at foreldrene involve- rer seg betydelig mer når det er enighet mellom foreldrene og barna om hva som er problemet, sier Israel. Han håper at den kliniske testingen av attachment-based family therapy vil legge kor- tene for en revolusjon i behandlingsapparatet.

– Å kutte i medikamentene og finne løsnin- ger i de nære relasjonene mellom mennesker, er noe som ligger i tiden både behandlingsmessig og politisk, avslutter Pravin Israel.

Barne- og ungdomspsy- kiatrisk avdeling (BUPA) ved Stavanger Univer- sitetssjukehus

- BUPA har vært en avdeling under Psy- kiatrisk klinikk ved Stavanger Universi- tetssjukehus siden helsereformen i 2001.
- Avdelingen er klinisk spesialisthelsetje- neste på sitt felt i Helse Stavanger, driver psykiatrisk utredning og diag- nostisering i tillegg til behandling og forskning.
- BUPA kommer i 2008 opp i 300 årsverk fordelt på omtrent like mange ansatte.
- I 2007 behandlet institusjonen 2266 pasienter.

«Kvinne i arbeid med datamaskinen EMMA, Geofy- sisk institutt, Universitetet i Bergen.» Slik lyder den knappe følgeteksten til bildet som tilhører Univer- sitetsbiblioteket (UB) ved Universitetet i Bergen. Fotografiet er tatt i perioden 1958–1963 og stam- mer fra Atelier KKs arkiv, som UB har overtatt. Atelier KK var et kjent fotograffirma i Bergen. Bildet er et resultat av oppdragsfotografering, og bestille- ren var International Business Machines A/S, altså IBM. Se ellers side 10 for flere opplysninger om forrige nummers historiske bilde.

Fangar krigsminne med foto

AV JOHANNE LANDSVERK

Medan bomber og granatar knuser kulturminna i Afghanistan, vil ein norsk professor bruke foto som fredsbidrag. Ei fotoutstilling skal vise kva krigen gjer mot afghansk historie og identitet.

Til venstre: Ein heil bydel vart øydelagd av bomber og granatar då sovjetiske styrkar invaderte Kabul. Nasjonalmuseet, som ein skimtar i bakgrunnen, er det einaste bygget som er bygd opp att i området. (Foto: Axel Christophersen, NTNU/VM)

Under: – Eg er overtydd om at stabilitet ikkje vert skapt gjennom militært nærvære, men gjennom humanitært arbeid, seier Axel Christophersen, som vil dokumentere øydelagde krigsminne i Afghanistan. (Foto: Johanne Landsverk)

Frå fuglemarknaden i Kabul.
(Foto: Axel Christophersen, NTNU/VM)

– Det er ein menneskerett å ha tilgang til sin eigen kultur. Men i ein krigssituasjon vert menneska hindra i dette. Å øydeleggje kulturminne er eit angrep på identitet, historie og felles tradisjonar, seier Axel Christophersen, som er professor i arkeologi ved NTNU og direktør ved Vitenskapsmuseet i Trondheim.

Han sit på kontoret sitt og fortel om fotoutstillinga som skal dokumentere dei grufulle øydeleggingane krigføringa i Afghanistan har ført til. Christophersen vil vise afghanarane i Kabul korleis deira eigne kulturminne vert raserte.

– Men vi vil også syne at mykje blir gjort for å byggje opp att kulturminne. Dette er eit fredsprosjekt, der vi ønskjer å vise forholdet mellom krig og verdsarv, og samanhengen mellom kulturminne og menneskerettar, forklarar Christophersen.

Han har vore aktiv fotograf i 30 år. Saman med antropologen Kim Sørensen, som også er fotograf, skal han etter planen gjennomføre fotoprosjektet i Afghanistan i løpet av året. Dei to har tidlegare jobba med eit dokumentasjons- og fotoprosjekt om bevaring av kulturarven i Tibet.

– Vi har begge reist verda rundt, og fotografering er ein effektiv metode å bruke for å synleggjere konfliktrar i verda, seier direktøren.

Lokal støtte i Afghanistan

I november 2007 var dei to fotografane i Afghanistan i tre veker for å planleggje prosjektet og for å opprette lokale kontaktar i Kabul.

– Vi har fått god støtte lokalt i Afghanistan, og no har vi inngått avtale om samarbeid både med Nasjonalmuseet i Kabul og kulturministeriet i landet. Kulturministeriet har skriftleg godkjend prosjektet. Så dette er både spennande og utfordrande.

– Kva vil du oppnå med prosjektet?

– Med fotoutstillinga ønskjer vi å dokumentere at historia til folket i Afghanistan vert øydelagt. Vi ønskjer å vise kva for skadar som direkte og indirekte blir påførde kulturminne og kulturelmiljø. Men vi vil også syne kor stor kraft det

er i dette landet, som trass i alt gjer ein konkret innsats for å sikre og byggje opp kulturminne, med god hjelp av internasjonale hjelpeorganisasjonar.

Løynd øydelegging

Verda var i sjokk då Taliban sprengde dei kjempestore Buddha-statuanane i Bamyian-dalen i Afghanistan, som var ei av dei grovaste raseringane av kulturminne i nyare tid.

– Også under Balkan-krigen fekk vi sjå korleis serbarane systematisk øydela kroatisk kulturminne, og mest kjend er bombinga av brua i den historiske byen Mostar. Men som regel vert slike øydeleggingar ukjende for allmennheita. Skadeverknadene av krig innanfor dette området får lite merksemd anna enn i små, spesialiserte fagmiljø, meiner han.

Christophersen fortel at det også lett oppstår konflikt mellom ønska til dei internasjonale hjelpeorganisasjonane og det folket sjølv ønskjer.

– Ein av hjelpeorganisasjonane vi hadde kon-

Restaurert bygard i gamlebyen i Kabul. Hjelpeorganisasjonen Aga Khan har stått for oppbygginga. (Foto: Axel Christophersen, NTNU/VM)

Kongepalasset i Kabul vart bomba og brent av sovjetiske styrkar under invasjonen i Kabul. (Foto: Axel Christophersen, NTNU/VM)

takt med i Afghanistan, var Aga Khan Trust for Culture, ein organisasjon som gjer ein fantastisk innsats for å restaurere og byggje opp att historiske bygningar som er raserte. Fleire hjelpeorganisasjonar gjer ein prisverdig innsats i Afghanistan. Men dette er ikkje nok. Folk i Afghanistan er mest opptekne av å byggje opp infrastrukturen i landet.

Skattar ut av landet

I Afghanistan var han også i kontakt med lokale representantar for Unesco, det nasjonale kulturminnevernet og med direktøren ved Nasjonalmuseet i Kabul.

– Dei hadde ulike syn på kva som er mest naudsynt for Afghanistan nett no. Unesco er oppteken av rekonstruksjonen av Buddha-statuarane i Bamyian, truleg fordi dei står på lista over dei meste verneverdige kulturminna i verda. Og det er ingen tvil om at dei er viktige, men ikkje nødvendigvis det viktigaste. Problemet no er at det internasjonale samfunnet berre er oppteken av Bamiyan, medan dei lokalt i Afghanistan er meir opptekne av at museumsinstitusjonane skal kome på fote igjen.

Christophersen fortel at både visekulturministeren og direktøren ved Nasjonalmuseet la meir vekt på å sikre dei mange lokale kulturminna rundt i landet.

– Begge peika også på kor viktig det er å få bygd opp ein profesjonell museumskompetanse i eit land der visse slekter har hatt ansvaret for musea gjennom generasjonar. Heile museumsvesenet er blanda saman med dei sosiale strukturane, og kulturminnevernet har kollapsa både økonomisk og organisatorisk. Nokre utanlandske fagmiljø har forstått dette, til dømes er universitetet i Achen i Tyskland med i eit nasjonalt registreringsprosjekt av kulturminne i Afghanistan, fortel han.

Afghanistan er eit land rikt på kulturminne innanfor både islamitiske, buddhistiske og hellenistiske tradisjonar. Christophersen meiner at mange av gjenstandane som er funne i den greske kolonien i Baktria i Nord-Afghanistan, er vel så viktige som Buddha-statuarane. Han går bort

til bokhylla og hentar fram ei stor bok med praktfulle fargebilete av antikke gjenstandar – gullskattar, smykke, glas og greske vasar.

– Desse bileta er frå den store fransk-nederlandske utstillinga som eg nyleg besøkte i Amsterdam. Utstillinga «Hidden Afghanistan» er laga for å vise verda kor fantastisk ein kultur Afghanistan sit på. Her er 250 arkeologiske funn som er knytte til den greskantikke kulturen, kulturskattar som for mange år sidan var stilte ut på Nasjonalmuseet i Kabul. Men på grunn av krigen vart gjenstandane sende ut or landet. Tenk kor tragisk situasjonen er, når det er blitt for farleg å vise fram sine eigne kulturminne i heimlandet. Folk får ikkje kjennskap til sin eigen kultur. Forholda i museet er for usikre.

Terrormål

Christophersen snakkar varmt om vernefilosofi, om kvifor vi vernar kulturminne.

– Eg meiner det er ein samanheng mellom menneskerettar, kulturverdiar og terror.

Moderne krigføring er ofte prega av konflikhtar som botnar i etniske, religiøse og nasjonale motsetningar, og kulturminne er i stigande grad aktive krigsmål og terrormål, seier Christophersen. Han meiner strategien har som mål å demoralisere fienden og avskjere folk frå eigne kulturelle ressursar, slik Taliban har gjort i Afghanistan.

– Men det er ikkje berre Afghanistan som opplever dette, det same skjer i krigssoner i Irak, Burma og Midt-Austen.

Dei to fotografane har fått mykje støtte til prosjektet sitt. Utanriksdepartementet gjev pengar til prosjektet, og både Riksantikvaren, Unesco og Det norske forsvaret har kome med støtteerklæringar. Utstillinga skal visast i Nasjonalmuseet i Kabul i løpet av neste vinter, og deretter skal bileta til Noreg.

– Eit anna mål med utstillinga er å vise fram kor fantastisk ein kultur nasjon Afghanistan er, vi ønskjer å få fram andre sider enn det som kjem fram i media.

– Men er det ikkje farleg å reise i Afghanistan no?
– Jau, det er farleg, og vi må difor ta omsyn til kvalifiserte råd om tryggleik. Akkurat no er situasjonen så utrygg at det skapar problem for gjennomføringa av feltarbeidet. Men vi skal gjennomføre prosjektet vårt i alle fall. Gjev vi opp, har terroristane oppnådd det dei vil – nettopp på eit område som vi vil kjempe imot.
– Men hjelper det noko med ei fotoutstilling?
– Ja, dette er viktig. Vi ønskjer å medverke til fred gjennom å styrke den kulturelle og historiske fellesskapen. Og vi ønskjer å fortelje ei anna historie enn dei krigsforteljingane som til dagleg dominerer nyheitsbiletet. Om kunnskapen om eigen kultur skal leve, må folket kjenne til han. Folk i Afghanistan har liten tilgang til å sjå øydeleggingane. Like viktig er det å styrke moralen ved å peike på positive tiltak som vert gjort, til dømes i gamlebyen i Kabul. Visekulturministeren sa det slik «Det er mi mening at varig fred må byggje på ei forståing av felles historie og felles tradisjonar.»

Gje folket straum og vatn

Noreg ønskjer å styrke den humanitære bistanden i Afghanistan, og det er dette som er utgangspunktet for engasjementet til Christophersen og Sørensen.

– Eg er overtydd om at stabilitet ikkje vert skapt gjennom militært nærvere, men gjennom humanitært arbeid. Eg meiner Noreg heller burde vere oppteken av at hjelpa skal kome fram til dei som treng det, for det skjer ikkje i dag. Korrupsjonen er enorm. Den fremste grunnen til at Taliban no er på frammarsj, er at folk er fattige og desillusjonerte. Dei har mist trua på det internasjonale samfunnet. Vi burde gje folket vatn og straum, skular og sjukehus – ikkje militær bistand, avsluttar Christophersen.

Per Nyborg

Universitets- og høgskolesamarbeid i en brytningstid

Femti års utvikling

Innb. 320 s. / 398,–

Kan kjøpes eller bestilles fra alle landets bokhandlere.

Samarbeidet mellom universiteter og høgskoler i Norge går tilbake til 1958.

Denne boken dokumenterer historien fram til 2000 da Universitetsrådet og Det norske høgskolerådet gikk sammen og dannet Universitets- og høgskolerådet.

I boken berøres viktige utdanningspolitiske spørsmål som:

- Lik rett til høyere utdanning
- Opptak på grunnlag av realkompetanse
- Utviklingen av en organisert forskerutdanning
- Forskerrekruttering og karriereutvikling
- Norgesnett for høyere utdanning og veien videre inn i den europeiske Bologna-prosessen

For mer informasjon kontakt forlaget: 22 85 33 00 / post@unipub.no
www.unipub.no

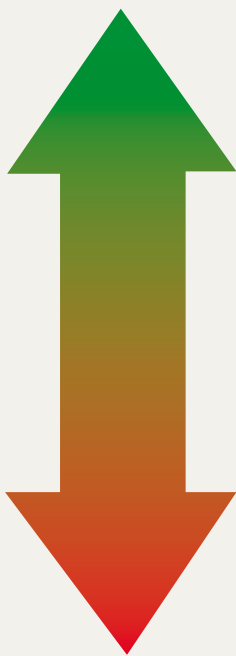
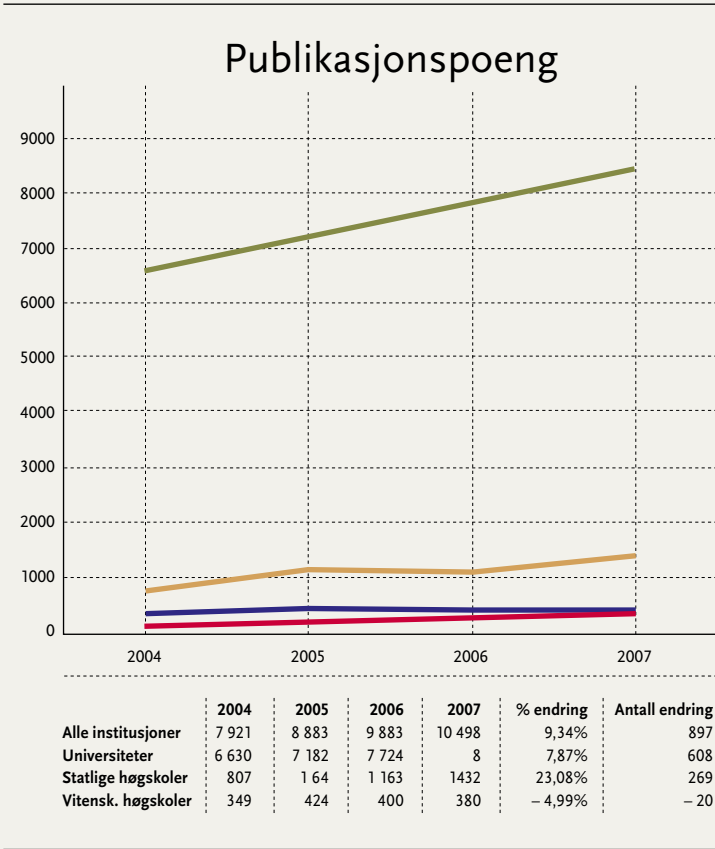
UNIPUB

Vitskapeleg publisering 2007

Tal for 2007 frå Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) syner ein vedvarande og sterk auke i målt vitskapleg publisering ved norske universitet og høgskular.

I absolutte tal er den sterkaste veksten frå 2006 til 2007 knytt til dei tradisjonelle breiddeuniversiteta, særleg NTNU som kan vise til ein vekst på 16 prosent i publikasjonspoeng. Statlege og private høgskular styrkar seg likevel mest relativt. Høgskulesektoren er i stor grad prega av profesjons-

fag med svake forskningstradisjonar, men mange har styrka ressursbruk på forskning etter innføringa av målingane i 2004. Publisering blir målt i publikasjonspoeng, som reknast ut frå institusjonane sin andel av enkelt-publikasjonar, vekta mot type publikasjon (bøker tel meir enn artiklar) og rangering av tidsskrift/forlag (topprangerte internasjonale publiserings-kanalar veg høgare enn andre). Tala er henta frå Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) ved NSD: <http://dbh.nsd.uib.no/pub>

Størst økning

	2007	Endring	Endring i %
NTNU	2096	297	16,48%
Universitetet i Oslo	3122	145	4,89%
Universitetet i Bergen	1674	95	6,00%
Universitetet i Tromsø	755	71	10,44%
Høgskolen i Oslo	204	53	34,78%
Høgskolen i Lillehammer	96	33	52,78%
Høgskolen i Bergen	71	32	84,63%
Høgskolen i Hedmark	64	29	83,92%
Høgskolen i Vestfold	61	25	68,75
Høgskolen i Buskerud	41	25	159,19%

Størst nedgang

	2007	Endring	Endring i %
Høskolen i Agder	236	-41	-14,92%
Høgskolen i Bodø	88	-30	-25,17%
Norges idrettshøgskole	60	-25	-29,29%
Norges veterinærhøgskole	94	-14	-12,75%
Høgskolen i Sogn og Fjordane	29	-12	-29,32%
Ansgar Teologiske Høgskole	3	-5	-63,01%
Norsk reiselivshøgskole	9	-4	28,39%
Høgskolen Diakonova	–	-3	-100,00%
Universitetet for miljø- og biovitenskap	358	-3	-0,69%

Publikasjonspoeng pr. første-stilling/postdoktor

	2004	2005	2006	2007
ALLE INSTITUSJONER	1,2	1,3	1,3	1,4
Det teologiske menighetsfakultet	1,5	3,8	2,9	3,2
Samisk høgskole		0,7	1,7	2,9
Misjonshøgskolen, Stavanger	1,4	1,2	1,7	2,1
Universitetet i Oslo	2,0	1,9	2,0	2,0
Diakonhjemmet høgskole	0,5	0,7	1,5	1,9
Diakonissehjemmets høgskole, Bergen		8,8	0,9	1,8
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	1,1	1,4	1,5	1,8
Norges idrettshøgskole	1,6	2,3	2,5	1,7
Universitetet i Bergen	1,5	1,5	1,6	1,6
Universitetet i Tromsø	0,9	1,1	1,3	1,4
Universitetet for miljø- og biovitenskap		1,4	1,3	1,2
Høgskolen i Lillehammer	1,0	0,8	0,8	1,2
Universitetet i Stavanger		1,0	1,3	1,2
Norges Informasjonsteknologiske Høgskole	0,3	0,9	0,5	1,1
Høgskolen i Molde	0,5	0,7	1,1	1,1
Dronning Mauds Minne, høgskole for førskolelærarut	0,1	0,9	0,9	1,1
Handelshøyskolen BI	0,5	0,9	1,1	1,1
Norsk Lærerakademi, Bachelor- og masterstudier	0,4	0,2	0,7	1,1
Norges handelshøgskole	1,1	1,2	1,1	1,0
Høgskolen i Agder	0,8	0,9	1,2	1,0
Norges veterinærhøgskole	1,0	1,1	1,1	0,9
Høgskolen Stord/Haugesund	0,3	0,4	0,3	0,9
Høgskolen i Oslo	0,5	0,9	0,6	0,8
Høgskolen i Gjøvik	0,3	0,6	1,0	0,8
Høgskolen i Volda	0,8	0,8	0,7	0,8
Høgskolen i Vestfold	0,4	0,6	0,5	0,7
Lovisenberg diakonale høgskole	0,9	0,7	0,4	0,7
Høgskolen i Bodø	0,8	0,9	1,1	0,7
Høgskolen i Hedmark	0,4	0,5	0,4	0,7
Høgskolen i Telemark	0,4	0,6	0,5	0,7
Høgskolen i Staffeldtsgate				0,7
Høgskolen i Bergen	0,5	0,4	0,4	0,6
Høgskolen i Narvik	0,5	0,3	0,7	0,6
Høgskolen i Nord-Trøndelag	0,0	0,3	0,4	0,6
Høgskolen i Buskerud	0,3	0,3	0,3	0,6
Betanien diakonale høgskole			1,4	0,6
Høgskolen i Tromsø	0,2	0,4	0,1	0,6
Høgskolen i Sogn og Fjordane	0,7	0,8	0,8	0,5
Høgskolen i Finnmark	0,4	0,3	0,6	0,5
Høgskolen i Nesna	0,3	0,5	0,4	0,5
Høgskolen i Østfold	0,3	0,3	0,3	0,5
Høgskolen i Ålesund	0,3	0,5	0,4	0,4
Høgskolen i Sør-Trøndelag	0,3	0,4	0,3	0,4
Mediehøgskolen		0,2	0,4	
Ansgar Teologiske Høgskole	0,9	0,3	1,1	0,4
Høgskolen i Harstad	0,4	0,5	0,3	0,4
Høgskolen i Akershus	0,2	0,4	0,4	0,3
Fjellhaug Misjonshøgskole		0,2	0,2	
Høgskolen i Stavanger		0,6		
Norges landbruks-høgskole		1,0		
Høyskolen Diakonova	0,3	5,0	0,9	
Norsk Lærerakademi Lærerhøgskolen	1,7	0,4		
Rogaland Høgskole		2,7		

Statistikk hentet fra <http://dbh.nsd.uib.no/pub> og <http://dbh.nsd.uib.no/dbh>

Alle skal med

«GYLDENTANN HAR STORT KONTOR, han sitt no der og skriver: Store tall og store ord – og gnir seg i sitt nesebor, i profittjakt og iver.» Eg kan ikkje skrive om tarifftider og streik utan å hugse Vømmøl og tekstforfattar Hans Rotmo. Gode fiendebilete kan vere nyttige i ein løns-kamp.

Når dette vert skrive har oppgjeret i privat sektor nyleg kome i hamn. AFP-ordninga har vorte nøkkelele-mentet i desse forhandlingane. LO og YS kravde ei «minst like god» AFP-ordning som i dag. Regjeringa forplikta seg til at staten skal finansiere store delar av tidlegpensjonsord-ninga. AFP-forhandlingane har langt på veg overskugga lønsforhandlin-gane. Men lønstakarane får ein løns-vekst på om lag 5,6 prosent, og LO fekk elles gjennomslag for eit lågt-lønstillegg.

Resultatet legg føringar for oppgjera i offent-leg sektor. Når dette vert lese, har forhandlin-gane starta i staten og kommunane òg. Det same gjeld Oslo kommune – som forhandlar for seg – og Spekter (tidl. Navo), som organiserer blant anna helseføretaka.

Fire arbeidstakarorganisasjonar har levert krava sine til staten. Akademikerne opererer aleine. Unio, som Forskerforbundet tilhøyrer, samarbeider tett med LO stat og YS stat. Dei tre leverer sams krav til oppgjeret i staten. Desse var enno ikkje heilt klare då Forskerforum gjekk i trykken, men kjem til å gå i denne leia: Stil-lingsgrupper som ikkje har fått rettmessig uttel-jing for utdanning, kompetanse og ansvar, må ivaretakast spesielt. Dessutan må realløna gene-relt verte betre.

DET SPØRST OM VØMMØL-RETORIKKEN om den griske Gyldentann er den som råkar nett Heidi Grande Røys frå SV hardast. Men som stats-råd i Fornyings- og administrasjonsdepartementet er ho øvste ansvarlege for arbeidsgjevarsida i sta-ten, og dette verkar ikkje å vere favorittrolla til dei raud-grøne. Som mange politiske kommentatorar har vore inne på: Ei Ap-dominert regjering kan ikkje få arbeidstakarorganisasjonane, og særskilt LO, mot seg før stortingsvalet neste år. Difor har dei òg alt måtta punga ut for AFP i privat sek-tor.

Ap har dei siste åra reklamert med at det skal fylle bassenga, og at «alle skal med». No er dei tre raud-grøne partia pressa på det som skulle vere heimebanen deira – velferd i brei forstand

og kamp mot offentlig fattigdom. Unio-leiar Anders Folkestad har nok meint å spele ut eit trumfkort med denne meldinga til Stoltenberg: De tapar valet om de ikkje syter for eit historisk løft for offentlig tilsette. Dagbladet siterer Fol-kestad slik: «Det er helt klart at moderasjon ikke kan være svaret i offentlig sektor. Jens kan ikke

underlegge seg NHOs retorikk. Vi kan dokumentere at det er et stort lønns-gap fra offentlig sektor til pri-vat sektor.»

Trugsmålet gjeld iallfall på vegne av mange veljarar: To tredelar av dei som røystar på regjeringspartia er offentlig tilsette, skal ein tru tal frå Synovate. Men dette er ikkje det mest overtydande skremmeskotet eg har høyr. Kor mange vil ut frå omsynet til offentlig ressursmangel heller røyste på høgrepartia?

LØNSVEKSTEN I PRIVAT SEKTOR vart lågare enn mange hadde venta, og i det store AFP-året sit til-legga lenger inne. Korleis skal offentlig tilsette klare å hente ut noko ekstra? Folkestad har for lengst slått fast at Unio må ha ein lønsauke på minst seks prosent for å verte nøgde. Den sterke veksten i økonomien dei siste åra har gjeve arbeidstakarane god ammunisjon. Dei offent-leg tilsette kan i tillegg argumentere med løns-gapet til privat sektor, og lekkasje av søkjarar og tilsette til næringslivet. Nyleg kom ein lønsrap-port som Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Kommunenes sentralforbund hadde tinga: Konklusjonen kan knapt overraske nokon: «Privat sektor er lønns-levende for arbeidstagere med høy utdanning eller lang yrkeserfaring.» Rapporten viser vidare at di høgare utdanning eller lengre røynsle ein arbeidstakar har, di klårare er den lønsleiane posisjonen til privat sektor. Dermed gjeld kon-klusjonen i høgste grad medlemmer i Forskerfor-bundet.

KVA GRUNNGJEVINGAR BØR Forskerforbundet og Unio elles bruke i lønskampen? Kva kan ein seie rett ut, og kva skal liggie under? Det beste er når ein kan seie noko som er sant, og som fell saman med samfunnsinteresser, slik at ein kan

få forståing for krava og dermed gjennomslag.

Samfunnstøtteretorikken lever opp til desse krava, og eg meiner han kan brukast endå meir.

Nemnde Folkestad har vore ein eksponent for denne, med vektlegging av kunnskap frå vogge til grav. Unio organiserer ein nesten sjar-merande umaken match av forbund, med politi på geledd og forskarar... ja, kor i all verda er for-skarane? Men i samfunnsbygging høyrer for-bunda samen: tryggleik frå politiet, trøyst frå prestane og tilfrisking frå sjukepleiarane. Inn-anfor ei slik velferdsramme høyrer Forskerfor-bundet òg til.

Men det går ei grense mot rein nyttelegiti-mering, som Folkestad sjølv kom inn på i eit intervju med Forskerforum: «Det kan vere freis-tande å bruke argument om at marknaden har stor etterspurnad etter det ein gjer. Men då vert det nesten som om ein ikkje fortener løn når marknaden ikkje etterspør.» Dette er òg ein av grunnane til at ein bør våge å tillegge systema-tisk tenking, vitskap, opplysing og utdanning høg eigenverdi.

Vidare har Unio, eller utdanningsgruppene, eit rettferdsargument å bruke. Likeeins som LO kan grunngjeve lågtlønstillegg med rettferds-

sans og at alle skal med, kan Unio vise til rett-ferda i kompensasjon for lang utdanning hjå sine grupper. Dersom alle skal med, er vel offent-leg sektor medrekna? Ei heving av lønene i offentlig sektor fell òg saman med likestillings-omsyn, i og med at pri-vat sektor har mest av både menn og pengar.

FORSKARANE MÅ GJERNE gå rundt som tause berarar av store mengder integritet, men det vert nok ikkje rare lønstillegga av det. Dersom opp-gjeret tilspissar seg, må ein i siste instans reise seg. Kan hende tonen ikkje heilt vert denne, men innhaldet til Vømmøl vil eg minne om:

«Neste gang skal Gyldentann bli berre lett og bleik. Når vi krev høgår lønn pr. mann, og hvis han begynne prøv seg han, da truge vi med streik.»

Hugs dét. Og hugs at alle skal med.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Internasjonalisering som rambukk for forskningspolitikken

Danmark satser målrettet på internasjonalisering av forskningen. Rekrutteringen av utenlandske forskere øker, og danskene vil bruke egne forskningstyngdepunkt som rambukk i internasjonaliseringen. Norsk forskningspolitikk bør lære mer av nabolandet i sør, mener kronikkskribent Jan Petter Myklebust.

Drosjesjåføren smilte bredt da jeg i København nylig ba ham kjøre til «Danmarks Pædagogiske Universitetsskole ved Aarhus Universitet». «Vil De virkelig køre taxa til Aarhus», spurte han. Mysteriet ble oppklart ved København K-adressen

Jan Petter Myklebust er underdirektør ved Forskningsadministrativ avdeling, Universitetet i Bergen.

FOTO: JAN KÅRE WILHOLMSEN, UIB

i Tuborgvej 164 som nå huser DPU-Aarhus Universitet. Episoden illustrerer den virkelighet danske universitet og høyskoler nå opplever etter den omfattende sammenslutningen som revisjonen av institusjonsstrukturen har gjennomgått de siste årene. Nye institusjonsnavn har kommet til København, som har fått Nordens største universitet med 37 000 studenter. Samtidig er eksternt flertall gjennomført i styrene ved universitetene. To av Stjernø-utvalgets største problemområder har altså allerede funnet sin løsning i Danmark. Hvordan har den danske forskningsministeren Helge Sander manøvrert for å få dette til?

Noen stikkord: Sterkt personlig engasjement og kompetanse, evne til å aktivere statsadministrasjonen og en sjelden evne til alliansedannelse

Den viktigste mekanismen for internasjonalisering ved danske universitet er mottak av utenlandske studenter.

med dansk næringsliv. Og evnen til å holde ut når motgangen kommer.

I 2005–2006 satte Sander ned et eget utvalg, som kom med en av de beste analyser av forskerutdanningen noensinne i Skandinavia. Utvalget var ledet av idéhistorikeren Sverker Sörlin og kom med et sterkt forsvar for offentlig finansiering av universitetene. Tittelen på rapporten er symptomatisk for dette grunnsynet: «A Public Good PhD Education in Denmark». Folketinget satte av store bevilgninger, og danske universitet er i ferd med å rekruttere utenlandske forskerrekutter til ph.d.-studier i samsvar med evalueringens anbefaling. Nå er Sander på banen igjen. Internasjonaliseringen går for tregt. Sander vender seg derfor mot næringslivet, og henter sine fremste utredere derfra.

Sander oppnevnte i mai 2007 et Fremtidspanel,¹ som ble bedt om å «udpeke de væsentligste utfordringer, som Danmark skal tackle i de næste 2000 dage».

Utvalget har funnet fram til 12 slike utfordringer:

- Danmark skal tiltrekke seg langt flere forskere fra utlandet.
- Danmark skal delta langt mere offensivt i den globale konkurransen om utenlandske studenter.
- Det europeiske engasjementet i forskningen skal økes.
- Flere unge skal ta en videregående utdanning.
- Forskningsråd-systemet skal forenkles.
- Det skal en ny retning i innovasjonspolitikken.
- Danmark skal være et laboratorium for framtidens IKT.
- Digitaliseringen skal ha brukerne i sentrum.
- Universitetene skal være vitensamfunnets beste arbeidsplasser.
- Universitetskandidatene skal ha «de rigtige kompetencer».
- Vi skal ha bedre viten om effektene av investering i forskning og innovasjon.
- Partnerskap og nettverk skal være styringsredskaper.

Utvalget tar utgangspunkt i en «ny sosial kontrakt mellom borgere, universitetsverdenen og det offentlige».

Det skisserer også en rekke positive tilstandsbeskrivelser av dansk innovasjons- og teknolog utvikling, og sier at «det handler om nano, bio og it, men det handler også i høy grad om design, ledelse, organisation, sprog, æstetik og kulturell indsikt». Et mantra for innstillingen er: «Danmark skal gå helhjertet ind for internationaliseringen og bruge våre særlige styrkepositioner som rambuk».

For å oppnå dette må det først og fremst bli enklere for danske forskere og studenter å kunne sirkulere mellom Danmark og utenlandske vitensentre. Samtidig skal universitetene ha de best mulige vilkår for å øke sitt internasjonale engasjement. For å utnytte kunnskapspotensialet i befolkningen bedre, skal flere ta høyere utdanning. De unge som starter sin utdanning skal komme hurtigere gjennom studiene, og det skal forhindres at en så stor andel av de unge faller fra underveis i studiene. Sjansene for å fullføre en universitetsutdanning i Danmark i dag er ni ganger høyere for en student som kommer fra en familie der minst en av foreldrene er universitetsutdannet, sammenliknet med foreldre som bare har grunnskoleutdanning. Dette er ifølge innstillingen «massivt spild av potensiale». Utvalget finner at universitetene har en særskilt utfordring innenfor humaniora og samfunnsfag, siden 68 prosent av alle studenter i Danmark leser disse fagene. «Det er derfor helt centralt at forskning og uddannelsen indenfor humaniora og samfunnsvidenskab er relevante for det arbejdsmarked, der skal modtage de færdiguddannede kandidater».

Den viktigste mekanismen for internasjonalisering ved danske universitet er mottak av

1. Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling, København, Pressemelding 31.1.2008: Fremtidspanelet: Gå helhjertet ind i internationaliseringen», se <http://videnskabsministeriet.dk/site/forside/nyheder/Aktuelle-temaer/fremtidspanelet>

Alle utredninger nevner viktigheten av internasjonalisering.

utenlandske studenter. I 2004 mottok Danmark 20 prosent utenlandske studenter i ph.d.-studiene (Norge 18 prosent), mens Storbritannia hadde 40 prosent og Sveits 42,5 prosent. I 2004 ble verdien av studentmobiliteten i verden anslått av OECD til å utgjøre 40 milliarder dollar i eksportinntekter: Utvalget tar sterkt til orde for at danske universitet skal gis bedre muligheter til å delta i dette globale utdanningsmarkedet.

Tegn i tiden, sier utvalget, viser at innvandringen av høyt utdannede til Danmark er nedadgående: «de bedste hjerner kommer med all tydelighet ikke af sig selv til et lille land med høj skat og et svært sprog». Regjeringen i Danmark har derfor tatt initiativ til å justere forskerskatteordningen ved å legge opp til at utenlandske forskere skal få mulighet til å velge mellom enten tre år med 25 prosent beskatning eller fem år med 33 prosent. En rekke tilbud for gjesteforskere som attraktive boliger, tilrettelegging for ektefeller og barn og mulighet for sosial integrering på arbeidsplassen skal settes i verk. Ett av tiltakene som foreslås er en katalog over «best practice» ved danske universitet med opplegg for tilrettelegging for mottak av utenlandske forskere og deres familier. En spesiell ordning foreslås innrettet etter norsk mønster for professor-II-stillinger på universitetene, med 20 prosent arbeidsplikt for utenlandske gjesteprofessorer. Spesiell understrekning er gitt punktet om rekruttering av utenlandske ph.d.-kandidater: Dette punktet er svært sentralt i rapporten, Danmarks stigende behov for ph.d.-kandidater gjør at innsatsen for å rekruttere disse må inten-

siveres og tenkes gjennom på ny. Oppbygging av forskerskoler på elitenivå med internasjonal appell er et sentralt instrument. Samtidig tas det til orde for at utenlandske statsborgere skal ha like gode muligheter som danske studenter til å søke opptak til danske universiteter.

Det foreslås innført en bonusordning som belønner universitetene når studentene gjennomfører studiene hurtig, og frafallet skal søkes minsket: I 2005 var kun 68 prosent av de som startet en bachelorutdanning forventet å fullføre denne. Universitetene skal spesielt fokusere på økt veiledning for å forhindre frafall fra studentene: «Universitetene må bli bedre til å identificere frafaldstruede studenter, der henger fast i specialesumpen.»

Danske universiteter har altså nylig gjennomgått omfattende sammenslåinger og fått endret ledelsesstruktur. Nå har forskningsminister Helge Sander fått på bordet en ny omfattende reformmeny for forskningspolitikken i Danmark – med økt internasjonalisering som rambukk.

Allerede i 2007 kom de første resultatene av den danske storsatsingen på internasjonalisering og yngre forskere. Aarhus universitet melder om 40,7 prosent flere ph.d.-studenter i 2007, og sier at en av årsakene er at universitetene tiltrekker seg flere utenlandske ph.d.-studenter. Aalborg universitetssenter melder at de har fått finansiering av 100 nye ph.d.-stipendier for 2007.

Alle utredninger nevner viktigheten av internasjonalisering, men når det gjelder virkemidler og finansieringsordninger, er man mer forsiktig. Det skrives en stortingsmelding om internasjonalisering. Den skal dekke alt fra videregående skole til universitets- og høyskoleutdanninger, og vil neppe få et sterkt fokus på forskerutdanningen. Det skrives en stortingsmelding om forskerrekuttering. Men ut fra signalene i Stjernø-utvalget er det neppe noen virkemidler med kraft over seg som nå kommer opp som forslag til Stortinget. Man kan neppe vente seg en fantasifull skatteordning for å tiltrekke seg yngre utenlandske forskerrekutter,

slik Fremtidspanelet tar til orde for. Det er for lite visjoner og for mye knotete «technicalities» i det norske synsfeltet. Skoen trykker ennå ikke nok. Man har råd til – ennå en tid – å la være å ta kraftfulle grep for mer aktiv deltakelse i den internasjonale forskningsverden. Og noen parametre – som samforfatterskap mellom norske og utenlandske forskere – peker oppover. Vi får håpe på at Tora Aasland kan ta over noen rollemodeller fra Danmark. Og spesielt tenke gjennom hvilke allianser hun kan få til med norske aktører som er interesserte i forskningens fremtid her til lands.

Det er for lite visjoner og for mye knotete «technicalities» i det norske synsfeltet.

Allmennlærerens rolle

LÆRERUTDANNING: Den pågående debatten om skolen er skjemet av skadelige polariseringer. En av disse er krangel om hvilke fag som er viktigst. Er det realfagene, språkfagene, samfunnsfag eller praktisk-estetiske fag? Debattantene rir sine kjepphester og blir naturligvis aldri enige, for alle har rett og alle tar feil. Få er de som ser det faglige samspillet der alle fag er nødvendige og styrker hverandre gjensidig. Jeg skal imidlertid ikke gå nærmere inn på dette nå, men fokusere på polariseringer i allmennlærer kontra faglærere.

I kjølvannet av PISA og andre internasjonale kartleggingsprosjekter for skoleelevers kunnskaper reises det krav om økt fagkompetanse hos lærerne. Det er lett å argumentere for at ingen allmennlærer kan ha tilstrekkelig kompetanse i alle skolens fag, og at fagene må undervises av faglærere. Like lett er det å kjøre i grøfta på den andre siden av veien: Allmennlæreren må bort. Mange faglærere i allmennlærerutdanningen irriterer seg over pedagogikkfagets sterke stilling, ut ifra den forestillingen at pedagogikk

trykk unna, og som dermed tror at læreren kan sette elevene til å finne fram på egen hånd. Læreren reduseres til administrator for læreprosessene, og elevene skal «ha ansvar for egen læring». Disse glemmer lærerens rolle som kunnskapskilde og som har autoritet i kraft av sin fagkompetanse; en som elevene kan stole på. Man skal ikke søke mye på Internett for å oppdage at dette stiller store krav til den som skal sortere ut hva som holder mål. Hva er vitenskapelig basert, og hva er elevarbeider av tvilsom kvalitet? Her er en kompetent lærer uunnværlig. Lærebøker kan ikke dekke dette behovet helt, om de er aldri så gode. Elever er individer, og god læring skjer i vekselspill mellom levende mennesker.

Den andre fløyen er fagdiotene: de som hevder at skikkelig forståelse av faget er tilstrekkelig for å kunne undervise i det, og at det er alt læreren skal gjøre. Disse tar feil på to måter. Den ene er troen på at fagdidaktikk springer ut av faget på en entydig og logisk måte. Sammenhengen mellom faglige og didaktiske kunnskaper er nok forskjellig

tikken. Dette er også kunnskaper som en lærer må ha.

Nå finnes det antakelig (heldigvis) verken rendyrkede pedagogister eller fagdiotier blant lærerne i norsk skole eller lærerutdanning, men jeg tror mange kan kjenne igjen visse trekk hos seg selv eller (særlig!) sine motdebattanter. Derfor mener jeg det er nyttig å gi disse lett karikerte beskrivelsene. Det er faktisk slik at norsk allmennlærerutdanning formelt kvalifiserer lærerne til å undervise i alle fag på alle trinn i grunnskolen (1. til 10. klasse), noe som springer ut av en form for pedagogistisk tenkning. Det er også slik at noen etter (misforstått) mønster fra PISA-suksesslandet Finland utelukkende vil bemanne norsk skole med faglærere. Det ville være like dumt som å prøve å fylle legebehovet med bare spesialister i indremedisin, psykiatri, ortopedi osv. Som et uttrykk for Aristoteles' anbefaling om å finne den gylne middelvei vil jeg heller foreslå følgende: Vi må slutte å tenke individuelt på dem vi utdanner til lærere. Hver enkelt kan ikke fylle alle de roller som

enten som faglærer eller som allmennlærer. Resultatet vil kunne bli at elevene allerede fra første klasse møter et godt samarbeidende team av lærere som gløder for sine fag uten å sette dem opp mot andre, og der én av lærerne er det sosiale og pedagogiske ankerfestet elevene trenger, i tillegg til å undervise i ett eller to fag. Dette er allmennlærerens rolle.

Jeg kjenner en andreklassing. I første klasse hadde han fire lærere, i andre klasse bare to. For ikke lenge siden spurte jeg ham hva han foretrakk.

– Fire!

– Hvorfor det?

– Jo for da lærer jeg mer!

Barn oppfatter med andre ord fort hva som fremmer læring i skolen.

EINAR JAHR,
tidligere førsteamanuensis i matematikk, Høgskolen i Hedmark

Få kvinnene frem!

ØREMERKING: Jentene er for lengst i flertall ved landets universiteter. Paradoksalt nok er kvinnene fremdeles i sterkt mindretall blant vitenskapelig ansatte. Ingen tiltak har vist seg så effektive som øremerking av vitenskapelige stillinger. Øremerking fungerer nemlig som en brekkstang i fagmiljøer hvor kvinner ikke slipper til.

I 1882 fikk norske kvinner adgang til å studere ved universitetet, og Kristine Bonnevie ble Norges første kvinnelige professor i 1931. 77 år senere er bare 17 prosent av norske professorer kvinner. I januar 2003 satte EFTA-domstolen en stopper for øremerking av vitenskapelige stillinger, og det samme året stupte antall ansettelser av kvinner ved Universitetet i Oslo. I oktober i samme år skrev Universitas at 87 prosent av alle ikke utlyste professor II-stillinger som ble besatt i perioden 2000 til 2003, gikk til menn. De tilsvarende tallene for tilsettelser i professor I-stillinger i 2003 var enda verre. Kun fem prosent av nytilsatte professor I-stillinger ved UiO gikk til kvinner i 2003.

Nå er FN's kvinnekonvensjon blitt integrert i EUs likebehandlingsdirektiv, og Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland har nå varslet øremerking

av stipendiat- og postdoktorstillinger innenfor fag der kvinneandelen er spesielt lav.

Aasland får støtte for øremerkingen fra flere hold. I januar 2008 leverte Stjernø-utvalget sin innstilling der de blant annet skriver at «Universitets- og høyskolesektoren ble fratatt et effektivt virkemiddel for likestilling da EFTA-domstolen i januar 2003 slo fast at øremerking av stillinger for kvinner var i strid med EØS-avtalen og likebehandlingsdirektivet.»

Daværende likestillingsdirektør Long Litt Woon sa i 2003 at «hvis Universitetet i for stor grad domineres av menn vil dette påvirke hva som blir gjenstand for forskning og hvordan folk generelt ser på verden. Det er viktig at man nå setter seg ned og ser på hvilke muligheter man har til å snu denne utviklingen».

Det er i altfor stor grad menn som setter dagsorden på samfunnsdebatten. Dette ble synliggjort da Morgenbladet påviste at det bare er 14 kvinner blant de 100 mest mediesiterte professorene i landet, en klar nedgang fra 2006. Mediene foretrekker å bruke middelaldrene menn bosatt i Oslo som eksperter. Dette er alvorlig, spesielt sett i sammenheng med at det stort sett er mannlige eksperter som dominerer det offentlige ordskiftet og legger premissene for sakene som står i sentrum på TV-skjermer og i aviser.

Norge har ambisjoner om å hevde seg kvalitativt i internasjonal forskningssammenheng, men det finnes ingen grunn til å tro at det er høyere genitetthet hos oss enn i andre land. Et av våre fremste komparative fortrinn vil derfor ligge i å gi alle innbyggere likeverdige muligheter til å hevde seg i alle deler av samfunnslivet. Denne saken dreier seg altså om både grunnleggende demokratiske rettigheter, likestilling og kvalitet i forskningen. Ved å tilrettelegge for at dyktige kvinner får muligheten til å bli fremragende forskere, har Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland bidratt til å forbedre både likestillings- og rekrutteringssituasjonen for akademien og ellers i samfunnet betydelig.

LENA JENSEN,
stortingsrepresentant og utdanningspolitisk talsperson for SV

GJESTESKRIBENTEN

Små fag med mange studenter

For tre år siden lanserte Forskningsmeldingen begrepene «fragmentering» og «kritisk masse», og spurte om vi kanskje sprer ressursene på for små miljøer i Norge. Naturlig nok stiller Stjernø-utvalget spørsmålet på nytt.

Utvalgets mandat var å se på den videre utviklingen i høyere utdanning. Dermed ble et par premisser tydeligere: Studenttall avgjør om et fag regnes som stort eller lite. Slik er *tenkningen* om fagstørrelse. Dessuten avgjør studenttall om et fag blir større eller mindre, nedlagt eller opprettet. Slik er *finansieringssystemet*. Med noen inngrep av og til fra departementet fungerer dette bra for utdanningene, sier utvalget. Men er det bra for forskningen?

Heldigvis er det ting som svekker mekanismen. Ekstern finansiering, investeringer i utstyr, publiseringspoeng og langsiktige forskningsstrategier ved lærestedene kan vedlikeholde fag med få studenter. Men dette er ikke tilstrekkelig.

Norge trenger for eksempel en forskningsbasert utenriks- og utviklingspolitikk. Derfor har forskningsinstituttene utenfor universitets- og høyskolesektoren flere spesialister på internasjonal politikk enn faget statsvitenskap har ved lærestedene. Men der har man til gjengjeld mange studenter. De fleste av dem trenger en utdanning som er yrkesrettet mot norske forhold. Derfor er internasjonal politikk et lite emne ved lærestedene. Omvendt er statsvitenskapens nasjonale emner små i internasjonal sammenheng. De som arbeider med internasjonal politikk i instituttsektoren, har mer samarbeid og publisering på internasjonalt nivå enn universitets- og høyskolesektorens statsvitere. Sistnevnte blir til gjengjeld mest sitert i norske medier, ifølge *Morgenbladet*, en avis som særlig leses av de små fagene med mange studenter.

Humaniora mangler en instituttsektor. Der er man vant til å bli målt med studenttall. Når studentene rømmer fra tyskfaget, og det foreløpig er få

som studerer kinesisk, regnes begge fag som «små» i Norge, selv om fagene er store verden over og norske forskere ofte publiserer internasjonalt. Hvis man utlyser og ikke inndrar en stilling i slike «små» fag i Norge, blir det knivskarp internasjonal konkurranse. Uten at det i noen av tilfellene meddeles på kultursidene.

Historiefaget har derimot mange studenter. Der regnes *Historisk tidsskrift* som det mest prestisjetunge fordi man helst skriver om norsk historie. I faget nordisk språk og litteratur er det til og med tradisjon for at hvert lærested utgir sitt eget lokale vitenskapelige tidsskrift. Trondheim ivrer for å beholde sitt (*Universitetsavisa* 17. januar). Man kan altså gjøre små fag

med mange studenter enda mindre enn de er. Likevel får man bred plass i media hver gang man mener noe.

Omvendt kan biologene ved Høgskulen i Sogn og Fjordane, som har svært få studenter i sitt fag, gi dette faget verdensformat ved å delta og publisere på ypperste internasjonale nivå. Dermed er de verken «fragmenterte» eller under «kritisk masse». Det eneste de mangler er medieoppmerksomhet i Norge.

Ut fra den erfaringen som jeg før høstet i de store auditoriene og som jeg nå henter fra norske medier, kan forskning defineres som det som kommer ut hver gang en vitenskapelig ansatt åpner munnen. Men samfunnets tillit til forskningen bygger også på at forskere samarbeider, redegjør for sine resultater, kritiserer hverandres manuskripter før publisering og tar et felles ansvar for hva som kan gjelde som kunnskap. Derfor er det viktig å huske at de store fagene kan være små – og omvendt.

Gunnar Sivertsen er spesialrådgiver ved Nifu Step Studier av innovasjon, forskning og utdanning.

«De store fagene kan være små – og omvendt»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Kolbjørn Hagen, Karin Gundersen, Bo Terning Hansen og **Gunnar Sivertsen**.

Fangens dilemma

Boka kan gå rett inn på pensum. Men vil ho vekke politisk ettertanke?

For nokre år sidan publiserte Katrine Fangen ei undersøking av nynazistiske miljø i Norge. Her førte ho vidare noko av det beste i den kvalitative forskingstradisjonen. Ho gjennomførte ein analyse fri for normative vurderingar av dei ho studerte, let deira stemmer kome til orde, skapte kunnskap som gav innsikt, og braut med etablerte stereotypiar om unge nynazistar. Det skapte politisk debatt. Det var politisk utfordrande, mellom anna fordi Fangen i dette arbeidet stilte seg utanfor den politisk korrekt/ukorrekt-aksen som mange sosiologar av hennar generasjon opererer innafor – også når dei ironiserer over han. Ho dreiv med samfunnsforskning.

I denne boka tek Fangen føre seg somaliarar i Norge. Ho gjev oss informasjon om det regimet dei reiste frå: Eit krigsherja land, ein stat som har falle saman, der klanen er blant dei grunnleggjande institusjonane som har overlevd. Ho gjev oss kunnskap om migrasjonsrøynslene deira, korleis dei opplever å bli audmjuka og krenka, og om ulike måtar dei søkjer å leve livet sitt på her i landet i spennet mellom (minst) to kulturar.

Det er ei fleirstemt historie dette. Vi møter mange personar som på ulikt vis kombinerer slike identitetar som det å vere «muslim», «ung», «kvinne», «somalisk» og «norsk». Som Rio, som sluttar seg til påboda til religionen, men kler seg som ei moderne jente. Vi vert kjende med vanskaner med å sleppe unna den sosiale tydinga som kroppen inneber: Å oppleve det å vere somalisk som noko ein ikkje kan unngå å vere, norsk som noko ein aldri blir akseptert som. Ho viser oss følgjene av ein utstøytande arbeidsmarknad og truleg også av ein polariserande politisk kultur, i kontrasten mellom Hilaal, den vaksne mannen som kom hit for å ta del i dei moglegheitene Vesten gav, og sonen hans, som har vakse opp her, og som foraktar Vesten.

Vi møter også dei som søkjer å

overskride desse identitetane. Det gjer dei ofte ved å understreke individualitet. Som Ayanna, som berre ønskjer å vere seg sjølv. Det er krevjande. Ho kjenner seg meir somalisk enn norsk, men det er

likevel her ho ønskjer å bu, ikkje i Somalia eller i England der mange av slektningane hennar bur. Her kjenner ho «alt, menneska», som ho seier. Etnisitet er ikkje viktig for henne i dagleglivet, ho ønskjer å unngå det sosialt innskrenkande trykket frå sterkt religiøse somaliske miljø – som krava deira til klesdrakt.

Dette er ei bok som gjev innsikt, og som stadfestar Fangens posisjon som ein av få norske sosiologar av sin generasjon som uttalar seg med presisjon og relevans i offentlegheita. Ho knyter an til ein brei humanistisk tradisjon innafor sosiologien, ein tradisjon som tek dei ein undersøker på alvor, som syner fram ulike måtar å meistre krav om sosial konformitet, og som dermed kan verke frigjerande frå tilstivna tankemønster.

Det er ei fleirstemt historie, men eg saknar ei stemme. Stemma til dei vi les om i media, også der utan at dei kjem til orde: Dei unge kriminelle somaliske

mennene, nokre khat-tyggjande, andre valdelege. Som liknar på dei Fangen skreiv om i studien av nynazistar? Slik ser dei ut utanfrå. Men korleis er det innanfrå?

Ein veikskap er at boka i varierende grad treffer målgruppene: «Boka er myntet på offentligheten generelt, men også rettet mot ulike studier der flerkulturell kompetanse er viktig for den senere yrkesutøvelsen (sosiologi, sosialantropologi, helse- og sosialfagene, journalistikk og mediefag osv).» Det er nok meir ei undervisningsbok i format og oppbygging, enn ei bok for det offentlege ordskeiftet. Eg ville ikkje nølt med å ta boka med på pensum, men som førelesar ville eg ha reist ein diskusjon om slike fag i «fleirkulturell kompetanse» manglar omgrep for å gripe fleirkulturell konflikt som anna enn mistydingar – og korleis denne boka plasserte seg i ein slik samanheng.

Som ei bok mynta på det offentlege ordskeiftet, burde ho klarare peika på dilemma og utfordringar som vi som fellesskap står andsynes. Ho får fram at norsksomaliarar er ei samansett «gruppe», og er dermed relevant for oss anten vi møter dei profesjonelt eller privat. Men vil boka vekke politisk ettertanke? Eg trur integreringspolitikkarar av SV-varianten vil finne ho «interessant» og stadfestande for eige syn, medan integrerings- og justispolitikkarar i Framstegspartiet (som kanskje har desse statsrådspostane i neste regjering) vil finne boka uinteressant, fordi ho ikkje nærmar seg integreringsspørsmålet på eit vis dei kjenner igjen. På dette punktet er ikkje boka fleirstemt nok til å verke frigjerande i ein polarisert politisk debatt, der samfunnsforskarar flest står fram i offentlegheita med eit einsidig og innskrenka perspektiv, trygt forankra på «venstre» sida. Det er kanskje ikkje Fangens dilemma. Men kanskje det burde vere det?

AV ODDGEIR OSLAND

Nettjustis for ekspertar

Jon Bing

Ansvar for ytringer på nett

Universitetsforlaget, 2008

267 sider

Veil. pris: 349,-

Frå tidleg på 1990-talet har Internett skapt nye muligheter til å skada folk med kommunikasjon. Jon Bing presenterer det norske lovverket knytt til datakriminalitet, og diskuterer grenseoppgangen mellom normale og lojale ytringar, og ytringar som er straffbare eller kan medføre erstatning.

Boka tek spesielt for seg formidlarens ansvar. Her vert det skild mellom den originære ytraren og formidlaren, der for eksempel Frank Zappa er ein originær ytrar, medan Napster har ansvar for formidling av ytringa. Kva kan formidlaren lovleg leggja ut på nettet? Kva rett til beskyttelse mot formidling har den originære ytrar og samfunnet elles?

I eit juridisk perspektiv er det klart at ytringar på Internett kan bli oppfatta som krenkande eller medverkande til økonomisk tap, akkurat slik som ytringar i tradisjonelle media. Formidling av barnepornografi blir straffa med mange års fengsel for å skapa ein allmennpreventiv effekt, men rettssystemet har elles ei tolerant oppfatning av kva som er normale, ikkje straffbare ytringar.

Truslar blir ikkje slått hardt ned på av rettssystemet. Det er så lett å trykka på send-knappen at ingen bør bli overraska dersom talet på slike ytringar aukar i framtida, seier Bing.

Han framhever at e-post og tekstmeldingar ofte ikkje er skikka til å bli tatt på alvor, og såleis blir både Internett og mobiltelefonen ein del av den alminnelege meiningsutvekslinga, berre med utvida vokabular.

Når det gjeld ansvaret til formidlaren, så er sjølvsgatt *redaktøren* ein viktig aktør. Raskt oppsummert så legg Bing vekt på at redaktøren alltid har eit kontrollansvar som tek form av rettleiing, instruksar og rutinar. I februar 2008 melde Bernt Hagtvet redaktør Trygve Hegnar for rasisme (og brot

på redaktøransvaret) på grunn av nettdebattane på HegnarOnline. Hegnar ligg dårleg an utifrå Jon Bing sin posisjon: «Har derfor redaktøren ansvar for nettavisen, får ansvaret også omfatte den ukontrollerte opplasting av innlegg; da plasseres også ansvaret hos den som velger utformingen av tjenesten og har de eventuelle økonomiske fordelene av den». Ei nettside har i realiteten det same ansvaret som ei avis for det dei set på trykk.

Bing-boka framstår som nøytral i stilen. Bing gjengjev svært mange rettssaker, og siterer og drøftar domsavgjerdar i stor detalj. Meiniane hans kjem til syne her og der, men Bing markerer på ingen måte ein tydeleg opphavsrettsleg posisjon, slik som for eksempel open source-guruen Richard Stallman.

Diverre er boka vanskeleg tilgjengeleg sjølv for ein informasjons- og medieforskar som meg sjølv. Bing har glimrande skildringar av korleis Internett, søkemotorar, spam og proxy-serverar fungerer, men det blir vrient når desse tekniske forholda har direkte konsekvensar for måten lovverket tolkar ytringar på. Dessutan er diskusjonen av dei juridiske sidene ved straffeskuld ofte basert på fleire lovverk som overlappar kvarandre, og dette kan eigentleg berre advokatar og jussekspertar halda orden på.

Temaet er for viktig til å bli behandla så disiplinert.

AV LARS NYRE

Tekst som makt

Johan L. Tønnesson

hva er SAKPROSA

Universitetsforlaget, 2008

159 sider

Veil. pris: 149,-

For noen år siden kjøpte jeg et kunstverk. Det hadde lenge vært i galleriets samling, og siden det manglet ramme, hadde passepapiret fått noen flekker. – Det bør kanskje skiftes ut, spurte jeg galleristen. Svaret hun ga meg var slett ikke det jeg ventet, og noe i Johan L. Tønnessons bok *hva er SAKPROSA* fikk meg til å tenke på galleristen og det flekkete bildet, men uten at det har noen åpenbar sammenheng med bokens politiske slagkraft.

For boken har politisk slagkraft, og ordskeiftet i forbindelse med boken er i gang i pressen. Debatten tar i hovedsak utgangspunkt i det Tønnesson oppfatter som en manglende *sakprosapolitikk* i Norge. Men hvorfor er sakprosaen viktig, hva har den med politikk å gjøre og hva skal vi med et eget felt om *sakprosa*?

Flere fagfelt har allerede formulert egne formidlingskritiske spørsmål, som har inkludert blant annet analyser av retorikk og makt i deres tekstproduksjon. Men opprettelsen av et eget professorat i sakprosa ved

Universitetet i Oslo i 2000, som Tønnesson besitter, indikerte kanskje en form for institusjonalisert erkjennelse av at sakprosaen bør samles i en egen fagretning. En fagretning som inkluderer både det Tønnesson definerer som *litterær* og *funksjonell sakprosa*, og som tar høyde for det enorme mangfoldet av tekster som eksisterer i sakprosalandskapet.

Tønnesson skriver at vi «trenger språket for å beskrive virkeligheten». Men enhver tekst er også en maktutøvelse i en eller annen form. Dette ble også antydnet i Kjell Lars Berges bidrag til Makt- og demokratiutredningen, der han inviterte til debatt om *hvordan* makt utøves i tekstene. Debatten uteble den gang. Ikke desto mindre er det behov for kritisk analyse av fagtekster, og Tønnessons bok tilbyr en rikt utstyrt tekstanalytisk verktøykasse. Verktøyene, som for noen burde være kjent blant annet fra lingvistikken, egner seg svært godt når teksters mening og makt skal avdekkes, og de forklares og demonstreres her på en enkel, forståelig måte. Særlig derfor burde boken egne seg godt som en introduksjon til analyse av fagtekster, for studenter og den stadig voksende gruppen av andre interesserte.

Etter min mening er et av bokens viktigste bidrag i norsk offentlighet at den kan bekrefte, utdype og eksemplifisere sakprosaens rolle som sjanger og fors-

kningsobjekt. Boken kan skape kompetente og kritiske lesere av sakprosa, som i siste instans betyr en styrking av demokratiet ved at vi får enda flere lesere med kunnskap og evne til å avdekke skjulte maktstrukturer både i hverdagens tilsynelatende verdinøytrale tekster, og i den åpenbart autoritative, kunnskapstunge sakprosaen.

Men i Tønnessons perspektiv handler det også om noe mer. Det handler om å bli klar over en tradisjon og en historie. Han skriver: «Når teksten har levd en stund, er også dens resepsjonshistorie, måten den er blitt lest og kommentert på, blitt en del av dens mening». Og det var da jeg tenkte på galleristen. Hun smilte da hun så på flekkene, som om hun så på dem med kjærlighet. Så ristet hun på hodet, og sa: «nei».

– Flekkene er jo en del av bildets historie, sa hun.

– Men du bør nok gi det en ramme, la hun til.

AV RAGNHILD FJELLRO

Kort fortalt

Stephen Walton

Skaff deg eit liv. Om biografi

Det Norske Samlaget, 2008

359 sider

Veil. pris: 349,-

Kva kan vitast om eit liv? Kva skjer når ein biograf prøver å skaffe seg eit liv, det vil seie livet til ein annan person? Walton er kritisk til den gjengse måten å skrive biografiar på, og etterlyser meir eksperiment, nye løysingar og ny teori. Forfattaren er professor i nynorsk skriftkultur ved Høgskulen i Volda og leiar for Ivar Aasen-instituttet.

Gunnar Grepperud (red.)

«For folk flest» – fleksibel utdanning i praksis

Gyldendal Akademisk 2008

248 sider

Veil. pris: 325,-

Boka er rettet mot hvordan man best kan legge til rette for livslang læring, og gir konkrete eksempler fra utvikling til gjennomføring av studietilbud. Den henvender seg til alle som arbeider med utdanning og kompetanseutvikling. Forfatterne er, eller har vært, ansatt ved U-vett, Universitetet i Tromsø videre- og etterutdanningstilbud.

Hroar Klempe

Fra opplysning til eksperiment. Om psykologiens oppkomst fra Wolff til Wundt

Fagbokforlaget, 2008

222 sider

Veil. pris: 298,-

Boka hevder at psykologiens nullpunkt ikke er 1879, men 1732. Fagdisipliner som psykologi og estetikk har en felles rot, og det er den moderne estetikkens begrep om sansning som ligger til grunn for den eksperimentelle psykologiens oppkomst. Klempe er førsteamanuensis ved Psykologisk institutt ved NTNU.

Birgitte Huitfeldt Midttun

Kvinnereisen. Møter med feministens tenkere

Humanist forlag, 2008

269 sider

Veil. pris: 298,-

Vi møter ti sentrale feministiske tenkere – Julia Kristeva, Hélène Cixous, Luce Irigaray, Camille Paglia, Susan Bordo, Judith Butler, Martha Nussbaum, G.C. Spivak, Drucilla Cornell og Toril Moi. De diskuterer feministisk teori, filosofi, kjønn, kropp og språk. Midttun er litteraturviter og forsker tilknyttet Ibsensenteret.

20 NØTTER

- 1) Kva for måleeining tilsvarer 159 liter?
- 2) Kven har vunne flest Grand Slam-titlar i tennis for menn?
- 3) Kven var Friedrich Hölderlin?
- 4) I kva for to land ligg området som kallast Patagonia?
- 5) Kva kallast dei teknologiske «kjæledyra» som kom frå Japan og vart ein farsott på 90-talet?
- 6) Kva er ein haubits?
- 7) I kva for film har Samuel L. Jackson og John Travolta ein passiar om kva ulike burgarar heiter på fransk?
- 8) Kva kallar vi på norsk det som på swahili heiter *kiplefti* («keep-lefty»)?
- 9) Kva er spesielt med byen Petra i Jordan, som i fjor vart kåra til eitt av dei moderne underverka?
- 10) Kva kallast prosessen kor rågummi blir gjort elastisk ved å tilsetje svovel og varme opp under trykk?
- 11) Kva for søkemotor er mest brukt på verdsbasis nest etter Google?
- 12) I kva for by heldt inspektør Morse til, i tv-serien med same namn?
- 13) Frå kva song stammar lina «tider skal komme, tider skal henrulle»?
- 14) Kven var statsminister i Noreg ved årsskiftet 2000/2001?
- 15) Kven gjekk posthumt til topps på hitlistene med *Me and Bobby McGee* i 1970?
- 16) Nemn eitt av leveåra til Snorre Sturlason.
- 17) På kva for skandinavisk øy finn ein Stora Alvaret?
- 18) Kva norsk selskap baud Microsoft 6,6 milliardar kroner for i januar?
- 19) Nemn minst tre av dei fire generalsekretærane i det sovjetiske kommunistpartiet på 80-talet.
- 20) Kor kjem kube-oppfinnaren Ernő Rubik, vinen Egri Bikaver og fotballspelaren Ferenc Puskas frå?

Når levde Snorre?

- Svar:
- 1) Eit fat (olje)
- 2) Pete Sampras, USA (14)
- 3) Tysk diktar (1770–1843)
- 4) Argentina og Chile
- 5) Tarnagotch!
- 6) Ein kanon med kort røyv
- 7) *Pulp Fiction*
- 8) Rundkøyring
- 9) Husa er hogne direkte i fjell og klipper
- 10) Vulkanisering
- 11) Yahoo
- 12) Oxford
- 13) *Deilig er jorden*
- 14) Jens Stoltenberg
- 15) Janis Joplin
- 16) 1178-1241
- 17) Öland
- 18) Fast Search & Transfer
- 19) Leonid Bresjnev, Juri Andropov, Konstantin Tsjernenko, Mikhail Gorbatsjov
- 20) Ungarn

10 KJAPPE

ARILD BUANES
Medlem nr. 40006975 i Forskerforbundet.
STILLING: Seniorforsker i forskningsgruppen Næring og Innovasjon ved forskningsinstituttet Norut AS i Tromsø.
UTDANNING: Cand. polit. i samfunnsplanlegging fra Universitetet i Tromsø (UiT).
FØRSTE JOBB: Vit.ass. ved Institutt for samfunnsplanlegging og lokal-samfunnsforskning ved UiT.
KARRIEREMÅL: Tenker ikke i termer av individuelt karrieremål.

– Hva jobber du med nå?
– Dels med å søke om prosjektmidler, dels med artikkelskriving. Jeg holder på med å ferdigstille to artikler om tverrfaglighet.

– Hvor tenker du best?
– Hvor som helst, bare det er seint på dagen. Og jeg må ha penn og papir, eller et tastatur, tilgjengelig.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?
– Hegels *Rettsfilosofien* er nok den enkeltbok jeg brukte mest tid på i studietida. Innen planforskningen er det ikke noe enkeltverk som dominerer, men fagdebatten om makt, kommunikasjon og rasjonalitet i planlegging og politikkutforming.

– Hva er tabu i ditt fag?
– Dette er skeivheter mer enn tabuer, men mye planforskning forutsetter at planlegging nesten alltid er et gode, og jakten på enighet fremfor analyser av makt, konflikt og strukturer har også vært en tendens.

– Hva skal til for å bli en god planforsker?
– Grundighet, kreativitet og stayerevne. Planforskningen er flerfaglig, og evnen til å se koblinger mellom ulike faglige bidrag er sentral.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?
– Jeg må nevne tre ved UiT: Nils Aarsæther, Svein Jentoft og Ånund Haga. Svært forskjellige, men det jeg lærte hos hver av dem ville vært mindre verdt uten bidragene fra de andre.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?
– Tanken på å kunne livnære seg som musiker/lyddesigner er av og til tiltalende. Men da måtte jeg ha tatt andre valg for tretti år siden, og ikke minst hatt andre evner!

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?
– Jeg vil tillate meg å være nærsynt: En vesentlig styrket basisfinansiering av instituttsektoren – koblet med harde resultatkrav.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?
– Hjemme.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?
– Gjerne mer stoff om og fra de regionale instituttene og instituttsektoren allment.

AV KJETIL A. BROTTVEIT

HØGSKULEN I VOLDA

Høgskulen i Volda har om lag 3000 studentar og 300 tilsette og er organisert i 4 audeingar. Høgskulen har stort fokus på kompetanseutvikling for tilsette og er ei aktiv IA-verksemd.

STILLING LEDIG

Medieforskar

(St. nr: 13/2008) Eitt års engasjement finansiert av Fritt Ord

- **Forskningsspørsmål:**
«Kva rolle spelar oppfatningar om allmennkringkastinga sitt samfunnsoppdrag i dagleg redaksjonell praksis?»

- **Samarbeid med forskargruppa som arbeider på prosjektet «Journalistikkens samfunnsoppdrag».** www.hivolda.no/josam

Sjå fullstendig kunngjering på www.hivolda.no/stilling

Høgskulen i Volda | Boks 500 | 6101 Volda
postmottak@hivolda.no | 70 07 50 00

HØGSKULEN I VOLDA
Institutt for pedagogikk

Høgskulen i Volda har om lag 3000 studentar og 300 tilsette og er organisert i 4 audeingar. Høgskulen har stort fokus på kompetanseutvikling for tilsette og er ei aktiv IA-verksemd.

STILLING LEDIG

Professorat i pedagogikk

(St. nr: 5/2008)

Prioritert område for stillinga er generell didaktikk. Stillinga er knytt opp til Program for fagdidaktisk forskning der Høgskulen i Volda har lyst ut 8 stipendiatstillinger.

Stillinga er ledig frå 01. august 2008. Søknadsfrist 27. april

Kontakt
Dekan Rakel Christina Granaas, tlf. 70 07 50 95
Instituttleiar Bente Vatne, tlf. 70 07 53 56
Professor Peder Haug, tlf. 70 07 52 80

Sjå fullstendig kunngjering på www.hivolda.no/stilling

Høgskulen i Volda | Boks 500 | 6101 Volda
postmottak@hivolda.no | 70 07 50 00

The Swedish School of Library and Information Science searches:

University Professor of Library and Information Science

Place of work: Borås, Sweden

The department of Library and Information Science searches a professor, full or associate, with a comprehensive and well documented experience of research and education. We expect the successful applicant to be able to contribute to the development of educational programs, research and research image of the department and the University College. The successful applicant is expected to have contacts and co-operation with companies and organisations from the professional field.

UNIVERSITY COLLEGE OF BORÅS

Maihaugen består av friluftsmuseum, samlinger og arkiver, utstillinger, konsertsal og spisesteder. Maihaugen omfatter Norsk handverksutvikling, Handverksnettverket, Samtidsnettverket, Postmuseet, Aulestad og Bjerkbæk og Norges Olympiske Museum. Maihaugen har ca. 100 ansatte, en omsetning på ca. 70 millioner og 210 000 besøkende i året.

FORSKNINGSLEDER

Maihaugen søker etter en forskningsleder med doktorgrad innen kulturhistorie eller samfunnsfag, eller med tilsvarende forskningserfaring innenfor kompetansefeltet kulturanalyse og samtidsforskning. Forskere med snart avsluttet doktorgradsarbeid kan søke.

Vi søker en forsker som:

- er analytisk forsker
- kan veilede andre forskere, herunder 3 håndverksstipendiater
- behersker engelsk og norsk skriftlig og muntlig
- tar utfordringen med å arbeide fram nye prosjekter
- er kreativ, nytenkende, engasjert og arbeider godt i team
- bidrar aktivt inn i nasjonale og internasjonale nettverk

For fullstendig stillingsannonse og elektronisk søknad, se www.maihaugen.no.

Søknadsfrist 28. april 2008.

Ta gjerne kontakt med leder for dokumentasjonsavdelingen Gaute Jacobsen, mobil 48068409 eller e-post: gaute.jacobsen@maihaugen.no ev. direktør Ågot Gammersvik, mobil 91775735 eller e-post: aagot.gammersvik@maihaugen.no.

HiST
TRONDHEIM

HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG (HiST)

ligger i Trondheim og er en av de største høyskolene i landet med ca 7000 studenter og vel 700 ansatte.

HiST har stor faglig bredde med både helse- og sosialfag, sykepleie, teknologi, økonomi og administrasjon, informatikk og e-læring, mat- og medisinsk teknologi og lærer- og tolkeutdanning.

HØGSKOLELEDELSEN

Åremålsstilling som dekan

Ref: LED 2/08

Ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling for helse- og sosialfag er det ledig en åremålsstilling som dekan for snarlig tiltredelse. Åremålsperioden er på 4 år, med mulighet for forlengelse i inntil 2 perioder á 4 år.

Dekanen skal forme virksomheten innen spennende fagområder i en tid med betydelige endringer i universitets- og høgskolesektoren. Arbeidet som dekan stiller derfor betydelige utfordringer til ledelse, strategi- og organisasjonsutvikling.

Søknadsfrist: 26.04.2008.

Søknad merket med ref. nr. skrives og sendes via www.jobbnorge.no der man også vil finne fullstendig utlysningstekst.

www.hist.no

Forsvaret

KØBENHAVN

FORSKER/ SENIORFORSKER

søges til Dansk Institut for Militære Studier.

Kan du analysere militære forhold og skabe kritisk debat om centrale forsvarspolitiske spørsmål? Så har Dansk Institut for Militære Studier måske jobbet til dig. Vi forventer, at du kan levere forskning inden for militære studier på højeste internationale niveau. Vi forventer desuden, at du er i stand til at formidle komplicerede forsvarspolitiske problemstillinger til mange forskellige målgrupper. Endeligt er det vigtigt, at du er i stand til at anvende dine analyser til at komme med konkrete forslag til nye strategier eller politikker.

Læs stillingsopslaget i sin fulde længde på www.civil-i-forsvaret.dk

ANSØGNINGSFRIST: 1. JUNI 2008

GØR DIG SELV EN TJENESTE
– bliv civilt ansat i Forsvaret

Læs mere på www.civil-i-forsvaret.dk

Misjonshøgskolen er ledende i Skandinavia på forskning og utdanning knyttet til kirkens globale misjonsoppdrag, med studieprogram i teologi (Bachelor, Master, Ph.D., cand. theol.) samt religion og interkulturell kommunikasjon (Bachelor og Master). Høgskolen har om lag 300 studenter og 40 ansatte.

Misjonshøgskolen utlyser

1 stipendiatstilling i misjonsdiakoni/teologi

Søknadsfrist 15. april 2008.

Fullstendig utlysningstekst på www.mhs.no

Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen

tlf. 51 51 62 10 e-post und@mhs.no • eier: Det Norske Misjonsselskap
adr. Misjonsveien 34, 4024 Stavanger, Norge • internett: www.mhs.no

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP (UMB) ER ET AV NORGES FREMSTE FAGMILJØ INNEN BIOVITENSKAP, MAT, MILJØ OG NATUR- OG RESSURSFORVALTNING. UMB SKAL GJENNOM UTDANNING OG FORSKNING BIDRA TIL Å SIKRE LIVSGRUNNLAGET TIL DAGENS OG FREMTIDENS GENERASJONER. UMB HAR STORT NASJONALT OG INTERNASJONALT ENGASJEMENT INNEN FORSKNING, UTDANNING, FORSKNINGSFORMIDLING, INNOVASJON OG NYSKAPING.

KOMMUNIKASJONS- OG MARKEDSDIREKTØR

I en nyopprettet kommunikasjonsavdeling i sentraladministrasjonen er det ledig 2-årig engasjement som kommunikasjons- og markedsdirektør. Kommunikasjonsavdelingen skal bistå universitetsledelsen i arbeidet med studentrekruttering, markedsføring av studieprogrammer og forskningsformidling, kontakt med presse og media og intern kommunikasjon.

Kommunikasjons- og markedsdirektøren må ha høyere utdanning og kunne vise til betydelig erfaring og resultater innenfor informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet og innen markedsføring. I tillegg er det nødvendig å inneha gode lederegenskaper. Nærmere opplysninger om UMB og stillingen kan finnes på internett www.umb.no/ eller ved å kontakte administrerende direktør Nils Dugstad tlf. 64 96 50 80.

Søknadsfrist: 18. april 2008.

NORSK SENTER FOR BIOENERGIFORSKNING SØKER SENTERLEDER

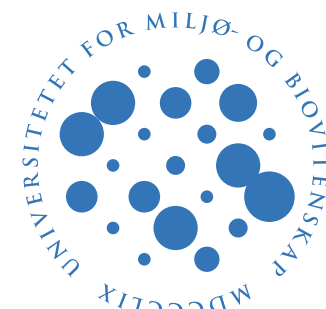
Senteret er et forpliktende samarbeid mellom Universitetet for miljø- og biovitenskap, Norsk institutt for skog og landskap og Bioforsk. Eierne samordner sitt forskningsarbeid innen bioenergi. De ansattes kompetanse og FoU-aktiviteten hos partnerne utgjør plattformen i Senteret. Forskningen ved senteret skal bidra til bærekraftig bruk av biobasert energi, til innovasjon og verdiskaping i næringslivet og til forskningsbasert undervisning. Senteret er lokalisert til Campus Ås, men inkluderer også forskningsaktiviteter flere steder i landet. Senterets leder rapporterer til en styringsgruppe utgått fra eierne.

Vi søker en leder som har vilje og evne til å skape et sterkt nasjonalt og internasjonalt forskningsmiljø basert på senteramarbeidet. For å lykkes med dette, kreves faglig kompetanse innen minimum ett av Senterets satsingsområder, erfaring med ledelse av større forskningsprosjekter og være en god relasjons- og kulturbygger. Stillingen er en åremålsstilling med varighet fem år. Lederen tilsettes ved en av eierinstitusjonene. Stillingen lønnes som forskningssjef. Lønn etter avtale.

Nærmere opplysninger om senteret og stillingen kan fås ved å kontakte rektor Knut Hove, UMB, telefon 64965003 eller 95286107.

Søknadsfrist: 15. april 2008.

FULLSTENDIG BESKRIVELSE AV STILLINGENE FINNES PÅ WWW.UMB.NO/STILLINGER

0107
1955

AV
CICERO

For flere stillingsannonser:

www.forskerforum.no

Sørlandet trenger forskere

Det teknisk naturvitenskaplige oppdragsforskningsinstituttet Teknova ble etablert i 2007 som resultat av samarbeid mellom Universitetet i Agder, Agderforskning og verdensledende industriselskaper med tilhold på Sørlandet.

Til tre større programmer som startes opp i form av kartlegging og forprosjekter, ønsker vi å ansette forskere med minimum mastergrad og engasjere post.docs og doktorgradsstipendiater innenfor bl.a. følgende områder:

- Kybernetikk
- Prosesskjemi/kjemiteknikk
- Numerisk matematikk og statistikk
- Maskinteknikk
- Fysikk
- IKT/trådløs kommunikasjon
- Industriell økonomi

Mer utfyllende beskrivelse av ønsket kompetanse og fagfelt finner du på www.teknova.no

For noen av kandidatene vil erfaring og kunnskap innenfor prosjektledelse være ønskelig. Forskere ved Teknova vil arbeide i team. For de som har interesse og relevant bakgrunn kan det bli mulig å undervise og veilede studenter ved UiA.

Vi tilbyr en spennende og utfordrende jobb i krysningspunktet mellom industri og forskning i en region med innovative bedrifter i Norges eksportregion nr 1. Hos oss får du en unik mulighet til å være med på oppbyggingen av et forskermiljø, samtidig som du kan nyte godt av Sørlandets natur og kulturtilbud. Arbeidssted vil avhenge av hvilket prosjekt man jobber på, men hovedarbeidssted vil være Kristiansand/Grimstad.

For ytterligere informasjon, ta kontakt med Teknova AS v/Hilde Midtbø, tlf 46 62 87 71, hilde.midtbø@teknova.no. Søknad med CV sendes: post@teknova.no eller Teknova AS, Gimlemoen 19, 4630 Kristiansand

Göteborgs universitet är ett av de stora i Europa med drygt 51 000 studenter och 5 500 anställda. Verksamheten bedrivs av nio fakulteter, till allra största del i centrala Göteborg. Utbildning och forskning har stor bredd och hög kvalitet – det vittnar sökandetryck och nobelpris om.

Göteborgs universitet ledigförklarar en anställning som

Forskare

med placering vid statsvetenskapliga institutionen.

REF.NR: E 36 939/08

Anställningen omfattar i första hand arbete för att planera och genomföra den svenska delen av det internationella forskningsprogrammet World Values Survey och eventuellt också det relaterade European Values Study samt deltagande i dessas internationella aktiviteter. Anställningen innehåller vidare ett omfattande utrymme för egen forskning som förutsätts i stor utsträckning bygga på analyser av forskningsprogrammets material. Vidare ingår i arbetsuppgifterna att sprida kännedom om databaserna för att öka dessas användning inom det svenska forskarsamhället.

World Values Survey (WVS) och European Values Study (EVS) utgör tillsammans den största jämförande studien av människors grundläggande värderingssystem som någonsin har genomförts. Studien som har pågått under 25 år är en kraftfull resurs för samhällsvetenskap och humaniora, både nationellt och internationellt. Forskningsprogrammet har en tydlig svensk förankring då både dess sekretariat och organisatoriska ram (World Values Survey Association) för närvarande är förlagda till Sverige.

Under de första fyra åren avses anställningen finansieras av Riksbankens Jubileumsfond som ett forskningsprojekt med 75% tid för egen forskning och arbetet med WVS/EVS. Resterande 25% avses innehålla undervisning, handledning och administrativa uppgifter. Under denna tid leds forskningsprojektet av professorerna Bo Rothstein, Sören Holmberg och Thorleif Pettersson. Efter denna fyraårsperiod kommer anställningen att omvandlas till en tillsvidareanställning vid Göteborgs universitet med fortsatt ansvar för arbetet med WVS/EVS programmet.

Vi söker en person med minst doktorsexamen och med gedigen erfarenhet av empirisk, gärna komparativ surveyforskning. Internationell publicering och erfarenhet från internationellt forskarsamarbete är meriterande. Vikt kommer också att fästas vid förmåga att kommunicera forskningsfrågor och att samverka med andra forskare och forskargrupper. Då anställningen också kommer att omfatta undervisning och handledning kommer stor vikt även att fästas vid pedagogiska meriter. Jämställldhetsaspekter kommer att beaktas i samband med anställningen.

Närmare upplysning om anställningen lämnas av professor Bo Rothstein (Bo.Rothstein@pol.gu.se), professor Sören Holmberg (+4631-786 12 27), professor Thorleif Pettersson (+4618-471 21 71) eller av statsvetenskapliga institutionens prefekt Ulf Bjereld (Ulf.Bjereld@pol.gu.se)

Fackliga företrädare: SACO Inger Wolgotson Lundh, tel +4631-786 19 87, OFR/S Eva Sjögren, tel +4631-786 11 69, SEKO Lennart Olsson, tel +4631-786 11 73.

Ansökan innefattande en CV samt en redogörelse för hur den sökandes specifika meritering är av vikt för en anställning som denna skall, med angivande av referensnummer, ställas till Göteborgs universitet, Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet, Box 720, 405 30 Göteborg.

Beslut om anställningen förutser att sökta anslag kommer att beviljas.

SISTA ANSÖKNINGSDAG: 28 april 2008.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

www.gu.se

INFORMASJON FRA FORSKERFORBUNDET

For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

I:

TARIFFOPPGJØRENE 2008

De sentrale forhandlingene i det statlige tariffområdet ble innledet fredag 4. april. Årets tariffoppgjør er et hovedoppgjør, der hele hovedtariffavtalen er oppe til revisjon. Forhandlingene skal være sluttført innen utgangen av onsdag 30. april. I kommunal sektor overleveres de første kravene 7. april i KS-området, og 10. april i Oslo kommune. Forhandlingene med Spekter starter opp 7. april. Oppdatert informasjon om tariffforhandlingene i alle sektorer vil du finne på www.forskerforbundet.no.

II:

STORTINGSMELDING OM UNIVERSITETSMUSEENE

Etablering av et nasjonalt digitalt universitetsmuseum og tiltak for å styrke forsknings- og formidlingsvirksomheten er sentrale forslag i stortingsmeldingen om universitetsmuseumene som regjeringen la frem før påske.

– Museene må bedre enn i dag oppfylle sitt samfunnsansvar innen forskning og forvaltning av samlingene, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland i en pressemelding.

III:

1030 DOKTORGRADER I 2007

For første gang er det gjennomført mer enn 1000 doktorgradsdisputaser på årsbasis ved norske universiteter og høyskoler. I 2007 var antallet disputaser 1030, som er 125 flere enn i 2006. Det viser doktorgradsstatistikken fra NIFU STEP.

Kvinneandelen blant doktorandene har ligget rundt 40 prosent i alle årene 2002–2006. I 2007 økte kvinneandelen til 44,5 prosent. Det er imidlertid fortsatt stor forskjell på fagområdene.

IV:

LANGT IGJEN TIL LIKESTILLING FOR PROFESSORENE

Kvinneandelen blant professorene i UH-sektoren var 18 prosent i 2007, en økning på ett prosentpoeng fra 2005. Det viser foreløpige tall fra NIFU STEP's forskerpersonregister.

Andelen kvinner blant stipendiaterne var 51 prosent, en økning på 3 prosentpoeng i samme periode. Kvinnene utgjorde om lag 39 prosent av det faste vitenskapelige/fag-

SIGRID LEM NY GENERALSEKRETÆR

Forskerforbundet har ansatt Sigrid Lem som ny generalsekretær. Lem har tidligere vært assisterende generalsekretær og avdelingsleder i Forskerforbundet, og hun har fungert i stillingen som generalsekretær siden Kari Kjenndalen sluttet 1. februar 2008.

– Jeg vil arbeide for at Forskerforbundet skal bli mer offensiv politisk, sette dagsorden i utdannings- og forskningspolitikken og kjempe for høyere lønn, sier Sigrid Lem.

KURSTILBUD I MAI

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i mai:

- 06.05.08: Strategisamling for tillitsvalgte i instituttsektoren
 - 13.–15.05.08: Grunnopplæring trinn I – for nye tillitsvalgte
 - 20.–21.05.08: Styrearbeid (AS/stiftelse) – for medlemmer med styreverv
- Program og påmeldingsinformasjon på www.forskerforbundet.no/kurs.

lige personalet i UH-sektoren i 2007, mens andelen kvinner blant forskerpersonalet i instituttsektoren var 36 prosent. For begge sektorer innebærer dette en økning i kvinneandelen på to prosentpoeng fra 2005. Mer informasjon finner du på www.nifustep.no.

V:

ÅPNER FOR ØREMERKING AV STILLINGER

Med bare 18 prosent kvinnelige professorer i Norge er akademien en av de sektorene hvor likestillingsutfordringen er størst. Nå åpner Regjeringen for øremerking av midlertidige vitenskapelige stillinger.

– Øremerking av stillinger er en seier for Forskerforbundet og hele utdanningssektoren. Regjeringen har nå tatt en viktig avgjørelse som kan være et gjennombrudd for likestilling i akademien, sier generalsekretær Sigrid Lem i Forskerforbundet.

VI:

VIL HA EGET FOND FOR VITENSKAPELIG UTSTYR

Sett av 20 milliarder i et eget forskningsinfrastrukturfond, der avkastningen på 800 mill kr per år i sin helhet går til infrastruktur og utstyr som forskningen trenger. Det foreslår Forskningsrådet i sin nye nasjonale strategi for fors-

kningsinfrastruktur.

– Vi er mer enn noen gang avhengige av forskning for å løse utfordringene våre, sier Arvid Hal-lén, administrerende direktør i Forskningsrådet.

– Hvis utstyret ikke er godt nok, blir selvsagt forskningen mindre effektiv. Forskningen blir bare mer og mer avhengig av avansert vitenskapelig utstyr som må skiftes raskere.

VII:

NOKUT ER EVALUERT

Evalueringen av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) viser at opprettelsen av NOKUT var riktig for norsk høyere utdanning, skriver Kunnskapsdepartementet. Evalueringskomiteen var bedt om å evaluere NOKUTs rolle i norsk høyere utdanning og fagskoleutdanning. Her peker komiteen på flere forbedringspunkter. De peker blant annet på at NOKUT er et uavhengig organ, men dagens lover og forskrifter setter for strenge grenser for NOKUTs autonomi og gir NOKUT lite rom for fleksibilitet sammenliknet med andre profesjonelle evalueringsorganer. Les evalueringsrapportene på www.nokut.no.

VIII:

REGJERINGEN MÅ TA TILBAKE HVILESKJÆRET

Forskerforbundet har sendt sine innspill til statsbudsjettet for 2009 til regjeringen. Ett av hovedkravene er at regjeringen må ta tilbake hvileskjæret som førte til kutt i basisbevilgningene til institusjonene.

– Vi har store utfordringer i forhold til å holde på de gode hodene, rekruttere nye vitenskapelig ansatte og oppdatere gammelt vitenskapelig utstyr. Dette blir forsterket av at institusjonene ikke bare mangler det økonomiske løftet vi ble lovet, men i tillegg fikk kutt i basisbevilgningen, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet.

I løpet av de neste seks til ni årene vil 40 prosent av de med faste forskerstillinger i sektoren gå av med pensjon. For å møte denne utfordringen er det et sterkt behov for flere faste vitenskapelige stillinger i sektoren. Forskerforbundet krever at regjeringen tilbakefører kuttet i basisbevilgningene og setter av midler til 1000 nye vitenskapelige stillinger.

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

Forskerforbundet har 16 000 medlemmer, og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

IX:
**STORTINGET HAR BEHANDLET
STATUSRAPPORT FOR KVALI-
TETSREFORMEN**

Stortinget har behandlet St.meld. nr. 7 (2007–2008) *Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgre utdanning*. Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen skriver i sine merknader til meldingen at evalueringen av Kvalitetsreformen har vist at tid til sammenhengende forskning er en utfordring vi står overfor. Komiteen forutsetter at den kommende stortingsmeldingen om rekruttering til forskning tar opp denne utfordringen.

X:
**NY AVTALE OM
DOBBELTMEDELSKAP**

Forskerforbundet og Norsk Fysioterapeutforbund har inngått en ny avtale om dobbeltmedlemskap. Avtalen gir ansatte ved forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner, som er medlemsberettiget i begge organisasjoner, rett til dobbeltmedlemskap på gunstige vilkår.

Les mer på www.forskerforbundet.no.

XI:
**LØNNSLØFT I OFFENTLIG SEK-
TOR VIL FREMME LIKELØNN**

Med bakgrunn i Likelønnskommisjonens rapport, mener Forskerforbundet at et ekstraordinært lønnsloft i offentlig sektor vil

fremme likelønn. Det må også iverksettes tiltak for høyt utdannede kvinner i mannsdominerte yrker som har lavere lønn enn sine mannlige kolleger.

– Det er først og fremst i det offentlige at vi finner de kvinne- dominerte yrkene. For å komme nærmere likelønn i Norge, må vi få til et ekstra godt lønnsoppgjør for de offentlige ansatte, sier generalsekretær Sigrid Lem i Forskerforbundet.

XII:
**HØRING OM
FORVALTNINGSREFORMEN**

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har sendt ut et høringsnotat om gjennomføring av forvaltningsreformen. I tråd med Stortingets innstilling til regional- meldingen foreslås det en endring i Lov om universiteter og høyskoler slik at regionene (fylkeskommunene) heretter skal oppnevne to av fire eksterne styremedlemmer ved de statlige høyskolene.

Forskningsrådet har utarbeidet en utredning om regionale forskningsfond, og som del av høringen om gjennomføring av forvaltningsreformen ber KRD om høringsuttalelser til hele utredningen fra Forskningsrådet. Høringsfristen er satt til 30. april.

Ny kost og store utfordringer

Hovedstyret vedtok på sitt møte 6. mars å tilby Sigrid Lem stillingen som generalsekretær i Forskerforbundet. Lem har takket ja til det tilbudet forbundet har lagt fram, og hun tiltrer 1. april. Hun ønskes hjertelig velkommen, og hovedstyret ser fram til et godt og konstruktivt samarbeid med henne.

Dermed er en omfattende prosess avsluttet. Mange kvalifiserte søkere hadde meldt sin interesse for stillingen. Vi er overbevist om at forbundet har fått en meget velkvalifisert generalsekretær – en kompetent leder med lang fartstid i Forskerforbundet, med kvalifikasjoner og erfaringsbakgrunn som vil komme godt med i tiden fremover. Ikke minst når det gjelder gjennomføringen av tariffoppgjøret. Sigrid Lem er nemlig nestleder i forhandlingsutvalget stat og skal være med å fronte Unios, og dermed også Forskerforbunds krav det i kommende tariffoppgjøret i offentlig sektor.

I skrivende stund er oppgjøret mellom LO og NHO gått til mekling, og mulighetene for en konflikt er avgjort til stede. Det kan bli streik om ikke regjeringen bidrar med en løsning på AFP-problematikken. Vi får håpe

på en meklingsløsning som ikke minst innebærer et godt oppgjør når det gjelder lønn. Med det uakseptable spriket mellom privat og offentlig sektor som foreligger, tilsier all fornuftig tekning at resultatet av oppgjøret i offentlig sektor må bli så godt at det bidrar til å tette dette gapet. Som Forskerforbundet ved en rekke anledninger har presisert, så må lønnsnivået for våre medlemmer opp på et slikt nivå at høykompetente mennesker blir i stillingene sine og rekrutteringen sikres til jobber som det er helt fundamentalt for samfunnet er bemannet med velkvalifiserte personer.

Det sies at penger ikke er alt. Og det er rett. Arbeidsbetingelser for øvrig spiller en viktig rolle for trivsel og for muligheter til å gjøre et godt stykke arbeid. Her har Forskerforbundet fortsatt mye å snakke med sentral arbeidsgiver om og mye å diskutere med institusjonenes ledere. Men lønn er viktig. Det er den vi lever av. Lønnen må stå i forhold til kvalifikasjoner, arbeidsinnsats og samfunnets avhengighet av hva vi skaper av verdier. Det gjør den pr. dags dato ikke.

For samfunnets skyld får vi derfor håpe at tariffoppgjøret 2008 gir et resultat som gjennom lønnstillegg for våre medlemmer signaliserer forståelse for kunnskapens nødvendighet for landet. Det ville ikke være for tidlig – men aksepten må komme nå før det er for sent – og den må være konkret i form av et godt lønnsoppgjør.

Nei til Stjernø – men hva så?

Etterspørselen etter helsetjenester er nærmest uendelig. Ethvert tilbud finner raskt sine pasienter. Tilgangen på studiesøkende ungdom er imidlertid begrenset. Stjernø-utvalget viser til at det er rekrutteringssvikt ved mange av de over 100 mastergradstilbud i høgskolesektoren. Oversiktene fra Samordna opptak tyder på at UH-sektorens studietilbud på lavere nivå har økt med over 15 prosent bare de fire siste årene. Tendensen er klar: Det er glissent i auditoriene. Unntaket er universiteter og høyskoler lokalisert i de største byene. Stjernø påpeker: «Institusjonene klarer ikke å utvikle arbeidsdeling seg imellom. Knappt noen utdanninger legges ned.» (...) «Institusjonenes økonomi og kvaliteten i virksomheten for øvrig settes under press.» (NOU 2008:3, s. 48).

Diagnosen er alvorlig. Stjernø viser til at gjeldende regler for universitetsakkreditering må ta sin del av skylda. Utvalget medgir også

at «innslaget av markedsliknende styringsmekanismer er en medvirkende årsak til flere av problemene...» (s. 106). Fjerdeparten av sektorens midler fordeles ut fra produserte studiepoeng, og betalingen pr studiepoeng er ofte høyere enn marginalkostnaden. Basiskomponenten utgjør i snitt 60 prosent av KD-bevilgningen, og bygger i stor grad på historiske måltall for kandidatproduksjon. Institusjonene forventer at basisbevilgningene før eller senere vil bli justert, og at nøkkelen til å komme godt ut av revisjonen ligger i høy studentproduksjon. Alle posisjonerer seg derfor som best de kan ved å pøse ut midler på markedsføring og etableringer av nye studietilbud. Dersom en skulle skyte «gullfuglen» (som HiA med Folkehelsestudiet), tar det ikke lang tid før konkurrentene kopierer nyskapningen. Hvorvidt institusjonene har relevant kompetanse og om det er etterspørsel etter kandidatene, synes å være av underordnet betydning i kampen for økt studentsøkning. Hovedårsaken til at sektorens midler smøres tynnere og tynnere ut, finnes altså i gjeldende styrings- og finansieringssystem.

Stjernø mener etablering av 8-10 regionale hybriduniversiteter er den medisinen sektoren trenger. Begrunnelsen er svak, og forslaget vil bli avvist. Sektoren vil selv argumentere for nettverksløsninger og frivillig samarbeid premiært gjennom en samarbeidskomponent i finansieringsmodellen. Heller ikke disse tiltak vil føre til bedring i institusjonenes faglige og økonomiske helsetilstand. Men hva er alternativet?

Problemet må løses ved å fjerne dets årsaker. Kuren bør bestå av føl-

gende elementer: Mindre vekt på stykkprisfinansiering og økte basisbevilgninger. Økt spesialisering og arbeidsdeling mellom institusjonene. Dette forutsetter at det etableres et kompetent direktorat for høyere utdanning og forskning med ansvar for å styre institusjonenes opptaksrammer og trolig også godkjenne oppretting og nedlegging av studietilbud. Upopulær medisin? Jada, men alternativet er heller ikke særlig forlokkende: Reduser basisbevilgningene så mye at institusjoner med liten produksjon avgår ved døden.

Store forhåpninger

Innledningsvis vil jeg takke alle som har gratulert meg med stillingen som generalsekretær. Jeg er glad for å ha fått stillingen, og ser frem til å videreføre det betydelige arbeidet Kari Kjenndalen gjorde for Forskerforbundet gjennom mange år. Jeg kjenner samtidig stillingen etter lang tid i forbundet og er fullstendig klar over utfordringer som ligger foran meg.

Min viktigste oppgave blir å synliggjøre og profilere Forskerforbundet som den største og viktigste fagforeningen innen forskning og høyere utdanning. Forbundets politikk må bli tydeligere og mer spisset. Vi må være i forkant og ta opp saker og ikke bare respondere på saker andre fremmer. Vi må nå ut med våre synspunkt til myndigheter og beslutningstakere, slik at vi blir en viktig premissleverandør med stor gjennomslagskraft innen våre interesseområder.

Hvorfor er dette så viktig? Først og fremst for å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Våre medlemmer har lang utdanning, høy kompetanse og bidrar i høy grad til verdiskaping og utvikling av samfunnet. Våre medlemmer utdanner fremtidens forskere, lærere, sykepleiere og kunnskapsarbeidere. De gjør en betydelig innsats som samfunnet ikke kan klare seg uten, og fortjener en lønn som på en helt annen måte enn i dag gjenspeiler utdanning, kompetanse og innsats. De fortjener også gode arbeidsvilkår, arbeidsvilkår som langt på vei avhenger av institusjonenes økonomiske vilkår. Gjennom vervet som nestleder i Unio Stat og styremedlem i Unio vil jeg arbeide for å heve medlemmenes lønn. Jeg vil også arbeide for at forbundet får gjennomslag for sin forsknings- og utdanningspolitikk slik at medlemmenes arbeidsvilkår kan bedres.

Dette er store oppgaver som jeg verken kan eller skal gjøre alene. Jeg er imidlertid så heldig å ha meget dyktige medarbeidere; forbundets leder Bjarne Hodne, Hovedstyret og sekretariatet. Dessuten har forbundet mange dyktige tillitsvalgte og lokallag som legger ned en betydelig innsats for forbundet. Uten deres innsats på lokalt nivå, hadde ikke Forskerforbundet hatt den gjennomslagskraft, den innflytelse og den størrelse forbundet har i dag. Jeg vil derfor bruke tid på å besøke lokallagene, treffe tillitsvalgte og medlemmer for å bli bedre kjent. Jeg vil sette pris på å få innspill på hvordan ting kan gjøres bedre, hvordan samarbeidet lokalt/sentralt kan styrkes og utvikles og hvordan vi på sentralt nivå kan legge til rette for det lokale arbeidet. Jeg er spesielt opptatt av å bedre vilkårene for tillitsvalgte i de minste lokallagene og å gi medlemmer uten lokallag et tilbud. Jeg ser frem til et utstrakt samarbeid med medlemmer og tillitsvalgte, og vil gjenta at jeg ser frem til å ta fatt på utfordringene.

Av Sigrid Lem
Generalsekretær
i Forskerforbundet

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner har problemer med å holde på personale. Offentlig sektor henger etter i lønnsutviklingen, og fagfolk søker seg vekk grunnet lav lønn. Ansatte i høyskolene kan tjene bedre i den videregående skolen og toppforskere kan doble lønnen utenlands eller i private bedrifter. Samtidig er pensjonsbølgen på vei. Hver fjerde forsker må erstattes om få år. Dette har staten som arbeidsgiver visst i mange år, men politikerne har ikke tatt situasjonen alvorlig.

Innlegg av Bjarne Hodne i Dagbladet 24. mars

Forskerne forsvinner
I løpet av seks til ni år vil 40 prosent av dagens forskere gå av med pensjon. Forskerforbundet frykter at ferske stipendiater velger det private næringslivet.

– Generasjonsskiftet er dramatisk, fastslår leder Bjarne Hodne i Forskerforbundet.

– Når noen går av, må vi ha noen nye inn. Det vil bli et rush med etterfylling av forskere. Spørsmålet er om stillingene er attraktive nok, sier Hodne.

Under Dusken 10. mars

Forskerflukt til godt betalte jobber
Stadig flere forskere flykter til godt betalte jobber i privat næringsliv. – På noen fagområder er det nesten umulig å rekruttere folk med høy kompetanse til utlyste stillinger, sier Leif Erik Otterå, hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved Høgskolen i Bergen.

Bergens Tidende 21. februar

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark (nestleder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Svein Kristiansen, NTNU
Sigurd Rysstad, UMB
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Kommunikasjonsrådgiver Jørn A. Henriksen (vikar)
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Rådgiver Thomas Sandvik (vikar)
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Juridisk rådgiver Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Fungerende organisasjonssjef Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Rådgiver Ellen Karoline Dahl (vikar)
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Kristine K. Brox
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson
Sekretær Gerd Sandvik

B-post abonnement

21.-22. APRIL
NORGES VAREMESSE, LILLESTRØM

skoleforum

2008

NORGES STØRSTE LÆREMIDDELUTSTILLING

Få inspirasjon til fremtidens kunnskapsskole!

Over 70 utstillere
og mer enn 50 foredrag.

Mye innen spesialpedagogikk,
egen avdeling på utstillingen.

SE KOMPLETT PROGRAM OG MELD DEG PÅ MESSE.NO/SKOLEFORUM

www.moodle.no/13178

Arrangører:

norges varemesse
norway trade fairs

SKOLEMAGASINET
Fagavis for læremidler og skoleutvikling

Norsk skoleutvikling as
- skaper framtidens skole

Hovedsponsor:

it's learning